

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta managementu v Jindřichově Hradci

Diplomová práce

Bc. Edita Červenková

2007

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta managementu

Jindřichův Hradec

Diplomová práce

Bc. Edita Červenková

2007

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta managementu v Jindřichově Hradci

Katedra managementu veřejného sektoru

**Způsoby redukce relativní váhy
veřejného dluhu ve vybraných
evropských zemích**

Vypracovala:

Bc. Edita Červenková

Vedoucí bakalářské práce:

Doc. Ing. Pavel Dvořák, CSc.

Dobronín, duben 2007

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma
**»Způsoby redukce relativní váhy veřejného dluhu ve vybraných
evropských zemích.«**

jsem vypracovala samostatně.

Použitou literaturu a podkladové materiály
uvádím v příloženém seznamu literatury.

Dobronín, duben 2007

.....
podpis studenta

Anotace

Způsoby redukce relativní váhy veřejného dluhu ve vybraných evropských zemích

V posledních deseti letech se několika evropským zemím podařilo významně snížit relativní váhu veřejného dluhu. Základním cílem práce je vybrat vhodné případy v rámci Evropské Unie a na základě analýzy určit rozhodující vnější i hospodářsko politické vlivy, které tento pozitivní vývoj umožnily. Na základě toho doporučit vhodná opatření pro Českou republiku.

Duben 2007

Poděkování

Za pomoc, ochotu a cenné rady při psaní mé diplomové práce
bych chtěla poděkovat vedoucímu práce

Doc. Ing. Pavlu Dvořákovi, CSc.

OBSAH

Úvod	1
1 Státní rozpočet	2
1.1 Pojem	2
1.2 Funkce veřejných rozpočtů	3
1.3 Nedokonalosti státního rozpočtu	5
1.4 Rozpočtové saldo	5
1.5 Rozpočtové a fiskální hledisko	6
2 Rozpočtový deficit	7
2.1 Pojem	7
2.2 Primární a celkový deficit	7
2.3 Příčiny vzniku rozpočtového deficitu	8
2.4 Možnost vlády ovlivnit rozpočtový deficit	10
2.5 Důsledky rozpočtového deficitu	11
2.6 Možnosti financování rozpočtového deficitu	14
3 Veřejný dluh	17
3.1 Pojem veřejný dluh a metodiky jeho výpočtu	17
3.2 Příčiny vzniku veřejného dluhu a jeho dělení	19
3.3 Státní dluhopisy	23
3.4 Relativní vyjádření veřejného zadlužení a příčiny jeho růstu	24
3.5 Vztah veřejného dluhu a rozpočtového deficitu	25
3.6 Důsledky veřejného zadlužení a možnosti jeho řešení	26
3.7 Fiskální kritéria Evropské unie	30
4 Popis fiskální situace Belgie	33
4.1 Základní informace a vnitropolitické prostředí státu	33
4.2 Vývoj ekonomiky a veřejného dluhu do roku 1995	34
4.3 Vývoj ekonomiky a veřejného dluhu v období 1996 – 1999	36
4.4 Vývoj ekonomiky a veřejného dluhu v období 2000 – 2003	38
4.5 Vývoj ekonomiky a veřejného dluhu v období 2004 – 2007	40
4.6 Vývoj ekonomiky a veřejného zadlužení po roce 2008	42

5	Popis fiskální situace Irska	44
5.1	Základní informace a vnitropolitické prostředí státu.....	44
5.2	Vývoj ekonomiky a veřejného dluhu do roku 1997	45
5.3	Vývoj ekonomiky a veřejného dluhu v období 1998 – 2002	47
5.4	Vývoj ekonomiky a veřejného dluhu v období 2003 – 2007	48
5.5	Vývoj ekonomiky a veřejného dluhu po roce 2008.....	51
6	Analýza příčin redukce veřejného dluhu	53
6.1	Vývoj relativní váhy veřejného dluhu	53
6.2	Vývoj primárního salda rozpočtu	54
6.3	Vývoj snow-ball efektu	58
6.4	Vývoj stock-flow adjustment	62
6.5	Vývoj veličin, které ovlivňují změnu relativní váhy veřejného dluhu v rámci jednotlivých zemí	64
	Závěr	70
	Literatura	73
	Seznam grafů	80
	Seznam tabulek.....	81
	Seznam příloh	82

ÚVOD

Ve většině zemí světa se nerovnováha veřejných financí (ať už krátkodobá či dlouhodobá) stává v současné době ožehavým tématem mnoha schůzek politických i ekonomických zástupců. Jak mezi vládnoucími stranami, tak i v řadách odborníků existuje spousta názorů na řešení problematiky růstu veřejného dluhu. V posledních zhruba 15 letech se vývoj relativního vyjádření tohoto ukazatele vyznačuje spíše zvýšením či stagnací, ale vyskytují se i státy, kterým se za toto období podařilo své veřejné zadlužení zásadně snížit.

Cílem mé diplomové práce je zvolit takovéto země v Evropě, popsat jejich ekonomický a fiskální vývoj a na základě analýzy redukce poměru veřejného zadlužení k HDP stanovit hlavní faktory, které k tomuto příznivému trendu vedly. Výsledky pak porovnam s vývojem fiskální nerovnováhy České republiky, který má bohužel přesně opačný směr.

Práci jsem rozdělila do 6 kapitol, první tři jsou teoretické, další se pak zaměřují na vybrané státy a samotnou analýzu. V první kapitole se zabývám státním rozpočtem (jeho funkcemi, výsledným saldem atd.), druhá vysvětluje pojem rozpočtový deficit (např. příčiny vzniku, jeho důsledky a možnosti financování) a třetí pak obsahuje definici veřejného dluhu (dělení podle různých hledisek, důvody vzniku a růstu, následky či možná řešení,...). V tomto oddílu je pozornost rovněž věnována metodikám výpočtu veřejného dluhu a snaze orgánů Evropské unie o regulaci fiskálního problému v členských zemích.

Pro praktickou část jsem si zvolila dva státy v rámci EU, které zaujímají přední posty v tempu snižování veřejného zadlužení. Čtvrtá kapitola je tedy věnována popisu hospodářského vývoje a snaze o redukci dluhu veřejných financí v druhé nejúspěšnější zemi – Belgii. První příčka tohoto žebříčku náleží Irsku. Trendy v ekonomice této země a rovněž pokles veřejného dluhu tak mapuje kapitola pátá.

Poslední část zahrnuje analýzu hlavních faktorů, které významně ovlivňují redukci veřejného zadlužení země. Pro její provedení jsem si vybrala 4 státy: k Belgii a Irsku jsem přidala ještě Dánsko, protože snížení jeho dluhu dosahuje také výrazných hodnot (patří mu 3. místo). Velmi zajímavé bude určitě porovnání v této oblasti úspěšných států se zemí s rostoucím veřejným dluhem – proto se čtvrtým analyzovaným státem stala Česká republika.

Při prvotním zkoumání ekonomických a fiskálních veličin je jasně patrný rozdíl mezi zeměmi v primárním saldu – v ČR jako jediné se pohybuje v záporných číslech. Další výraznou odlišností je pak růst HDP, kde hraje prim Irsko. Proto si myslím, že právě tyto dva činitele měly rozhodující vliv na vývoj veřejného zadlužení ve vybraných zemích.

1 STÁTNÍ ROZPOČET

1.1 POJEM [20, 24, 25, 30, 45, 50, 56]

Státní rozpočet je prvkem soustavy veřejných rozpočtů, která „může zahrnovat: federální rozpočet, rozpočty států (republik), místní rozpočty, veřejně spravované fondy stojící mimo centrální nebo místní rozpočty (fondy zdravotních pojišťoven).“¹

Například do veřejné rozpočtové soustavy České republiky patří:

- „státní rozpočet,
- územní rozpočty, tj. rozpočty krajů a obcí,
- rozpočty zdravotních pojišťoven,
- účelové fondy, kam řadíme např. fondy sociálního zabezpečení
- a finance státních podniků.“²

Řídící instituce každé úrovně vykonávají v rovině své působnosti jednotlivé politiky. Právě veřejný rozpočet slouží jako prostředek, který jim tuto činnost umožňuje. „Vláda vystupuje jako aktér rozpočtové politiky, veřejný rozpočet jako nástroj veřejné politiky.“³

Státní rozpočet má v systému veřejných rozpočtů nejdůležitější postavení. „Státní rozpočet je základním nástrojem fiskální politiky a představuje centralizovaný peněžní fond a ústřední prvek veřejných financí.“⁴

Pojem státní rozpočet lze charakterizovat z více hledisek:

- jako **peněžní fond** – hlavní zdroj pro financování fiskální politiky vlády. Prostředky jsou do něj získávány na základě tří principů: nenávratnosti (daňovému poplatníkovi nevzniká nárok na vrácení svých zaplacených daní), neekvivalence (plátce daní nemá jistotu, že z veřejných rozpočtů získá stejnou část ve formě veřejných služeb či veřejných statků) a nedobrovolnosti (příjmy v podobě daní jsou odváděny na základě zákonného donucení);
- jako **zákon** – státní rozpočet se vyhláší každý rok ve Sbírce zákonů ČR. Jeho návrh podává vláda do poslanecké sněmovny, kde se hlasuje o konečné podobě rozpočtu (v senátu nikoliv). Zákon podepíše prezident. V případě nepřijetí zákona o

¹ Finance.cz: Informace o státním rozpočtu

² Tuleja, P., Majerová, I., Nezval, P.: Základy makroekonomie; str. 179

³ Ochrana, F.: Veřejné rozpočty jako nástroj veřejné politiky a strategického vládnutí. Veřejná politika, veřejná volba, veřejný zájem; str. 6

⁴ Tuleja, P., Majerová, I., Nezval, P.: Základy makroekonomie; str. 179

státním rozpočtu do 31. 12. musí vláda jednat podle rozpočtového provizória, a to až do přijetí zákona;

- jako **ekonomickou kategorii** – státní rozpočet má „význam pro posuzování současného stavu, minulého a budoucího vývoje národního hospodářství;“⁵
- jako **bilanci příjmů a výdajů** – jedná se o účetní pohled na státní rozpočet. Příjmy a výdaje pak dělíme na běžné (mají trvalý charakter a jsou vykazovány každoročně) a na kapitálové (jsou jednorázové). Mezi běžné příjmy patří daně a cla, sociální pojištění, příjmy a odvody organizací veřejného sektoru. Kapitálové příjmy vznikají např. prodejem veřejného majetku. Mezi běžné výdaje se řadí transfery domácnostem a vládní výdaje za statky a služby. Mimořádné investiční výdaje velkého rozsahu náleží do kategorie kapitálových výdajů;
- jako **finanční plán** – zobrazuje účel veřejných výdajů, který se projeví v podobě veřejného poskytování statků a služeb. Zároveň zachycuje zdroje, ze kterých je vše financováno, tedy veřejné příjmy a jejich plánovanou alokaci;
- jako **nástroj veřejné politiky vlády** – k této politice řadíme především fiskální politiku státu, která má za cíl stabilizovat ekonomiku země. Aby mohl být státní rozpočet považován za účinný manažerský nástroj, musí dojít k realistickému odhadu nejen jeho jednotlivých složek (tedy příjmů a výdajů), ale zvláštní pozornost by měla být rovněž věnována možným rizikovým situacím;
- jako „**nástroj řízení** – ve veřejném sektoru prostřednictvím financování jeho potřeb.“⁶

1.2 FUNKCE VEŘEJNÝCH ROZPOČTŮ [25, 45, 50, 56, 57]

Úlohu veřejných financí určuje samotná podstata veřejného rozpočtu a rovněž jeho funkce. Většina autorů je člení nejčastěji do tří základních skupin: alokační, redistribuční a stabilizační. Funkce veřejných rozpočtů jsou však ještě rozsáhlejší – plní zároveň i regulační, kontrolní a stimulační činnosti.

Alokační význam veřejných rozpočtů spočívá v nalezení hospodárného, účelného a efektivního způsobu poskytování veřejných statků občanům. Problémem může být stanovení, který statek ještě do této kategorie spadá a který už ne, stejně jako určení, která úroveň veřejných financí je bude hradit. Někteří autoři uvádí programové financování ve

⁵ Liška, V. a kol.: Makroekonomie; str. 460

⁶ Jirounek, Š.: Příčiny schodku státního rozpočtu ČR (ekonomické a právní souvislosti); str. 8

střednědobém horizontu jako nejvhodnější typ alokačního systému. Oblastí působnosti této funkce by měla rovněž být podpora pozitivních a omezení negativních externalit.

Redistribuční neboli přerozdělovací funkce se zabývá problematickou otázkou spravedlnosti a solidarity – bohatých s chudými, zdravých s nemocnými,... Formou změny důchodů, kdy se těm „šťastnějším“ určitá část jejich příjmu sebere, aby se dala těm „méně šťastným,“ se snaží snížit nerovnost v ekonomice. Prostředkem výběru peněz jsou většinou daně a naopak k poskytnutí dodatečných příjmů slouží transfery.

Dalším úkolem veřejných financí je zajištění **stabilizační** funkce, jejímž cílem je podpořit ekonomický růst země. Vychází z keynesiánské teorie, která v období recese doporučuje vyšší vládní výdaje i za cenu rozpočtového deficitu. Naopak při nastartování hospodářství by měl státní rozpočet vykazovat přebytek. Právě tato skutečnost je při provádění fiskální politiky problematickým bodem, protože vlády nejsou ochotny v období růstu snižovat veřejné výdaje a málokdy tak dokáží hospodařit s kladným rozpočtovým saldem.

Výdaje na tyto jednotlivé funkce se liší stát od státu. Na alokační operace přispívá státní rozpočet zhruba 30 až 35 % celkových výdajů, ale tento poměr má v současné době tendenci klesat, protože účast občanů na financování veřejných statků roste. 30 až 60 % veřejných výdajů spolýká plnění redistribuční funkce. Výdaje na fiskální politiku vlády, tedy na provádění stabilizačních kroků, pak činí 10 až 20 %.

Cílem **regulační** funkce veřejného rozpočtu je, stejně jako u stabilizační funkce, zajištění příznivého ekonomického vývoje. Rozdíl spočívá v použitých prostředcích – zde to jsou přímé zásahy do soukromého sektoru (např. regulace cen, mezd či zaměstnanosti).

Kontrolní funkcí se rozumí dohled nad plněním veřejného rozpočtu, a to nad jeho příjmovými i výdajovými položkami. Jedná se tedy o způsob aktivního ovlivňování ekonomických procesů pomocí finančních vztahů.

Veřejné rozpočty mají ještě jednu funkci – **stimulační**. „Jednotlivé subjekty veřejného sektoru jsou motivovány k úspoře rozpočtových výdajů či k překračování rozpočtových příjmů.“⁷

Při posuzování poslání veřejných rozpočtů není dobré se dívat na jednotlivé funkce odděleně, ale naopak zkoumat je v závislosti na jeho další úkoly, tedy z celkového hlediska.

⁷ Vybíhal, V.: Veřejné finance I.; str. 6

1.3 NEDOKONALOSTI STÁTNÍHO ROZPOČTU [15, 46, 50, 53]

I přes svůj nepopiratelný význam má státní rozpočet řadu nedostatků. „Necharakterizuje změnu fiskální pozice státu, změnu vládních pohledávek a závazků a majetkovou pozici státu.“⁸ Jeho vypovídací schopnost tedy omezuje několik faktorů:

- představuje **tokový pohled** – vyjadřuje pouze položky, které procházejí státním rozpočtem. Přitom vývoj hodnot stavových veličin, jako je velikost národního bohatství nebo majetek státu, je ukazatel, který mnohem významněji vypovídá o celkovém stavu veřejných financí;
- obsahuje **pouze rozpočtové operace** – „kámen úrazu je, že celá řada transakcí probíhala mimo rozpočet, v tzv. para-fiskálních fondech;“⁹
- zahrnuje **jen hotovostní operace** – ve státním rozpočtu nejsou vládní pohledávky ani závazky. Nezachycuje tak např. státní garance za úvěry soukromých subjektů či vládní dluhové operace, které zajišťují financování deficitu státního rozpočtu.

1.4 ROZPOČTOVÉ SALDO [45, 46, 49, 55, 56]

Jak už bylo napsáno výše, státní rozpočet se skládá z příjmů a výdajů. Právě celková suma těchto dvou složek určuje výsledek rozpočtu – jeho saldo. V případě, že se rozpočtové příjmy rovnají výdajům a saldo je tedy nulové, jedná se o **vyrovnaný rozpočet**. **Rozpočtovým přebytkem** nazveme stav, kdy objem veřejných příjmů je vyšší než celkové veřejné výdaje (kladné saldo). Přesahují-li naopak výdaje rozpočtu jeho příjmy (saldo je v záporných hodnotách), hovoříme o **schodku či deficitu rozpočtu**, kterému se budu podrobněji věnovat v následující kapitole.

„Mnohem obvyklejší ovšem bývají schodkové rozpočty: jen málokdy a v málokterém státě jsou zákonodárci tak střídmi, aby odsouhlasili menší objem výdajů, než kolik jim příjmy a dluhy dovolují.“¹⁰

Názory odborníků na vhodnost či nevhodnost rozpočtového deficitu v určitých situacích se liší podle jednotlivých ekonomických škol (viz dále). Všeobecně se dá ale říci, že existuje odlišný přístup podle typu rozpočtu. Zatímco u běžného rozpočtu se často požaduje vyrovnanost těchto příjmů s výdaji, u kapitálové bilance je ve specifických případech možné se schodkem souhlasit.

⁸ Peková, J.: Veřejné finance, úvod do problematiky; str. 424

⁹ Švihlíková, I.: Mýtus dluhu (aplikace na Českou republiku); časopis Marathon 6/2004 číslo 57; str. 4

¹⁰ Transparency International – Česká republika: Průhledný státní rozpočet? str. 23

Doporučovaným řešením v oblasti běžného rozpočtu je **cyklicky vyrovnaný státní rozpočet**, kdy veřejné výdaje dosahují průměrnou výši příjmů z daní a rozpočet je pak nástrojem stabilizační fiskální politiky vlády. I zde se však najdou nevýhody, a to v případě kopírování politického cyklu – vláda před volbami utrácí více, naopak po volbách musí dojít ke snížení výdajů.

Důvodem vzniku deficitu kapitálového rozpočtu mohou být kapitálově náročné veřejné investice. V takovémto případě probíhá financování z návratných zdrojů a dochází tedy k růstu veřejného dluhu. „V této souvislosti vzniká problém, který má převážně normativní povahu, a tím je otázka, nakolik je morální se zadlužovat na úkor budoucích generací.“¹¹

1.5 ROZPOČTOVÉ A FISKÁLNÍ HLEDISKO [15, 24]

Na rozpočtové saldo existují dva možné pohledy – rozpočtový a fiskální. První hledisko předpokládá, že bilance rozpočtu má být vyrovnaná a stát tedy může spotřebovat pouze takovou sumu, jaká se mu objeví na příjmové straně rozpočtu. Dojde-li tedy v daném roce k deficitu, považuje se to za špatné hospodaření vlády. Naopak přebytek rozpočtu je výborným výsledkem.

Druhé pojetí – fiskální – určuje, o jakou politiku se vláda snaží. V případě výdajů převyšujících příjmy (tedy schodek) se jedná o expanzivní fiskální politiku, která je snahou vlády o oživení hospodářství. Když se konečné saldo rozpočtu bude pohybovat v kladných hodnotách (přebytek), mluvíme o restriktivní fiskální politice vlády.

¹¹ Ochrana, F.: Veřejné rozpočty jako nástroj veřejné politiky a strategického vládnutí. Veřejná politika, veřejná volba, veřejný zájem; str. 7

2 ROZPOČTOVÝ DEFICIT

2.1 POJEM [15, 24, 46, 50]

„Rozpočtovým deficitem se rozumí rozdíl mezi celkovými hotovostními výdaji včetně úroků a celkovými hotovostními příjmy (daňovými i nedaňovými) s vyloučením úvěrových příjmů.“¹²

Schodek je stejně jako přebytek rozpočtu projevem **krátkodobé fiskální nerovnováhy**, která se vyznačuje existencí „pohledávek vůči budoucím daňovým příjmům, kdy dochází k přerozdělování dosud nevytvořených zdrojů.“¹³

Důležitým hlediskem, podle kterého musíme deficit posuzovat, je čas. Důsledky a dopady rozpočtového schodku se totiž velmi liší podle okamžiku, ve kterém je rozdíl příjmů a výdajů spočítán – zda jde o schválený návrh rozpočtu před samotným rozpočtovým obdobím či o krátkodobý deficit, který může vzniknout i v případě plánovaného vyrovnaného rozpočtu v průběhu roku (dynamický pohled), a to z důvodu nepravidelného toku příjmů a výdajů. Rozhodujícím je především výsledné saldo ročního hospodaření (statický neboli bilanční pohled).

Z časového pohledu můžeme rovněž charakterizovat tzv. **chronický deficit**, tedy schodek veřejného rozpočtu několik let po sobě. „Chronický deficit státního rozpočtu a v posledních desetiletích i rozpočtů územní samosprávy jsou jednou z příčin velkého nárůstu veřejného dluhu i ve vyspělých zemích.“¹⁴

Významným bodem je také způsob vyjádření této veličiny – buď v absolutních, nebo relativních hodnotách. Základní jednotkou při prvním přístupu je měna dané země. Pro potřeby ekonomické analýzy, sledování vývoje a porovnávání s dalšími státy se využívá relativní vyjádření, které je vztaženo k hrubému domácímu či národnímu produktu.

2.2 PRIMÁRNÍ A CELKOVÝ DEFICIT [15, 16, 24, 46, 50]

Při hodnocení výše rozpočtového deficitu si musíme dát velký pozor na to, zda tento údaj obsahuje či neobsahuje úroky z veřejného dluhu. Saldo očištěné o čisté úrokové výdaje se nazývá primární (neboli bezúrokový) deficit a zobrazuje hospodaření pouze za daný rok, tedy bez závazků vyplývajících z veřejného dluhu vzniklého v minulých obdobích. Naopak

¹² Strecková, Y., Malý, I.: Veřejná ekonomie pro školu i praxi; str. 92

¹³ Strecková, Y., Malý, I.: Veřejná ekonomie pro školu i praxi; str. 91

¹⁴ Peková, J.: Veřejné finance, úvod do problematiky; 425

celkovým deficitem bývá označován rozdíl mezi celkovou sumou příjmů a výdajů rozpočtu, a to bez ohledu na jejich charakter.

„Toto rozlišení mezi celkovým schodkem (deficitem) a primárním deficitem má svůj význam, protože umožňuje analyzovat a hodnotit rozpočtovou politiku konkrétní vlády v konkrétním rozpočtovém období.“¹⁵

Hospodářské výsledky ukazují, že i přes dosahování primárních přebytků je u velkého počtu evropských zemí jejich celkové saldo v záporných hodnotách. Z toho tedy vyplývá, že celkový deficit je zapříčiněn především povinností platit úroky ze zděděného veřejného dluhu, které tak zásadně ovlivňují výdajovou stranu rozpočtu.

2.3 PŘÍČINY VZNIKU ROZPOČTOVÉHO DEFICITU [15, 16, 24, 30, 46, 48, 50, 56]

Rozpočtový deficit se člení na dvě odlišné složky podle toho, zda je vládou chtěný či nikoliv. V prvním případě se jedná o **strukturální či aktivní schodek**, který vláda využívá jako nástroj své fiskální politiky a je tedy nezávislý na hospodářském cyklu. Jedná se čistě o politické rozhodnutí. Důvody, proč se vláda rozhoduje pro záměrné záporné saldo státního rozpočtu, jsou různé:

- **expanzivní fiskální politika** – v souladu s keynesiánskou teorií aktivní hospodářské politiky se vláda snaží stabilizovat ekonomický růst země a snížit nezaměstnanost;

- **časové rozložení důsledků výdajového šoku** – např. prudký nárůst cen základních surovin, které následně ovlivňují zvýšení cen dalšího zboží, což se promítne nejen v soukromé, ale i ve veřejné sféře. V krátkém období je nemožné zajistit vyšší daňové příjmy, proto dochází k rozpočtovému schodku;

- **snaha rozložit daňovou zátěž mezi více generací** – např. u nákladných veřejných investic jako je realizace projektů v oblasti infrastruktury, které budou sloužit i budoucím generacím, se budou jeho náklady splácet více let;

- **vládní populismus** – projevuje se zde politický cyklus, kdy se vládnoucí strana snaží snížením daní či zvýšením veřejných výdajů (např. transferů) ovlivnit veřejnost a tím dosáhnout svého znovuzvolení.

Mnozí odborníci se domnívají, že důvodem vzniku aktivního (strukturálního) deficitu rozpočtu je ve většině případů právě jediná neospravedlnitelná možnost – vládní populismus.

¹⁵ Hamerníková, B., Kubátová, K.: Veřejné finance – učebnice; str. 315

Obecně lze ale dopady této složky rozpočtu definovat jako fiskální expanzi (snížení strukturálního salda) či fiskální restrikcí (zvýšení strukturálního salda).

„Strukturální deficit můžeme chápat jako rozpočtový deficit, který odpovídá situaci, kdy je reálný agregátní výstup dané ekonomiky roven jejímu potenciálnímu výstupu.“¹⁶ Změny takto vymezeného strukturálního salda (tedy při plné zaměstnanosti) vyjadřují celkový fiskální impuls pro agregátní poptávku, který „hodnotí proticykličnost či procykličnost, expanzivnost či restriktivnost fiskální politiky.“¹⁷ Tento ukazatel se vypočítává jako změna cyklicky očištěného primárního salda oproti minulému roku a je vztažen k HDP.

Druhou částí, podle které můžeme výsledek státního rozpočtu analyzovat, je **cyklický neboli pasivní deficit**. Ten vzniká, aniž by jej vláda chtěla, nezávisle na politických rozhodnutích a je zapříčiněn exogenními faktory, které způsobí buď snížení příjmů či zvýšení výdajů z veřejného rozpočtu. Důvody vzniku cyklického schodku tedy mohou být:

- **hospodářský pokles** – v období deprese roste nezaměstnanost, což má za následek snížení příjmů z daní a naopak nutnost vyšších výdajů ze státního rozpočtu na podpory v nezaměstnanosti;
- **výdajový šok** – zvýšení cen základních surovin (např. ropné šoky) se negativně projeví i u organizací vlastněných či financovaných státem;
- **deprese ve světě** – v současném globalizovaném světě ovlivňují problémy jedné země také státy ostatní. Existuje zde silná provázanost mezi ekonomikami např. prostřednictvím zahraničního obchodu;
- **„vývoj úrokové míry**, resp. její růst – chronický dlouhodobý deficit státního rozpočtu má negativní dopad nejenom na nízkou míru národních úspor, ale i na růst úrokových sazeb. Zároveň růst úrokových sazeb zvyšuje náklady dluhu;“¹⁸
- **rostoucí úrok z veřejného dluhu** – právě vysoké veřejné zadlužení země a z něj plynoucí splácení úroků je častým důvodem vzniku celkového deficitu státního rozpočtu v dalších letech;
- **mimořádné události** – jsou to nepředvídatelné situace (válečný konflikt, přírodní katastrofy, apod.), jejichž důsledkem jsou zvýšené veřejné výdaje.

¹⁶ Liška, V. a kol.: Makroekonomie; str. 463

¹⁷ Rybáček, V: Fiskální politika; str. 2

¹⁸ Peková, J.: Veřejné finance, úvod do problematiky; 433

2.4 MOŽNOST VLÁDY OVLIVNIT ROZPOČTOVÝ DEFICIT [34, 45, 46, 49, 50, 52, 55]

Každé vedení organizace musí při vytváření své podnikové strategie brát v úvahu ekonomické prostředí, ve kterém se pohybuje, a pružně reagovat na jeho změny. Stejně tak i vláda se snaží provádět svou hospodářskou politiku na základě předpokladů o vývoji ekonomiky. Její manévrovací prostor, pro vyvážení pasivního schodku v případě nečekaných změn aktivním přebytkem, je však velmi malý. Je to dáno z jedné strany strukturou veřejných výdajů a druhým bodem je nemožnost zvýšení daňových příjmů v krátkém období.

Velkou část výdajů představují tzv. **mandatorní výdaje**, což jsou především sociální transfery či splácení úroků z veřejného dluhu. Podstatným typem výdajů jsou rovněž tzv. kvazimandatorní výdaje, které sestávají zejména z mzdových nákladů rozpočtových a příspěvkových organizací ve veřejném sektoru či se sem dají zahrnout i výdaje na obranu. Oba typy výdajů jsou povinné a většinou jsou obsaženy přímo v zákoně. Vzhledem ke zdoluhavému zákonodárnému procesu zde prakticky neexistuje možnost, jak tyto výdaje v krátkém časovém horizontu snížit.

Dá se tedy říci, že vláda má pouze jedinou možnost, jak v krátkém období ovlivnit výdajovou stranu rozpočtu – provést škrty v kapitálových investicích. Tato redukce se však neobejde bez negativních dopadů na vývoj hospodářství v příštích letech třeba v podobě nižší kvality poskytovaných veřejných služeb.

Například v České republice „mandatorní výdaje představují více než 50 % výdajů státního rozpočtu. Spolu s kvazimandatorními výdaji tvoří cca 80 % výdajů rozpočtu. Jen 20 % rozpočtu připadá na výdaje, které lze z roku na rok aktivně a s dostatečnou mírou flexibility ovlivňovat.“¹⁹

Manipulace s výdajovými položkami není tedy příliš reálná, ale co úpravy na straně rozpočtových příjmů? I zde musíme konstatovat, že v krátkém období je tato možnost nepatrná. Aby do státní pokladny přibylo více prostředků, musí dojít ke změně daňové soustavy – tedy ke zvýšení daní. Vzhledem k nutnosti schválení tohoto rozhodnutí zákonodárným orgánem, je velmi nepravděpodobné, že se to povede rychle (zda vůbec). A to ještě nebereme v úvahu nepopulárnost takového rozhodnutí, které bude vládnoucí reprezentace velmi zvažovat a určitě bude rovněž záležet na fázi volebního cyklu, ve které se právě nachází.

¹⁹ Transparency International – Česká republika: Průhledný státní rozpočet? str. 125

„Ve skutečnosti to tedy znamená, že vzniku rozpočtového deficitu v důsledku exogenních vlivů vláda není schopná zabránit a tuto nerovnováhu nemůže ani v krátkém období účinně řešit bez vzniku celkového rozpočtového deficitu.“²⁰

Už v předchozí kapitole o státním rozpočtu je uvedeno, že někteří odborníci při rozhodování o výši rozpočtového salda doporučují tzv. **cyklicky vyrovnaný státní rozpočet**. Cyklická vyrovnanost nastává v případě, kdy jsou cyklické deficity vzniklé v období poklesu ekonomiky vyváženy cyklickými přebytky ve fázích jejího růstu. Naopak cyklická nevyrovnanost znamená nerovnováhu mezi průměrnými rozpočtovými příjmy a průměrem veřejných výdajů v dlouhodobém časovém horizontu.

Dalším trendem v oblasti rozhodování o veřejných financích je zavádění **střednědobého rozpočtování a programového financování**. Při sestavování státního rozpočtu jsou vlády omezeny délkou jeho účinnosti, která nedovoluje lepší využití získaných prostředků. Naproti tomu „střednědobé rozpočty umožňují prodloužit plánovací horizont, prosazovat vládní priority a usměrňovat vývoj mandatorních výdajů. Programové financování usnadňuje hodnocení efektivnosti programů.“²¹

Pokud bude vláda chtít, aby tyto principy dodržovaly i další úrovně veřejné správy, jsou k tomu nezbytné určité kroky. Především pravidelné zveřejňování makroekonomických předpovědí a poskytnutí záruky financování investičních programů s délkou trvání delší než 1 rok – to ovšem jen u těch programů, které budou shledány jako efektivní. V ostatních by nemělo být pokračováno a peněžní prostředky by měly být využity v oblastech s vyšší prioritou. Posledním avšak neméně důležitým krokem je „vytvoření kapacit pro přípravu výchozích variant ročních rozpočtů pro celé volební období, postavených na konsensuálních makroekonomických předpokladech.“²²

2.5 DŮSLEDKY ROZPOČTOVÉHO DEFICITU [15, 24, 30, 46, 53, 55, 56]

Právě důsledky deficitního výsledku státního rozpočtu jsou otázkou, na kterou hledají odborníci jednoznačnou odpověď už mnoho let. Názory na tento problém se liší podle jednotlivých ekonomických škol. Všeobecně, nezávisle na příčinách jeho vzniku můžeme dopady rozpočtového deficitu rozdělit do dvou výchozích kategorií – rozpočtová neboli finanční skupina důsledků a fiskální čili makroekonomické následky.

²⁰ Strecková, Y., Malý, I.: Veřejná ekonomie pro školu i praxi; str. 94

²¹ Transparency International – Česká republika: Průhledný státní rozpočet? str. 125

²² Ministerstvo financí ČR: Řízení veřejných financí a kontrola fiskálních rizik: Reformní kroky v ČR

Rozpočtové důsledky deficitu dále členíme podle časového hlediska jejich účinku – na krátkodobé a dlouhodobé. V krátkém časovém období je schodek státního rozpočtu pozitivní, protože pro vládu představuje výhodnou možnost, jak se vyhnout nepříjemnému řešení mimořádných událostí.

K takovým okolnostem se řadí např. cenové šoky, přírodní katastrofy, propad ekonomiky, apod. Jde tedy o vnější faktory, které vláda nedokáže ovlivnit a které negativně působí na státní rozpočet, ať už na jeho výdajovou či na příjmovou stranu. Druhou situací je financování „efektivních veřejných investic v případech, kdy míra výnosu financovaného projektu je vyšší než úroková míra z dluhu.“²³

V některých situacích ovšem takováto vysvětlení slouží jako zástěrka pro mnohem přízemnější důvod – snahu vládnoucích politiků získat co nejvyšší počet voličských hlasů prostřednictvím populárních kroků. Jak jinak vysvětlit, že od 70. let dochází ve většině vyspělých zemí k tzv. chronickému deficitu, tedy schodku státního rozpočtu několik let po sobě?

Dlouhodobé důsledky deficitu rozpočtu finančního charakteru jsou – narozdíl od těch v krátkém období – negativním jevem. Jeho dopady na ekonomiku země závisí na typu krytí vzniklého schodku (viz dále). Většinou však dochází k růstu veřejného zadlužení. V mnoha zemích pak úroky z veřejného dluhu způsobí celkový deficit státního rozpočtu v dalších letech, a to i přes vyrovnanou primární bilanci či dokonce při vzniku primárního přebytku. V případě peněžního financování vede takový deficit k inflaci.

Jak už bylo napsáno v úvodu této kapitoly, **makroekonomické důsledky** rozpočtového deficitu jsou věčným tématem diskuzí ekonomů, jejichž názory na tento problém nejsou jednotné, ba právě naopak – diametrálně se liší.

Nalezneme zde skupiny, které schodek rozpočtu zásadně odmítají, kvůli jeho negativním důsledkům. Další ekonomický směr však tvrdí, že v určitých situacích jsou výdaje vyšší příjmů pozitivním řešením. A aby toho nebylo málo, existuje i další teorie, podle které nemá rozpočtový deficit na ekonomiku vliv žádný. V následujících odstavcích tedy stručně shrnu, o jaké argumenty se která skupina odborníků opírá.

První makroekonomickou školou je **neoklasická ekonomie**, ze které vycházejí dnešní neoliberalové. Základem jejich učení je minimum státních zásahů, protože trh si dokáže zajistit svou rovnováhu sám. Rozpočtový deficit je tedy výsledkem nesprávného hospodaření

²³ Dvořák, P.: Vybrané problémy hospodářské politiky; str. 67

vlády (nečiní rozdíl mezi schodkem cyklickým a strukturálním) a snahou tohoto přístupu je dodržení tzv. zlatého pravidla vyrovnanosti státního rozpočtu.

K velmi silným argumentům patří poukazování na rostoucí veřejné zadlužení země a z něj plynoucí povinnost splácet úrokové náklady z budoucích rozpočtů. Dalším pojmem, který zastánci tohoto názoru hojně používají, je vytěšňovací efekt.

Zajištěním finančních prostředků pro krytí chronických deficitů dochází k tzv. vytěšňovacímu efektu, kdy se omezují privátní výdaje. Je to zapříčiněno tím, že majitelé volných peněz v ekonomice je z důvodu menšího rizika raději půjčí státu než ostatním subjektům v soukromém sektoru, které tak nemohou uskutečnit své plánované investice.

Podle odpůrců aktivní fiskální politiky vlády v ekonomice dochází k úplnému vytěšňovacímu efektu. Souhrnná výše hrubého domácího produktu se nezmění, ovšem část investic a spotřeby soukromých subjektů bude nahrazena vládními výdaji ve stejné velikosti. Tento bod je sporný a ostatní ekonomické teorie s ním nesouhlasí.

Úplně odlišné názory zastává další ekonomický přístup – **keynesiánství**. Staví na potřebnosti státních zásahů, které by vyřešily tržní selhání v ekonomice. Cenou je rozpočtový deficit, který se tak stává hlavním nástrojem aktivní fiskální politiky vlády.

Zakladatel tohoto směru J. M. Keynes však poukazyval na to, že tento prostředek se může použít pouze v určitém období – v recesi, kdy vyšší vládní výdaje budou stimulovat poptávku a pomohou tak k opětovnému nastartování ekonomiky. Naopak v době hospodářského růstu musí vláda vytvářet rozpočtové přebytky, ze kterých budou předešlé schodky uhrazeny.

Jedná se tedy o už dříve zmiňovaný cyklicky vyrovnaný státní rozpočet. K argumentům neoklasických ekonomů se tato škola staví jednoznačně – vytěšňovací efekt podle ní buď vůbec neexistuje, nebo dosahuje pouze malých zanedbatelných hodnot.

Obecně se dá říci, že pravicové vlády jsou více nakloněny k neoklasické teorii – tedy minimu zásahů do ekonomiky a spíše vyrovnanému rozpočtu. Naopak levicové vlády inklinují ke keynesiánství – snaha o aktivní fiskální politiku i na úkor rozpočtového deficitu.

Třetím a opět velmi odlišným názorem na deficit státního rozpočtu je **neoricardiánské učení**, které je obsaženo v tzv. teorému ricardiánské ekvivalence (či Barro – Ricardova věta ekvivalence). „Je založena na úvaze, že financování státního dluhu vydáním obligací je pouze odkladem zdanění.“²⁴

²⁴ Peková, J.: Veřejné finance, úvod do problematiky; 428

Jednotlivci i firmy se chovají racionálně a z hlediska dlouhého období svá očekávání upravují podle vládních kroků. Tedy v případě vzniku deficitu státního rozpočtu předpokládají, že bude muset být v budoucnu splacen zvýšením daní. Proto snižují svou spotřebu a vytvářejí nové úspory, a tak se fiskální politika stává neúčinnou.

Další významnou makroekonomickou školou jsou **monetaristé**, kteří schodek rozpočtu kritizují a jsou pro zásadní snížení vládních zásahů do ekonomiky. Podle nich stát fiskální politikou oslabuje soukromou iniciativu, její expanzivní podoba má vliv na růst inflace a restriktivní na zvyšování nezaměstnanosti.

Existují i jiné směry než je keynesiánství, které připouští deficitní řešení rozpočtu. Patří mezi ně např. **teorie rozložení daňové distorze**, kde je hlavní myšlenkou to, že lidé neplatí daně hned, ale uspořené peníze zdědí jejich potomci, kteří z nich budou moci uhradit dluh způsobený v minulých letech.

Rovněž **teorie mezigeneračního rozložení výdajových šoků a daňového břemene** deficit přijímá, avšak pouze takový, který vznikl z důvodu financování velkých investičních projektů, z nichž budou mít prospěch i budoucí generace, a proto je spravedlivé rozložení jejich splácení více generacemi.

Teorie dobrovolnosti deficitního financování naopak rozpočtový deficit vidí jako zátěž pro budoucí pokolení, která při svém rozhodování budou muset počítat s nutností správy veřejného dluhu.

Ani posledně jmenované názory však nejsou všeobecně přijímány napříč jednotlivými makroekonomickými výklady a najdou se oponenti, kteří upozorňují na mezery těchto úsudků.

2.6 MOŽNOSTI FINANCOVÁNÍ ROZPOČTOVÉHO DEFICITU [15, 24, 30, 46, 49, 50]

Hospodaření se schodkem bilance státního rozpočtu je pro vládu pohodlným východiskem v situacích, kdy veřejné příjmy nedosahují velikosti vládních výdajů. Otázka, jak získat chybějící finance, tedy jak uhradit rozpočtový deficit, však stále zůstává. Odpověď musí odpovědní činitelé najít ještě, než předloží návrh státního rozpočtu zákonodárnému orgánu, protože je nutné celkovou bilanci vyrovnat – jinými slovy vyřešit způsob krytí záporného salda.

Existuje více variant financování schodku rozpočtu. Každá z nich s sebou nese menší či větší důsledky pro ekonomiku země, ale mají rovněž dopady v sociální a politické oblasti. Když odhlédneme od rozpočtového řešení, které (jak už bylo vysvětleno výše) je vzhledem ke

zdlouhavému procesu schvalování zákonů spíše nepravděpodobné a navíc zvýšení daní či snížení veřejných výdajů nepatří zrovna k oblíbeným postupům, zbývají nám další 3 metody: dluhová, emisní (či peněžní) a prodej státních aktiv.

Krytí rozpočtového deficitu pomocí **dluhového financování** nastává v případě, kdy vláda emituje státní cenné papíry, které si následně koupí věřitelé, a to jak jednotlivci, tak podnikatelské organizace a komerční banky. Podle některých ekonomů tak odčerpává finanční prostředky soukromých subjektů, což se projeví ve snížení jejich spotřeby či investic. Hlavním negativním dopadem ovšem zůstává růst veřejného zadlužení země.

Závazky z tohoto dluhu budou muset splácet vlády i v dalších rozpočtových obdobích – v době splatnosti jistinu a úrokové náklady jednotlivých vládních dluhopisů v průběhu let. Ještě donedávna se nepředpokládalo, že by mohla nastat situace, kdy by stát nebyl schopen uspokojit své věřitele. Avšak státní bankrot Argentiny v roce 2001 a obdobné problémy Mexika či Ruska ukázaly určité trhliny takovéto „jistoty.“ I tak se dá říci, že státní cenné papíry jsou stále považovány za jedny z nejméně rizikových na trhu.

Dalším důležitým bodem v otázce dluhového financování jsou vlastníci emitovaných obligací. Jedná se pak buď o vnitřní (domácí) dluh – majiteli jsou občané či tuzemské podniky, nebo o vnější (zahraniční) dluh, kdy si cenné papíry zakoupily netuzemské subjekty. Důsledkům těchto dvou typů veřejného zadlužení země se budu blíže věnovat v následující kapitole.

Jednou z alternativ, jak zajistit finanční prostředky pro úhradu deficitního rozpočtu, je **emise peněz** centrální bankou. Ta by buď poskytla vládě bankovní úvěr, nebo přímo od ní nakoupila vydané státní cenné papíry. Tato možnost by byla pro každou vládnoucí reprezentaci vítaným a jednoduchým řešením, ale v ekonomice by docházelo k negativním monetárním jevům – především k inflaci. Právě z těchto důvodů je ve většině vyspělých zemí zákonem definována úplná nezávislost centrální banky na vládě, případně je velmi silně omezena.

Přímá úvěrová emise je tedy zakázána, ale přesto může centrální banka sehrát při krytí schodku důležitou roli. Stane se tak v případě, kdy provede nákup státních dluhopisů na sekundárním trhu a dojde tak k **monetizaci** dluhu. I ta má za následek zvýšení monetární báze, která ovlivní agregátní cenovou hladinu a rovněž úrokové sazby, ale jedná se už o nezávislé rozhodnutí vedení centrální banky v rámci provádění monetární politiky.

„Pokud postupuje růst množství peněz v oběhu v souladu s tempem ekonomického růstu, jedná se o „seignorage“, jestliže je ale vyšší, jde o inflační daň.“²⁵

Dalším zvláštním typem peněžního financování je půjčka ze zahraničí. Ta má vliv na růst vnějšího zadlužení a rovněž na pasivní saldo platební bilance. Při splácení této půjčky pak podstatnou úlohu zaujímá pohyb devizového kurzu.

Prodej státního finančního či nefinančního majetku je poslední v úvodu zmiňovanou možností, jak získat dostatečné příjmy pro realizování deficitu rozpočtu. Finančním aktivem jsou případné rezervy z minulých let. Nefinanční majetek pak většinou představuje privatizace státních podniků.

Právě privatizace majetku státu je velice ošidnou záležitostí, protože znamená definitivní řešení. Vláda sice dostane požadované finance, ale otázkou je, zda jsou dostatečné vzhledem k možným budoucím výnosům takového podniku a dalším problematickým bodem může být ztráta kontroly nad příštími kroky organizace.

Hlavním proklamovaným motivem při prodeji státního podniku do soukromých rukou, je především snaha o dosažení intenzivnějšího rozvoje a vyšší efektivity dané společnosti. „Je ovšem zřejmé, že např. část privatizačních výnosů z významných prodejů, uskutečněných v tuzemsku v roce 2001 (Pražské vodovody a kanalizace, Komerční banka, České radiokomunikace, Česká pojišťovna, Jan Becher – Karlovarská becherovka, Unipetrol, Transgas) posloužila k pokrytí fiskálních potřeb státu.“²⁶

²⁵ Slaný, A. a kol.: Makroekonomická analýza a hospodářská politika; str. 145

²⁶ Liška, V. a kol.: Makroekonomie; str. 468

3 VEŘEJNÝ DLUH

3.1 POJEM VEŘEJNÝ DLUH A METODIKY JEHO VÝPOČTU [2, 3, 15, 30, 31, 32, 33, 46, 48, 50]

„Veřejný dluh je souhrn pohledávek ostatních ekonomických subjektů vůči státu bez ohledu na to, zda vznikly tyto pohledávky cestou státního rozpočtu či jinak. Pro veřejný charakter dluhu není podstatný způsob jeho vzniku, ale způsob jeho úhrady – skutečnost, že představuje pohledávku vůči současným i budoucím daňovým platbám obyvatelstva.“²⁷

Veřejný dluh představuje druhý projev **fiskální nerovnováhy** – tentokrát **v dlouhém období**. Právě vysoká výše veřejného zadlužení se v posledních letech ukazuje jako jeden ze závažných problémů mnoha států světa, který může mít nepříznivé dopady na ekonomiku země, a tak i na její celkovou stabilitu. Důležitost této situace podtrhuje fakt, že se jejím řešením začaly zabývat i mezinárodní organizace (viz kapitola o Maastrichtských kritériích).

V dostupné odborné literatuře můžeme najít mnoho definic této veličiny.

„Veřejný dluh je souhrn závazků státu, jednotlivých článků územní samosprávy, mimorozpočtových fondů v rozpočtové soustavě, veřejnoprávních institucí zřizovaných státem a územní samosprávou (např. v ČR příspěvkových organizací), veřejných podniků (státních a municipálních).“²⁸

Veřejný dluh „můžeme chápat jako kumulovanou částku všech v minulosti vzniklých a dosud nesplacených půjček vlády a úroků, z těchto půjček plynoucích.“²⁹

„Veřejný dluh je souhrn pohledávek ostatních ekonomických subjektů vůči státu (bez ohledu na to, vznikly-li tyto pohledávky rozpočtovou cestou, či jinak).“³⁰

Při zkoumání vývoje rozpočtového salda a veřejného dluhu v jednotlivých letech a stejně tak při porovnávání velikosti těchto ukazatelů v mezinárodním měřítku je vždy nezbytné vycházet z údajů vypočítaných podle stejné metodiky. V zásadě se používají dva základní způsoby vykazování deficitu a zadlužení – metodika **vládní finanční statistiky** (GFS 1986) a **metodika národních účtů** (ESA 95).

První z nich (Government Finance Statistics) byla vypracována Mezinárodním měnovým fondem a je založena na bázi peněžních toků. To znamená, že zaznamenání

²⁷ Strecková, Y., Malý, I.: Veřejná ekonomie pro školu i praxi; str. 96

²⁸ Peková, J.: Veřejné finance, úvod do problematiky; 445

²⁹ Liška, V. a kol.: Makroekonomie; str. 469

³⁰ Dvořák, P.: Vybrané problémy hospodářské politiky; str. 77

transakce v běžném roce předchází vždy pohyb hotovosti, ke kterému dojde při uskutečnění příjmů či výdajů. V České republice používá tuto metodiku ministerstvo financí.

Výhody přístupu GFS 1986 spočívají v menší náročnosti na vstupní data a díky tomu jsou i výstupy k dispozici v přiměřeně krátkém časovém odstupu po dovršení sledovaného období. Umožňuje rychlejší provádění fiskálních předpovědí. Dalším pozitivem pak můžeme nazvat přímou návaznost na státní rozpočet a rozpočty státních fondů. U této metodiky se dá hovořit i o vyšší transparentnosti.

Jako nevýhoda se uvádí skutečnost, že vládní sektor je zde brán ve svém užším pojetí a nesleduje tak své pohledávky ani závazky. Zahrnuje pouze hospodaření státního rozpočtu (včetně operací na účtech Národního fondu), mimorozpočtových fondů, zdravotních pojišťoven a výsledky rozpočtů územních samosprávních celků. GFS 1986 nepočítá např. s příspěvkovými či neziskovými organizacemi nebo s dalšími speciálními institucemi (Česká konsolidační agentura a další). Jedinou spojitost s těmito jednotkami můžeme nalézt pouze nepřímo – jako dotaci na činnost či krytí jejich ztráty.

Autory metodiky národních účtů (European System Accounts) jsou odborníci z Eurostatu, kteří jej rovněž průběžně aktualizují. Při práci s daty se vychází z akruálního principu, který není postaven na hotovostní změně. Záleží jediné na skutečnosti vzniku či zániku operace nebo ekonomického toku, případně snížení či zvýšení pohledávek a závazků bez ohledu na to, zda už došlo nebo teprve dojde k jejich peněžnímu uhrazení. „Tak jsou zachyceny všechny události, které mají vliv na finanční výkonnost, pozici nebo likviditu vládního sektoru.“³¹

Za výhodu tohoto způsobu vypočítávání deficitu rozpočtu a veřejného dluhu lze označit jeho širší pojetí vládního sektoru. Jsou zde tedy obsaženy nejen složky stejné jako u metodiky GFS 1986, ale navíc i např. příspěvkové a neziskové organizace, veřejné vysoké školy, Česká konsolidační agentura a další. Údaje respektující tento způsob nám nabízí přesnější zobrazení veškeré činnosti vládního sektoru a zároveň i lepší pohled nejen na krátkodobé hospodaření s veřejnými prostředky, ale především z hlediska delšího časového horizontu.

I tato metoda má své nedostatky. Můžeme mezi ně zařadit neexistenci přímé vazby na výsledné saldo zveřejňované v rozpočtových dokumentech. Získávání potřebných informací je náročnější a výstupní data pak přichází s větším časovým zpožděním.

³¹ Centrum ekonomických studií VŠEM a Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání NVF: Ročenka konkurenceschopnosti České republiky 2005. Makroekonomická výkonnost a stabilita. Investice, úspory a rozpočet – Bilance veřejných rozpočtů; str. 1

Metodiku národních účtů využívají v evropských zemích jejich statistické úřady, v České republice to je tedy Český statistický úřad. Podle takto vypočítaných údajů se posuzuje dodržování Maastrichtských kritérií.

Podrobná charakteristika odlišností mezi metodikami GFS 1986 a ESA 95 je uvedena v příloze číslo 1. Z výše nastíněného popisu je patrné, že větší hodnoty bude pravděpodobně udávat postup výpočtu podle ESA 95. Následující tabulka zobrazuje konkrétní data České republiky podle jednotlivých způsobů.

Tabulka číslo 1: Vládní deficit a dluh v metodice GFS 1986 a ESA 95.

Ukazatel	Metodika	Jednotka	2002	2003	2004	2005	Predikce 2006
Celkové saldo	GFS 1986	mld. Kč	- 11,5	- 127,7	- 90,7	0,8	- 136,6
	ESA 95	mld. Kč	- 166,8	- 170,6	- 79,6	- 76,7	- 114,0
Podíl vládního salda na HDP	GFS 1986	% HDP	- 0,5	- 5,0	- 3,3	0,0	- 4,4
	ESA 95	% HDP	- 6,8	- 6,6	- 2,9	- 2,6	- 3,6
Vládní dluh	GFS 1986	mld. Kč	444,5	553,9	659,4	762,1	856,2
	ESA 95	mld. Kč	702,3	775,0	855,1	901,3	969,2
Podíl vládního dluhu na HDP	GFS 1986	% HDP	18,4	21,6	23,8	26,0	27,5
	ESA 95	% HDP	28,8	30,0	30,6	30,5	30,8

Zdroj: Ministerstvo financí ČR: Notifikace vládního deficitu a dluhu za roky 2002 až 2006 (duben 2006).

Snahou světových institucí je co možná nejlepší sladění statistických standardů GFS 1986 a ESA 95. Prvním krokem tak může být definování nového přístupu pro vykazování fiskálních údajů – **metodiky GFS 2001**. Je to postup vytvořený Mezinárodním měnovým fondem, který vychází z GFS 1986, ale obsahuje stejné pojetí vládního sektoru jako ESA 95.

Se zavedením této metodiky do praxe začalo i Ministerstvo financí České republiky, ovšem vzhledem k náročnosti daného procesu se jedná o činnost, která bude ukončena až za delší časové období.

3.2 PŘÍČINY VZNIKU VEŘEJNÉHO DLUHU A JEHO DĚLENÍ [15, 24, 30, 35, 46, 50, 53, 55, 56]

Důležitým bodem, který ne všichni autoři dostatečně zdůrazňují, je skutečnost, že existují odlišné důvody vzniku veřejného zadlužení. Většina lidí pod pojmem veřejný dluh vidí pouze součet rozpočtových schodků z předcházejících let. Jak už ale bylo vysvětleno výše, vláda může deficit rozpočtu financovat nejen zvýšením dluhového zatížení, ale i dalšími způsoby jako je např. monetizace či krytí prodejem státního majetku.

Rovněž tak samotné příčiny vzniku veřejného dluhu jsou rozdílné. Souvislost se schodky státního rozpočtu je nepopiratelná, na druhou stranu však různě velkou část zadlužení tvoří dluh, který přes rozpočtovou bilanci nikdy neprošel a stejně tak nadměrně finančně náročné investiční projekty vlády. Původ veřejného dluhu tedy můžeme rozčlenit do tří kategorií:

- k **rozpočtovým důvodům** řadíme deficity státní rozpočtové bilance a dále schodky organizací ve státním vlastnictví, jejichž příjmy plynou ze státního rozpočtu;
- mezi **mimorozpočtové příčiny** především v minulosti patřily války. V současné době to jsou většinou závazky, které stát vzal za vlastní, či akceptace dluhu z minulých let a také záporná salda mimorozpočtových fondů, které jsou součástí rozpočtové soustavy;
- další část pak reprezentují „**rozsáhlé veřejné investice**, na které stát nemá finanční prostředky ve státním rozpočtu.“³²

Při vykazování dluhového zatížení země se můžeme setkat s pojmy, jako je vládní, státní či veřejný dluh. Tyto názvy nevyjadřují úplně přesně to samé, i když v některých případech jsou používány jako synonyma. „Hospodaří-li vláda opakovaně tak, že výdaje převyšují příjmy, tedy dochází k akumulaci rozpočtových deficitů, vytváří vládní (státní) dluh.“³³

„Vzhledem k tomu, že vlády se mění a stát zůstává (podobně jako dluh) je pojem státní dluh přesnější než pojem dluh vládní. Protože však v konečném důsledku dluhové břemeno nenese stát ale veřejnost, nejsprávnější je pojem dluh veřejný.“³⁴

Veřejný dluh je nejobsáhlejším pojmem, do kterého zahrnujeme dluh celé soustavy veřejných rozpočtů, a to včetně municipálních orgánů a parafiskálních fondů. Údaj o tomto typu zadlužení bude tedy vždy nejvyšší.

Ministerstvem financí České republiky je **vládní dluh** definován jako celkový dluh sektoru vládních institucí. „Jsou v něm zahrnuta jejich dluhová pasiva, tj. půjčky, cenné papíry jiné než účasti mimo finanční deriváty a depozita držená Českou konsolidační agenturou. Do vládního sektoru patří kromě státního rozpočtu též operace Národního fondu, bývalého Fondu národního majetku, státní fondy“³⁵ a další (např. zdravotní pojišťovny).

Za **státní dluh** pak Ministerstvo financí ČR považuje „dluh definovaný podle zákona č. 218/2000 SB. o rozpočtových pravidlech jako souhrn státních finančních pasiv tvořených

³² Peková, J.: Veřejné finance, úvod do problematiky; 451

³³ Tuleja, P., Majerová, I., Nezval, P.: Základy makroekonomie; str. 189

³⁴ Dvořák, P.: Vybrané problémy hospodářské politiky; str. 77

³⁵ Ministerstvo financí ČR: Vládní dluh, vládní deficit, státní dluh, deficit státního rozpočtu;

závazky státu, které vznikly ze státem přijatých zahraničních půjček, úvěrů od bank a z vydaných státních dluhopisů a jiných závazků státu (jiné státní cenné papíry). Nezahrnuje tedy žádné dluhové závazky mimorozpočtových fondů, systému zdravotního pojištění a místních rozpočtů, ani státní záruky nebo jakékoliv další podmíněné závazky vládního sektoru.³⁶

Čistý a **hrubý veřejný dluh** jsou další pojmy, které musíme v terminologii veřejného zadlužení odlišit. Hrubým veřejným dluhem se myslí celková suma finančních závazků, které vznikly při financování operací vládního sektoru. Jakékoliv pohledávky zde nehrají roli.

Naopak **čistý dluh** vyjadřuje nejen celkovou sumu závazků státu, územních municipalit a dalších státních organizací, ale zároveň i pohledávky vůči jiným ekonomickým subjektům. Tyto peněžní nároky, které představují finanční rezervy a vládní účelové prostředky u centrální banky či pohledávky vůči zahraničním subjektům, jsou pak odečteny od hrubého dluhu.

Celkovou finanční situaci vlády lépe vyjadřují hodnoty čistého veřejného dluhu, ale všeobecně a pro mezinárodní srovnání především se používají údaje hrubého zadlužení. Důvodem je nejednotná metodika při výpočtu jednotlivých položek (např. prvek oceňování majetku státu) a taktéž možnost nedobytných pohledávek.

Podstatným hlediskem diferenciací veřejného zadlužení je jeho umístění, protože podle něj se pak liší i dopady na ekonomickou situaci státu. Záleží zde tedy na tom, kdo je vlastníkem emitovaných státních dluhopisů, zda to jsou subjekty dané země (pak hovoříme o **domácím čili vnitřním veřejném dluhu**) nebo tyto cenné papíry drží netuzemští majitelé (pak se jedná o **zahraniční neboli vnější veřejné zadlužení**).

Struktura domácích věřitelů závisí na jejich likviditě a rovněž na nominální hodnotě jednotlivých státních dluhopisů. Vlastníky těchto obligací jsou především organizace ze soukromého sektoru s pevnou kapitálovou pozicí a dostatečnou likviditou svého majetku (např. komerční banky). Jednotlivci tvoří většinou malou část držitelů, vůči nimž má stát závazky z vnitřního dluhu (výjimkou je např. Itálie).

Domácí veřejný dluh vzniká při nutnosti financování deficitu rozpočtu. Tyto chybějící peněžní prostředky jsou získány přeměnou úspor domácích subjektů (na úspory v podobě státních cenných papírů) či na úkor jejich spotřeby. Právě snižující se spotřeba je důsledkem situace, kdy souhrnná suma úspor nedosahuje celkové výše financí nezbytných pro krytí rozpočtového schodku.

³⁶ Ministerstvo financí ČR: Vládní dluh, vládní deficit, státní dluh, deficit státního rozpočtu

Každý domácí trh má však určitou absorpční schopnost, která „je dána rozdílem mezi soukromou spotřebou, soukromými úsporami a saldem ($Im - Ex$),“³⁷ což je deficit obchodní bilance. Při jejím překročení už není možné krýt záporné saldo rozpočtu domácím úvěrem a je nutné se obrátit na zahraniční majitele volných disponibilních zdrojů.

Základním důsledkem zahraničního veřejného zadlužení (na rozdíl od vnitřního dluhu) je odliv bohatství země do ciziny v návaznosti na placení úroků. Tyto úrokové náklady budou muset být splaceny v cizí měně, čímž se vytváří tlak na přebytek obchodní bilance, jehož cenou bývá snížení potřebného importu. Dalším následkem pak může být „riziko vzniku tzv. deficitů – dvojčat (twin deficits),“³⁸ tedy deficit běžného účtu platební bilance a schodek státního rozpočtu.

Existence určitého podílu zahraničního dluhu na veřejném zadlužení může mít i svá pozitiva. Jedná se zejména o příliv cizího kapitálu, díky kterému mohou být v zemi uskutečněny potřebné investice. Především v rozvíjejících se zemích, kde by ekonomika nedokázala nákladné investiční projekty financovat sama, jsou zahraniční peněžní prostředky vítaným zdrojem. Jako další kladný bod vnějšího dluhu je uváděna redukce negativních důsledků vnitřního dluhu, a to na růst úrokové míry s následným vytěšňovacím efektem.

Otázkou tedy je, zda pozitiva zahraničního zadlužení převáží nad jeho negativy či naopak. Nedávná historie ukazuje, že růst tohoto typu veřejného dluhu není vhodným řešením tísně veřejných financí. Dluhovou krizi a následný státní bankrot zažila v roce 2001 Argentina a jako jedna z příčin se ukázal být právě vysoký vnější dluh a následná neschopnost vlády splácet úroky, v jejichž výši se odráželo značné riziko takto investovaných peněz.

Poměr domácího dluhu k zahraničnímu je různý stát od státu. U rozvojových zemí, které ještě nemají dostatečně vyvinutý finanční trh, převyšuje výrazně vnější zadlužení nad jejich vnitřním veřejným dluhem.

Členění veřejného dluhu podle hlediska vykazování na **oficiální** čili explicitní a **skrytý** neboli implicitní dluh se v posledních letech ukazuje jako velmi podstatné. Nebezpečí skryté části veřejného dluhu spočívá v tom, že není obsažen v oficiálních statistikách, a to v mnoha případech i přes jeho značnou výši. Implicitní dluh je složen ze státních záruk za dluhy způsobené jinými subjekty. Tyto garance na různé projekty se při nesplacení závazků původních dlužníků přemění v dluh veřejný.

³⁷ Hamerníková, B., Kubátová, K.: Veřejné finance – učebnice; str. 319

³⁸ Liška, V. a kol.: Makroekonomie; str. 465

Problém implicitního dluhu je typický pro Českou republiku. O jeho existenci se začalo mluvit až koncem 90. let minulého století a jeho postupné odkrývání je jedním z důvodů velkého nárůstu zadlužení země.

Základním doporučením v otázce této problematiky je zveřejnění skrytých dluhů. „Velikost skrytých dluhů (a dopady případných reforem na ni) musí být všeobecně známou veličinou, podobně jako například velikost regulérního státního dluhu krytého emisemi státních dluhopisů.“³⁹

3.3 STÁTNÍ DLUHOPISY [15, 46, 48, 50, 55, 58]

Transformaci rozpočtového deficitu do veřejného dluhu země, jako jednu z možností krytí záporného salda, mohou vlády provést dvěma způsoby. Prvním z nich, ovšem v praxi ne moc používaným, je žádost o úvěr např. Mezinárodní měnový fond či vládu jiného státu. Druhý postup financování schodku státní bilance pak sestává z emise cenných papírů. Právě vydání státních dluhopisů (obligací) či pokladničních poukázek využívá většina vlád. Tyto dluhové cenné papíry pak nakupují jak domácí, tak zahraniční subjekty – jedná se tedy o obchodovatelné obligace.

V minimální míře se můžeme rovněž setkat s neobchodovatelnými cennými papíry, které se nedají převést na další osoby. Charakteristické jsou vyšším úrokem.

Státní dluhopis znamená závazek státu zaplatit jeho držitelům úroky a jistinu, a to vždy ve stanoveném termínu. Náklady na tuto dluhovou službu se započítávají do mandatorních výdajů státního rozpočtu. Pro majitele volných peněžních prostředků představují cenné papíry vyspělých zemí jednu z nejbezpečnějších investic.

Doba splatnosti u jednotlivých státních obligací je různá, pohybuje se od 90 dnů až po 30 let. Podle tohoto ukazatele dělíme dluhové cenné papíry – i veřejné dluh – do tří skupin:

- **krátkodobé dluhopisy** – jedná se především o státní pokladniční poukázky, tzv. treasury bills. Jejich splatnost je vždy kratší než jeden rok (v ČR to je 13, 26, 39 a 52 týdnů) a slouží k financování nedostatků peněžních prostředků, které vznikly z důvodu nepravidelnosti a nesouměrnosti toku příjmů a výdajů v průběhu rozpočtového období. V České republice jsou nabízeny na tzv. holandské aukci, kde „se dluhopisy prodávají za jednotnou cenu, a to takovou, která umožní uspokojit ještě posledního

³⁹ Transparency International – Česká republika: Průhledný státní rozpočet? str. 88

zájemce o koupi.⁴⁰ Možnost mají hlavně movití investoři, protože nominální hodnota jedné pokladniční poukázky činí 1 milión korun;

- **střednědobé dluhopisy** – tyto státní cenné papíry jsou tzv. treasury notes. Jejich doba splatnosti se pohybuje od jednoho roku do deseti let;
- **dlouhodobé dluhopisy** – tzv. treasury bonds jsou vydávány se splatností na dobu delší než deset let. Tento typ obligací se vyskytuje spíše na vyspělých kapitálových trzích. I v České republice tvoří část struktury veřejného dluhu – doba jejich splatnosti činí 15 let. „Americká vláda vydává běžně dluhopisy s až třicetiletou splatností a v minulosti byly vydány i dluhopisy věčné – každoročně nesou úrok, ale nikdy nejsou splaceny. Použila je například Velká Británie na úhradu válečných výdajů spojených s první světovou válkou a dodnes se s nimi obchoduje na burze.“⁴¹

Střednědobé a dlouhodobé státní cenné papíry se používají ke krytí dlouhodobého dluhu. Aby se je na kapitálovém trhu podařilo prodat, musí obsahovat větší úrok než u krátkodobých dluhopisů. V České republice bývá doba jejich splatnosti nejčastěji 3, 5, 10 a 15 let a na aukci se nabízí vždy pouze jedna obligace s jedním typem splatnosti.

3.4 RELATIVNÍ VYJÁDŘENÍ VEŘEJNÉHO ZADLUŽENÍ A PŘÍČINY JEHO RŮSTU [15, 24, 30, 46, 50]

Stejně jako v případě rozpočtového deficitu i veřejný dluh můžeme vyjádřit buď v absolutních, nebo v relativních hodnotách. Může tak nastat situace, že zatímco údaje v absolutních číslech se neustále zvyšují, jejich relativní zobrazení znázorňuje dlouhodobý pokles či podstatně pomalejší nárůst. Je to dáno charakterem relativního vyjádření, které se vztahuje k velikosti ekonomiky – tedy k objemu hrubého domácího či národního produktu.

„Jestliže se tento podíl v čase nezvyšuje, ekonomika má poměrně optimistické vyhlídky na další fungování.“⁴²

Jaké faktory tedy působí na růst poměru veřejného dluhu k HDP? Odborníci definují čtyři vlivy:

- velikost **veřejného zadlužení z minulých let** – tzv. míra zděděné dluhové zátěže na počátku rozpočtového období;

⁴⁰ Peková, J.: Veřejné finance, úvod do problematiky; 449

⁴¹ Vykoukal, P: Poukázka na dluh aneb jak se stát stříhačem kupónů

⁴² Liška, V. a kol.: Makroekonomie; str. 470

- velikost **primárního deficitu** – jedná se o výsledek hospodaření vlády v podobě salda státní bilance v daném rozpočtovém roce, do kterého se nezapočítávají úrokové výdaje;
- velikost **monetizace či dluhu** – k monetizaci dochází v případě, kdy centrální banka nakoupí státní cenné papíry na sekundárním trhu. Dochází tak k přeměně fiskální nerovnováhy do nárůstu peněžní zásoby;
- velikost **úroků z veřejného zadlužení** – podstatný je především jejich relativní vliv vyjádřený pomocí poměru tempa růstu HDP a úrokové míry.

V této souvislosti je důležité zmínit tzv. **domácí dluhovou past**. Jedná se o situaci, kdy reálná úroková míra dosahuje vyšších hodnot než je reálné tempo růstu HDP. V tomto případě bude docházet ke zvyšování relativní váhy veřejného zadlužení, a to, i když primární saldo státního rozpočtu bude vyrovnané či mírně přebytkové.

3.5 VZTAH VEŘEJNÉHO DLUHU A ROZPOČTOVÉHO DEFICITU [15, 50, 55]

Vzájemný vztah těchto dvou ukazatelů zdraví veřejných financí je problém, který již byl nastíněn v předcházejícím textu. Ekonomové se už odklánějí od chápání jejich vzájemné souvislosti, kdy se schodek rozpočtu rovná příčině a veřejné zadlužení pak figuruje jako jeho důsledek. Vzhledem i k jiným důvodům vzniku veřejného dluhu než je rozpočtový deficit a zároveň s přihlédnutím k různým možnostem jeho krytí (ne pouze jeho transformací do dluhu) nelze s touto teorií souhlasit.

Do popředí se tak dostává názor o obousměrné kauzalitě, že obě veličiny se ovlivňují navzájem. Sumy schodků státního rozpočtu z rozpočtových období minulých let tvoří nepochybně podstatnou část veřejného zadlužení. Stejně tak je však nezpochybnitelný fakt, že dluhová služba činí významnou položku výdajů státního rozpočtu. Právě úrokové náklady jsou v mnoha zemích důvodem, proč i primárně přebytkový rozpočet může sklouznout k jeho celkovému deficitu.

Důležitá je nejenom vzájemná závislost, ale rovněž odlišnosti těchto ukazatelů. Zatímco saldo veřejných rozpočtů je veličina toková, veřejný dluh se řadí do kategorie stavových hodnot. Na rozdíl od schodku či přebytku bilance, jejíž konečný výsledek se může pohybovat jak v kladných, tak v záporných číslech, veřejné zadlužení se mění daleko pomaleji – „celkový státní dluh má poměrně stabilní dynamiku.“⁴³

⁴³ Transparency International – Česká republika: Průhledný státní rozpočet? Str. 24

Zásadní rozdíl mezi těmito pojmy představuje faktor průhlednosti. Za deficit státního rozpočtu v daném roce je zodpovědná konkrétní vláda (používá se zde ukazatel primárního deficitu). Bohužel u veřejného dluhu je jednoznačné stanovení jeho původu značně obtížné, neřku-li téměř nemožné. Neustále tak můžeme od „svých“ politických představitelů slyšet stížnosti na rivaly, kteří mohou za vznik a růst výše veřejného zadlužení. Ti to zásadně odmítají a kontrují podobnými obviněnými na druhou stranu.

3.6 DŮSLEDKY VEŘEJNÉHO ZADLUŽENÍ A MOŽNOSTI JEHO ŘEŠENÍ [15, 21, 30, 46, 55, 56]

V posledních letech se výší veřejného dluhu zabývají nejen ekonomové, ale zároveň i vládnoucí politické reprezentace. Velký vliv na tuto dříve nebývalou pozornost mají samozřejmě tzv. Maastrichtská kritéria, kterým se budu věnovat dále, ale rovněž i negativní dopady této veličiny na hospodářství země, které pocítily především vlády států s vysokou relativní mírou dluhového zatížení.

Veřejný dluh je všeobecně brán jako negativní jev. V případě jeho části, která vznikla ze schodků státního rozpočtu, můžeme říci, že minulé vlády nedokázaly hospodařit, žily tzv. nad poměry. Následky jejich „hýření“ ponesou nejen současné, ale i budoucí generace. Jedná se především o nutnost splácet jistiny a úroky z dluhů, tedy o **dluhovou službu** – to „je platba, kterou musí vláda každoročně zaplatit za nezaplacený dluh.“⁴⁴

Právě tyto náklady dluhu s sebou přinášejí negativní důsledky veřejného zadlužení, které se dají rozčlenit do několika kategorií:

- **rozpočtové důsledky** – jak bylo vysvětleno v předcházející kapitole, veřejný dluh zpětně působí na státní rozpočet. Důvodem je povinnost placení úroků, které jsou součástí pasivní strany bilance a patří do mandatorních výdajů. Vzhledem k tomu, že nejsou přímo ovlivnitelné stávající vládou, jedná se o exogenní faktor. Úrokové náklady mohou způsobit celkový schodek rozpočtu i v případě primárně vyrovnaného či nepatrně přebytkového rozpočtového výsledku, a tím opětovné prohlubování podílu veřejného dluhu na HDP. V mnoha zemích se tato hypotéza v posledních letech stává realitou, úroky z veřejného dluhu jsou zde „nejdynamičtější rostoucí součástí“⁴⁵ výdajů státního rozpočtu. Tato situace dokonce vede ke vzniku tzv. chronických deficitů, schodek státního rozpočtu se tedy stává trvalým;

⁴⁴ Tuleja, P., Majerová, I., Nezval, P.: Základy makroekonomie; str. 191

⁴⁵ Dvořák, P.: Vybrané problémy hospodářské politiky; str. 80

- **fiskální důsledky** – velkou část veřejných výdajů státního rozpočtu tvoří tzv. mandatorní výdaje, tedy povinné většinou zákonem stanovené náklady. Do této skupiny se rovněž řadí úhrada úroků z veřejného dluhu. Tím, že dochází ke zvyšování úrokové zátěže, rostou povinné výdaje a naopak klesá objem volných prostředků pro možnost aktivní fiskální politiky vlády. Navíc se omezení relativní váhy veřejného zadlužení stává hlavním cílem, který je upřednostňován na úkor jiných stabilizačních aktivit. Jedná se tedy o destabilizační dopady veřejného dluhu;
- **redistribuční důsledky** – dá se říci, že veřejný dluh rozevívá nůžky mezi bohatými a chudými. Je to způsobené tím, že státní cenné papíry vydávané k financování deficitu rozpočtu mají vysokou nominální hodnotu. Např. v ČR se u pokladničních poukázek jedná o 1 milión korun, u střednědobých a dlouhodobých obligací pak o 10 tisíc, ale jsou prodávány „pouze ve velkých objemech – většinou v násobcích tisíce kusů.“⁴⁶ Méně majetné subjekty si tyto dluhopisy nemohou dovolit (určitou možnost skýtají dluhopisové podílové fondy). Daně, ze kterých budou úroky hrazeny, platí všichni bez rozdílu příjmů a majetku, ale výnosy ze státních dluhopisů dostanou pouze jejich movití vlastníci. Tvoří-li část veřejného zadlužení dluh vnější, dochází k odlivu úroků, a tím i bohatství země, do zahraničí;
- **změna struktury portfolia** – volný kapitál soukromého sektoru se transformuje na veřejný dluh. „Z portfolia soukromého sektoru se vytlačují ostatní aktiva,“⁴⁷ což má za následek snížení výše investice jak občanů, tak podnikatelských subjektů;
- **inflace.**

O negativních důsledcích vysoké relativní váhy veřejného dluhu tedy nemůže být pochyb. Dostáváme se tak ke způsobům, jak tuto nepříznivou situaci řešit. V současnosti při otázce řešení dluhové problematiky hovoříme o dvou základních cestách, které vedou ke snížení veřejného zadlužení. Odlišují se činností vlády, první skupinu tvoří hospodářsko-politická opatření vlády, tedy snaha o aktivní řešení, ve druhé se jedná o pozitivní vliv vnějších faktorů, které jsou na vládě nezávislé – pasivní řešení.

Zaujme-li vláda k redukci veřejného dluhu **aktivní přístup**, má na výběr z těchto možností:

- **rozpočtové řešení** – spočívá v dosahování přebytků státního rozpočtu, z kterých se dluhová služba bude splácet. Znamená to však zásadní omezení veřejných výdajů či

⁴⁶ Penize.cz: Poukázka na dluh aneb jak se stát stříhačem kupónů

⁴⁷ Peková, J.: Veřejné finance, úvod do problematiky; 453

zvýšení daňových příjmů, což může mít negativní dopad na ekonomiku země. Navíc někteří ekonomové zastávají názor, že tato metoda bude účinná jen do relativní váhy veřejného dluhu nepřekračující 100 % HDP;

- **řešení pomocí jednorázové veřejné dávky** – jde o mimořádnou paušální dávku, jejíž výtěžek půjde přímo na krytí veřejného zadlužení. Má však řadu nevýhod – především ztrátu důvěryhodnosti státu a obavu ze stejných postupů v dalších letech, také odliv kapitálu ze země apod.;
- **monetární řešení** – právě tento postup využívaly mnohé vlády v minulosti (18. století až první polovina 20. století). Vzhledem k následnému vzniku inflace je tato varianta pro stát dvojnásob výhodná – emitované peníze se použijí přímo pro splácení dluhu a reálná výše dluhu se díky působení inflace sníží. Dopady na hospodářství země však byly tak závažné, že ve vyspělých zemích je tento způsob už desítky let zakázaný a centrální banka se v otázce vydávání peněz stala nezávislou institucí. „Z ekonomického hlediska totiž nekrytá emise peněz není ničím jiným než padělatelstvím, ovšem oficiálně provozovaným.“⁴⁸ Do této kategorie můžeme rovněž zařadit záměrně vyvolanou inflaci;
- **politicko-administrativní řešení** – jedná se o situaci, kdy vláda neakceptuje existenci veřejného dluhu z minulých let či případně odmítne platit úroky z něj vyplývající. Tato metoda má finanční následky pro věřitele, kteří už nebudou vládě důvěřovat a ta tak bude mít v následujících letech závažné problémy s úhradou rozpočtového schodku pomocí emise státních dluhopisů, jejichž případná koupě bude podmíněna vyššími úroky. Důvodem tohoto řešení může být i neschopnost vlády splácet závazky, které z dluhové služby vycházejí;
- **řešení pomocí příjmů z privatizace** – prodejem státních podniků se tyto majetkové podíly transformují do finančních prostředků – to znamená, že se mění pouze struktura státních aktiv. Při prodeji veřejného majetku je nutné odlišovat, zda účelem bylo dosažení vyšší efektivity privatizovaných organizací či šlo pouze o další cestu, jak získat chybějící sumu peněz pro úhradu veřejného dluhu. Druhá možnost je špatným krokem, protože k prodeji jsou nabízeny ziskové státní podniky, o jejichž budoucí výnosy se tak stát připravuje.

⁴⁸ Transparency International – Česká republika: Průhledný státní rozpočet? Str. 27

Už u způsobů řešení rozpočtového deficitu jsem psala o omezeném manévrovacím prostoru vlády v krátkém období. Jak je to ale s popsányými metodami pro řešení dlouhodobé fiskální nerovnováhy?

Vzhledem k nezávislosti centrální banky je téměř nemožné prosadit monetizaci dluhu, mimořádnou veřejnou dávku či odmítnutí existence dluhu si vláda kvůli snaze o zachování důvěry většinou nedovolí a privatizace státních podniků nemůže probíhat neustále, protože množství prodejného majetku není nekonečné. Zbývá nám tak tedy jediná šance: rozpočtové řešení.

Tento způsob je značně nepopulární (ostatně i jako ostatní možnosti), protože znamená značnou a dlouhodobou redukci veřejných výdajů nebo naopak zvýšení daňového zatížení, popřípadě obojí současně. Když už se k tomuto kroku vláda odhodlá, pravděpodobně narazí na politické tlaky skupin, které ze současného stavu mají určitý zisk. Takovéto lobby v zákonodárném orgánu může zabránit přijetí důležitých reforem. Další překážkou aktivní vládní politiky pro snížení veřejného zadlužení je nutnost, aby vláda „respektovala dlouhodobé hledisko, přesto, že její horizont je konečný.“⁴⁹

V případě, že vládní kabinet na jakoukoliv snahu o redukci výše veřejného dluhu rezignuje, je tu ještě naděje v podobě **příznivého vývoje pozitivních exogenních faktorů**. K nim řadíme:

- **příznivý poměr tempa růstu ekonomiky a úrokové míry** – tedy situace, kdy je tempo ekonomického růstu po delší dobu výrazně vyšší než je úroková sazba z veřejného dluhu. Jedná se o ideální řešení problematiky veřejného zadlužení;
- **inflaci** – růst inflace snižuje reálnou hodnotu veřejného dluhu. Nízká inflace patří k hlavním cílům centrální banky, vzhledem k její nezávislosti tak není zásadní snížení dluhu touto cestou příliš reálné;
- **granty a dary ze zahraničí, odpuštění úroků z vnějšího dluhu či jeho různě velkého podílu** – tento faktor využívají především rozvojové země, jejichž kapitálový trh není dostatečně vyspělý, a tak velkou část jejich veřejného zadlužení činí zahraniční dluh.

⁴⁹ Dvořák, P.: Vybrané problémy hospodářské politiky; str. 84

3.7 FISKÁLNÍ KRITÉRIA EVROPSKÉ UNIE [1, 5, 22, 27, 32, 51, 53, 54, 59]

Vysoká výše veřejného zadlužení a dosahování rozpočtových deficitů jsou závažnými problémy veřejných financí mnoha zemí světa. Nelze se proto divit, že se regulace fiskální nerovnováhy stala jedním z témat při diskuzi o podmínkách pro vstup do hospodářské a měnové unie. Výstup těchto jednání představuje **Maastrichtský pakt**.

Návrh smlouvy o Evropské unii byl přijat v prosinci 1991, k jeho podpisu pak došlo 7. 2. následujícího roku v nizozemském Maastrichtu. Platnost Smlouvy o Evropské unii se počítá od 1. 11. 1993 po úspěšně proběhlých ratifikacích (v Dánsku až na druhý pokus). Dosažení maastrichtských (konvergenčních) kritérií představuje rozhodující podmínku pro přijetí jednotné evropské měny – eura.

Vstup do společného měnového systému je tedy možný po splnění parametrů z měnové oblasti – inflace nepřekračuje o více než 1,5 procentního bodu průměrnou inflaci tří států EU s nejnižším inflačním růstem a dlouhodobé úrokové míry státních dluhopisů nejsou vyšší o více než 2 procentní body než úroková sazba ve stejných zemích. Jako další maastrichtské kritérium byla stanovena stabilita kurzu domácí měny – ten by se měl po dobu 2 let pohybovat v rozmezí $\pm 15\%$ od pevně stanovené parity.

Poslední okruh požadavků obsahuje fiskální sféra – plánovaný či skutečný deficit veřejných rozpočtů vykázaný ve své relativní výši nesmí překročit 3 % HDP v tržních cenách a poměr veřejného dluhu k HDP opět v tržních cenách musí dosahovat maximálně 60 %. V případě překročení této hranice se však zohledňuje i neustálý pokles ukazatele a mírný, dočasný výlet nad stanovené limity způsobený existencí výjimečných faktorů není rovněž tak striktně posuzován. Výpočet hodnot se provádí v souladu s metodikou ESA 95.

„Snad nejkontroverznějším konvergenčním kritériem jsou 3 % schodek rozpočtu v daném roce a deficit veřejných financí do výše 60 % HDP.“⁵⁰

Někteří ekonomové se zabývají otázkou, proč právě tato čísla slouží jako mezník mezi správnou fiskální politikou a její špatnou variantou, když opodstatněnost výše rozpočtového schodku závisí vždy na aktuální ekonomické situaci.

„Důvody slavného 3 % maastrichtského kritéria pro deficit jsou spíše politické než ekonomické.“⁵¹

Další dokument, **Pakt stability a růstu**, byl podepsán v Amsterdamu v červnu 1997 a představuje dohodu členských zemí eurozóny nad dodržováním fiskálních kritérií – ta jsou

⁵⁰ Švihlíková, I.: Mýtus dluhu (aplikace na Českou republiku); časopis Marathon 6/2004 číslo 57; str. 6

⁵¹ Transparency International – Česká republika: Průhledný státní rozpočet? Str. 24

stejná jako v Maastrichtské smlouvě. Nový příspěvek v řešení problému schodků veřejných financí a vysokého veřejného zadlužení spočívá ve stanovení preventivní a kontrolní složky.

Nejen státy měnové unie, ale i země, které se součástí tohoto uskupení chtějí teprve stát, si stanovují cíle ve střednědobém horizontu a způsob jejich plnění. Tyto záměry pak prezentují v programech stability či konvergenčních programech. Jejich soulad s fiskálními podmínkami následně posuzuje Evropská komise, která v závažných případech může „neposlušné“ zemi udělit sankce.

Je zajímavé, že státy, které v poslední době porušily Pakt stability a růstu, jsou země, které přijetí tohoto dokumentu požadovaly nejvíce – Německo a Francie. I přes nesouhlas malých států, které svou fiskální politiku udržují v daných mezích, bylo Radou Evropské unie přijato rozhodnutí o zmírnění dopadu tohoto dokumentu.

Na Pakt stability a růstu existují rozličné názory. Kritikům vadí především to, že se nezabývá strukturou rozpočtů: „Největší problém je v tom, že místo na dílčí složky vládních rozpočtů – tj. daně a veřejné výdaje – se Pakt stability soustřeďuje na rozpočtové schodky.“⁵²

V situaci, kdy stát nedodrží 3 % hranici rozpočtového schodku, se dále nerozlišuje mezi zeměmi s nízkým a vysokým dluhem veřejných financí. Ve snaze vykázat stanovené limity deficitu státního rozpočtu a veřejného zadlužení přistupují vlády k tzv. kreativnímu účetnictví. Odpůrci dále zmiňují např. nemožnost vyloučit stát z měnové unie, i když tyto základní podmínky neplní, či skutečnost, že pokuty nařízené Evropskou komisí dále zvyšují rozpočtový deficit i veřejný dluh.

„Všechny tyto poznatky tedy naznačují, že dříve či později bude nutno v Evropské unii otevřít znovu diskusi o tom, zda a jakým způsobem je třeba koordinovat rozpočtové politiky nejen z hlediska stability společné měny.“⁵³

⁵² Alesino, A., Giavazzi, F.: Destabilizující Pakt stability

⁵³ Šrein, Z.: Pakt stability a růstu – vymoženost nebo přítěž eurozóny? Str. 13

Po teoretických kapitolách věnovaných základním pojmům z fiskální oblasti jsem se v další části zaměřila na ekonomickou situaci a veřejné zadlužení ve státech, které dosáhly jeho výrazné redukce.

Výborné výsledky v tomto ohledu zaznamenaly Belgie a Irsko, proto následující dvě kapitoly obsahují základní charakteristiku složení vládních kabinetů a popis hospodářské aktivity, státního rozpočtu a veřejného dluhu právě v těchto státech podle jednotlivých volebních cyklů. U obou zemí se zmiňuji o hlavních příčinách vzniku nadměrné dluhové zátěže, ale primárně jsem se zabývala obdobím, ve kterém dochází k zásadnímu snížení relativní váhy veřejného zadlužení.

Klíčové faktory, které podstatným způsobem ovlivňují pokles tohoto ukazatele zdraví veřejných financí, jsem v poslední kapitole analyzovala a porovnávala u 4 zemí: Belgie, Irsko a Dánsko (jako nejúspěšnějších států v této problematice) a dále České republiky (jako zástupce zemí s rostoucím veřejným dluhem).

Důležitým zdrojem informací o fiskálním a ekonomickém vývoji Belgie se pro mě staly dokumenty, které vydává belgické ministerstvo financí [36 – 44], stejně jako dokumenty irského ministerstva financí [6 – 14] pro deskripci situace v popisovaných letech v Irsku. Potřebná data jsem čerpala také z Public finances in EMU 2005 [17] a Public finances in EMU 2006 [18]. Dalším pramenem se pak stala vlastní bakalářská práce [4].

4 POPIS FISKÁLNÍ SITUACE BELGIE

4.1 ZÁKLADNÍ INFORMACE A VNITROPOLITICKÉ PROSTŘEDÍ STÁTU [23, 29, 60 – 63]

Oficiální název země je Belgické království, jeho rozloha činí přes 30,5 tisíc km² a v čele státu stojí panovník (král Albert II.). Hlavním městem této konstituční monarchie je Brusel s více než 1 miliónem obyvatel (k 1. 7. 2005), v celém státě pak žije téměř 10,5 miliónu lidí (opět k 1. 7. 2005). Belgie patří k zakládajícím členům Evropské unie, peněžní jednotkou je Euro.

Jako úřední jazyky se používají nizozemština, francouzština a němčina. Národnostní složení tvoří Vlámové (území Flander) – skoro 58 %, Valoni (oblast Valonska) – 32 % a ještě region Bruselu a národnostní menšiny. Územní rozdělení státu je v podstatě stejné – 3 regiony: Vlámský, Valonský a Bruselský a dále 10 provincií.

Zákonodárnou moc v Belgii představuje dvoukomorový federální parlament – Sněmovna reprezentantů (150 členů, 4leté volební období) a Senát (71 členů, 4leté volební období). Pro každého občana staršího 18 let je účast v parlamentních volbách povinná. Vybírat si může z širokého spektra stran, kdy se křesťanské, sociální, liberální i strany zelených vyskytují jak pro vlámskou, tak pro valonskou oblast státu zvlášť. Navíc zde lze nalézt i extrémně nacionalistické strany.

Z hlediska zásahů do ekonomiky země, a tedy i pro způsob hospodaření se státním rozpočtem a obsluhu veřejného dluhu, je důležité složení vlády a její příklonění se buď k názorům neoklasiků (pravicové strany) či ke keynesiánské teorii (levicové zaměření). Třetí možnost pak tvoří tzv. středová politická seskupení. V Belgickém království byly od voleb v roce 1991 u moci tyto strany:

Vítězem voleb v letech 1991 a 1995 se stala Křesťansko lidová strana (vlámská), která v obou volebních obdobích utvořila koalici s Křesťansko sociální stranou (valonská), se Socialistickou stranou (valonská) a s její obdobou na vlámském území – Socialistická strana. Obě křesťanské strany zaujímají středové postavení, obě socialistické strany jsou pak charakteristické středo-levicovými postoji.

Křesťanská lidová strana zaznamenala v parlamentních volbách 1999 historickou porážku. Po 8 letech u moci tak musela vládnoucí posty přenechat vítězi voleb – Vlámským liberálům a demokratům. Ti vytvořili velkou koalici 6 stran, ke které přizvali: Socialistickou

stranu (valonská), Reformátorskou liberální stranu – Demokratická fronta frankofonní – Hnutí občanů za změnu, Socialistickou stranu (vlámská), ECOLO (frankofonní zelení), AGALEV (vlámští zelení). Ve vládě se tak setkaly středo-levicové strany (obě socialistická seskupení), středo-pravicové strany (Vlámští liberálové a demokraté a Reformátorská liberální strana) a umírněná pravice (obě strany zelených).

Zatím poslední volby se konaly v roce 2003. Vládnoucí koalici sestavili opět Vlámští liberálové a demokraté, Socialistická strana (valonská), Reformní hnutí (valonské) a Socialistická strana (vlámská). Charakteristika jednotlivých politických stran je již uvedena v předchozím odstavci až na Reformní hnutí, které zastává středo-pravicové myšlenky.

Současnou stranickou scénu v Belgii definuje Martin Habáň⁵⁴ v následující tabulce číslo 2.

Tabulka číslo 2: Dvojdimenzionální model belgického stranického systému.

	Levice	Pravice
Tradicionalisté, autoritáři, nacionalisté	Socialistická strana (valonská) Socialistická strana (vlámská)	Národní fronta Humanistické demokratické centrum (do r. 2002 Křesťansko-sociální strana) Křesťanští demokraté a Vlámové Vlámské zájmy (do r. 2004 Vlámský blok)
Environmentalisté, alternativní strany, libertariáni	ECOLO GROEN! (do r. 2004 AGALEV)	Vlámští liberálové a demokraté Reformní hnutí

Zdroj: Habáň, M.: Belgické politické strany a jejich postoje k evropskému integračnímu procesu.

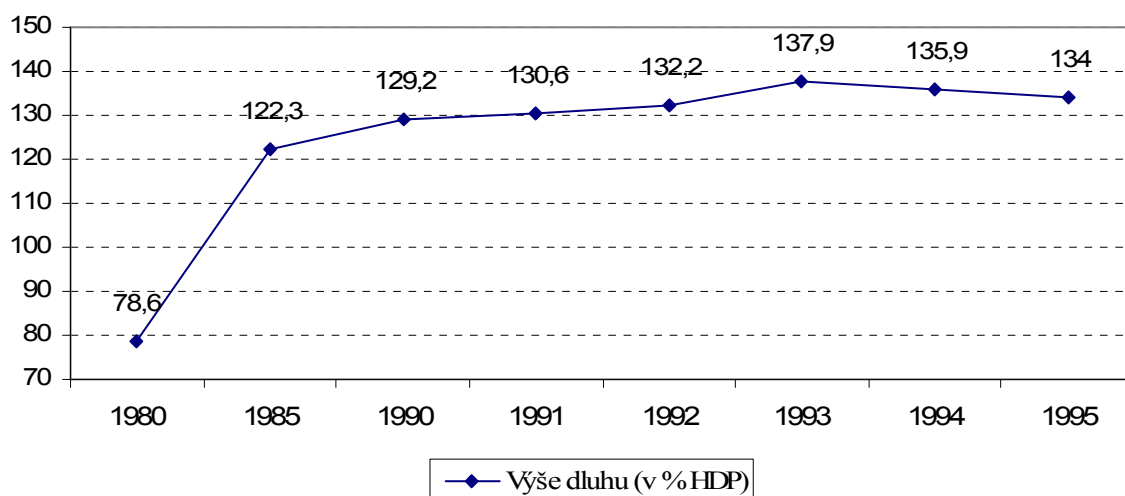
4.2 VÝVOJ EKONOMIKY A VEŘEJNÉHO DLUHU DO ROKU 1995 [26, 36, 37]

Mezi hlavní příčiny růstu veřejného dluhu v Belgii lze zařadit skutečnost, že tento stát vynakládal vysoké výdaje na svůj systém sociálního zabezpečení. Především v období 1975 – 1991 způsobily půjčky, které byly nezbytné pro úhradu sociálních transferů, okolo ¾ výše veřejného zadlužení. Přidáme-li k tomu nepříznivou situaci sedmdesátých let spojenou s vysokými úrokovými sazbami, tedy tzv. efekt sněhové koule, nelze se divit, že objem veřejného dluhu počátkem 90. let vysoce převyšoval dokonce dvojnásobek Maastrichtské hranice – vše znázorňuje následující graf číslo 1 a tabulka s číslem 3.

V tabulce je jasně patrný neustálý růst veřejného dluhu, a to až ke 137,9 % HDP v roce 1993. Do stejného data se zvyšovaly i úrokové náklady, což je důvod, proč belgické vlády nedokázaly ve vykázaném období dosáhnout celkového přebytku státního rozpočtu i přesto, že primární saldo bylo většinou v kladných hodnotách.

⁵⁴ Habáň, M.: Belgické politické strany a jejich postoje k evropskému integračnímu procesu

Graf číslo 1: Vývoj relativní výše veřejného dluhu v Belgii v období 1980 – 1995 v % HDP.

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Tabulka číslo 3: Vliv jednotlivých faktorů na změnu míry veřejného dluhu (v % HDP).

	1980	1985	1990	1991	1992	1993	1994	1995	
1. Net borrowing 1)	8,6	8,9	5,4	6,2	6,9	7,2	4,8	3,9	
2. Interest payments	5,9	10,3	10,4	10,0	10,6	10,6	9,9	8,8	
3. Implicit interest rate 2)	9,2	9,5	8,7	8,2	8,8	8,5	7,8	7,0	
4. Nominal GDP growth rate (%)	8,8	6,4	6,0	4,8	5,0	3,0	5,4	3,7	
Budgetary constraint based on the deficit									
5. Deficit (net borrowing) 1)	8,6	8,9	5,4	6,2	6,9	7,2	4,8	3,9	
6. Contribution of nominal GDP growth	-5,6	-6,9	-7,3	-5,8	-6,1	-3,7	-6,9	-4,6	
7. Stock-flow adjustment 3)	5,2	2,9	1,9	-0,8	0,8	2,0	-0,6	-1,3	
Budgetary constraint based on the primary deficit									
8. Primary deficit 4)	2,7	-1,4	-5,0	-3,8	-3,7	-3,5	-5,1	-4,9	
9. Snow-ball effect	0,3	3,4	3,1	4,2	4,6	6,9	3,0	4,2	
10. Stock-flow adjustment 3)	5,2	2,9	1,9	-0,8	0,8	2,0	-0,6	-1,3	
11. Change in gross debt 5)	8,3	4,9	0,1	1,4	1,6	5,7	-2,1	-1,9	
12. Level of gross debt (end of year)	78,6	122,3	129,2	130,6	132,2	137,9	135,9	134,0	

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

- Poznámky:
- 1) řádek 1 = řádek 5, znaménko mínus znamená přebytek;
 - 2) skutečné úrokové platby jako procento z hrubého dluhu k roku t-1;
 - 3) řádek 7 = řádek 10;
 - 4) řádek 8 = řádek 1 – řádek 2, znaménko mínus znamená primární přebytek;
 - 5) řádek 11 = součet řádků 5, 6 a 7 nebo 8, 9 a 10.

Vysoká míra veřejného zadlužení samozřejmě činila vládám nemalé problémy při jeho správě a při tvorbě rozpočtu, dá se ale říci, že zásadním impulsem ke snaze o snížení této veličiny byla právě Maastrichtská smlouva. Belgická vláda tak nejprve sestavuje tzv. strategii

dvojí normy. Ta má ovšem své kritiky – nevěnuje se jednotlivým úrovním vlády a rovněž opomíjí příjmy státního rozpočtu.

Zmíněné nedostatky napravují tzv. programy stability či konvergenční programy, které vláda připravuje od roku 1998. Tyto dokumenty obsahují popis hospodářské situace předchozích let, jednotlivé položky státního rozpočtu pro následující rok a předpokládaný vývoj podstatných ekonomických veličin v budoucnu, mezi něž patří především relativní vyjádření veřejného zadlužení země.

4.3 VÝVOJ EKONOMIKY A VEŘEJNÉHO DLUHU V OBDOBÍ 1996 – 1999 [36 – 38]

Belgické hospodářství ke konci tisíciletí pokračovalo v trendu let minulých. Růst ekonomiky byl nejnižší v roce 1996 – 1,2 %, naopak v roce následujícím se její výkon zvýšil o neočekávané 3,5 procenta. V letech 1998 a 1999 tento údaj dosáhl 2,0 % a 3,2 %, ⁵⁵ stále se tedy jedná o dobrý výsledek. Průměr za celé období je lehce nad celoevropským průměrem a shoduje se s průměrem EU-15.

Při sestavování státního rozpočtu a hlavně při plánování výsledků hospodaření s veřejnými financemi v dalších letech vycházela vláda z opatrných odhadů růstu hospodářství své země. I proto se jí v některých letech podařilo dosáhnout nižšího rozpočtového deficitu, než bylo původně navrhováno.

Tabulka číslo 4: Primární a celkové saldo jednotlivých stupňů vládního sektoru (v % HDP) v letech 1992 – 1999.

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
1. Primární bilance	3,2	3,8	4,6	4,9	5,0	6,0	6,8	6,5
Z toho:								
2. Federální vláda	3,7	4,5	4,1	4,6	4,6	4,8	5,3	4,9
3. Sociální zabezpečení	-0,4	-0,5	0,5	0,0	-0,2	0,4	0,4	0,6
4. Společenství a regiony	-0,8	-0,6	-0,5	-0,4	0,0	0,2	0,6	0,6
5. Místní autority	0,7	0,4	0,5	0,8	0,7	0,6	0,5	0,4
6. Celková bilance (Maastrichtská definice)	-8,1	-7,3	-5,0	-4,3	-3,8	-2,0	-0,7	-0,5
Z toho:								
7. Federální vláda	-6,7	-5,8	-4,6	-3,8	-3,4	-2,5	-1,7	-1,6
8. Sociální zabezpečení	-0,4	-0,5	0,5	-0,1	-0,2	0,4	0,4	0,6
9. Společenství a regiony	-1,0	-0,8	-0,9	-0,8	-0,4	-0,1	0,3	0,4
10. Místní autority	0,1	-0,2	-0,1	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1
11. Dluhový poměr	132,2	137,9	135,9	134,0	130,2	124,8	119,6	114,9

Zdroj: Belgium's Stability Programme 2003 – 2005.

⁵⁵ Všechny uvedené hodnoty vyjadřují roční procentní změnu HDP přepočtenou k tržním cenám roku 1995.

Na snižování schodku veřejných financí se navíc podílely i další úrovně vládního sektoru, jak můžeme vidět buď v tabulce s číslem 4, nebo podrobněji rozepsané v příloze číslo 2. Tyto jednotlivé složky se pro analýzu oblastí veřejných financí rozdělují do dvou tzv. Entit. Do té první patří federální vláda a sociální zabezpečení – Entita I se na snížení celkového deficitu veřejných financí podílela více než ze 3/4. Entita II, do které se počítají společnosti, regiony a místní autority, dosáhla lepších výsledků svého hospodaření jen díky vyšším příjmům.

V tabulce číslo 5 je znázorněn vývoj příjmů a výdajů belgického státního rozpočtu v období 1995 až 1999. Oba trendy jsou pozitivní pro celkové saldo – údaje na příjmové straně rozpočtu neustále rostou (a dělo se tak i v předešlých letech) a zároveň dochází ke snižování celkových výdajů, kdy hlavní příčinou je zmenšování úrokových nákladů z veřejného dluhu díky jeho redukci a rovněž klesající úrokové míře.

Tabulka číslo 5: Příjmy a výdaje státního rozpočtu Belgie (v % HDP) v letech 1995 – 1999.

		1995	1996	1997	1998	1999
1.	Celkové příjmy	48,7	49,4	49,8	49,9	50,1
2.	Výdaje mimo úrokových plateb	43,7	44,3	43,7	43,2	43,6
3.	Primární saldo 1)	5,0	5,1	6,1	6,7	6,5
4.	Úrokové platby	9,3	8,9	8,0	7,7	7,2
5.	Celkové výdaje 2)	53,0	53,2	51,7	50,9	50,8
6.	Celkové saldo rozpočtu 3)	-4,3	-3,8	-1,9	-0,9	-0,7

Zdroj: Belgium's Stability Programme 2001 – 2005.

- Poznámky: 1) řádek 3 = řádek 1 – řádek 2;
 2) řádek 5 = součet řádků 2 a 4;
 3) řádek 6 = řádek 1 – řádek 5.

Důležitým ukazatelem je výše primárního rozpočtu, tedy hospodaření vlády v daném roce bez započítání úrokových plateb. Belgická vláda ve sledovaném období dosahuje vysokých primárních přebytků a navíc je dokáže neustále zvyšovat. Právě tato skutečnost znamenala 2/5 z celkového snížení deficitů veřejných financí, významnější faktor představují nižší úrokové výdaje.

I v období 1996 – 1999 pokračuje tato země v redukci své výše relativního vyjádření veřejného zadlužení. Ke konci etapy vykazuje hodnotu 114,9 % HDP, což je za 6 let, které uplynuly od nelichotivého rekordu – 137,9 % HDP – výrazný příznivý posun (údaje za další roky jsou uvedeny výše, v tabulce číslo 4). Přitom nelze říci, že by k hlavním faktorům patřila inflace, protože ta se pohybovala na nízké průměrné hranici 1 %.

Jako hlavní důvody snižování veřejného dluhu je uváděna striktně dodržovaná rozpočtová politika, která vede k vysokým primárním přebytkům, dále pak obrácení tzv. snowball efektu. Tyto příčiny, které můžeme nazvat pozitivními, však nejsou jediné. Belgická vláda získala prostředky na snížení veřejného dluhu také zpeněžením finančního majetku (akcií podniků vlastněných státem či části zlatých rezerv Belgické národní banky), patří sem i změny způsobené pohybem v portfoliu finančního majetku v rukou ministerstev.

4.4 VÝVOJ EKONOMIKY A VEŘEJNÉHO DLUHU V OBDOBÍ 2000 – 2003 [38 – 42]

První rok této etapy se nesl ve výborném růstu belgické ekonomiky. Ukazatel reálného HDP dosáhl 3,9 %, což je hodnota, se kterou se při přípravě státního rozpočtu vůbec nepočítalo. Když bylo zřejmé, že výkon hospodářství země vykáže lepší výsledky, vláda se zavázala, že prostředky získané navíc budou sloužit k úhradě veřejného dluhu.

Události roku 2001 měly závažné důsledky pro světovou ekonomiku i v dalších letech, Belgické království není výjimkou. Už v měsících před teroristickými útoky se projevoval propad celosvětového hospodářského vývoje (Evropská unie, USA i Japonsko), ale v letech následujících po 11. září Belgii dokonce hrozilo, že poprvé od 80. let ekonomická aktivita nepřesáhne 3 roky po sobě 1 % zvýšení.

Konečná čísla za roky 2001 a 2002 pak byla spočítána na 0,7 % a 0,9 % růstu HDP, pouze v roce 2003 se hospodářství podařilo překročit hranici 1 % – aktualizovaná data udávají 1,3 % HDP. Tento vývoj ekonomiky samozřejmě velmi ovlivňuje proces sestavování rozpočtu, jeho následné plnění a negativně se projevuje při odhadování budoucích výsledků hospodaření státu.

Tabulka číslo 6: Porovnání cílů pro saldo státního rozpočtu podle jednotlivých programů stability a podle skutečně dosažených hodnot (v % HDP).

Programy	1998	1999	2000	2001	2002	2003
1999 – 2002	-1,6	-1,3	-1,0	-0,7	-0,3	
2000 – 2003		-1,1	-1,0	-0,5	0,0	0,2
2001 – 2005			-0,1	0,2	0,3	0,5
2002 – 2005				0,0	0,0	0,5
2003 – 2005					0,0	0,0
2004 – 2007						0,2
Skutečnost	-0,6	-0,4	0,2	0,6	0,1	0,4

Zdroj: The Belgian Stability Programme 2006 – 2009 a Public finances in EMU 2005.

Tabulka číslo 6 obsahuje srovnání cílů v oblasti státního rozpočtu, tak jak si je stanovovaly vlády v jednotlivých letech ve svých programech stability. V případě krátkodobé

nerovnováhy můžeme říci, že aktualizovaná data výše rozpočtového salda byla povětšinou lepší než původně plánovaná a s kratším časovým horizontem předpovědi roste její přesnost.

Dosažení přebytků státní bilance v popisovaném období však nevypadalo v průběhu daných fiskálních let vůbec jednoduše. Pouze rok 2000 se vyznačoval situací, kdy odhad růstu ekonomiky byl výrazně nižší než skutečně dosažené hodnoty, a tak vláda neměla žádné problémy se získáním potřebných příjmů a s dodržením stanovených výdajů.

V dalších letech tomu bylo přesně naopak. Skutečná čísla hospodářského vývoje nedosahovala údaje, se kterými bylo počítáno při stanovování budoucí výše položek státního rozpočtu, a to i přes to, že výchozí data pro očekávanou ekonomickou aktivitu byla velmi opatrná. Z důvodu neúspěšné snahy o znovu nastartování hospodářství země byla vláda v tomto období několikrát nucena k dodatečnému přezkoumání výše jednotlivých příjmových a výdajových položek a ke změně svých plánů – z přebytkového rozpočtu na alespoň vyrovnané saldo.

Podle údajů aktualizovaných v roce 2005 se v letech předešlých přece jen dosáhlo celkového salda v kladných hodnotách (viz tabulka 6). Za jeden z důvodů lze považovat stanovení určitých mechanismů, např. přísného dohledu nad veškerými položkami výdajové strany rozpočtu, a to na všech úrovních veřejného sektoru, tedy jak u centrální vlády, tak v rozpočtech společenství a regionů. Další pozitivní vliv na konečné výsledky sald pak nepochybně mělo několik nepopulárních kapitálových transakcí, např. v roce 2003 do nich lze zahrnout výnosy z likvidace Belgického penzijního fondu v celkové sumě 5 miliard euro.

Tabulka číslo 7: Porovnání cílů pro relativní výši veřejného dluhu podle jednotlivých programů stability a podle skutečně dosažených hodnot (v % HDP).

Programy	1998	1999	2000	2001	2002	2003
1999 – 2002	117,5	114,5	112,2	109,6	106,8	
2000 – 2003		114,9	112,4	108,8	105,0	101,3
2001 – 2005			110,6	105,8	101,4	97,2
2002 – 2005				107,0	103,3	97,7
2003 – 2005					106,1	102,3
2004 – 2007						102,3
Skutečnost	119,6	114,9	109,1	108,0	105,4	100,0

Zdroj: The Belgian Stability Programme 2006 – 2009 a Public finances in EMU 2005.

Další součástí programů stability je zveřejnění cílů v oblasti veřejného zadlužení země. V tabulce číslo 7 je vidět vývoj předpokladů ve snižování tohoto ukazatele v porovnání se skutečně dosaženými hodnotami v jednotlivých letech. Důležitým faktem je klesající trend,

kdy se v roce 2003 podařilo dosáhnout významného milníku – míra veřejného dluhu se snížila až k hranici 100 % HDP.

Redukce o 37,9 procentních bodů za 10 let byla možná především díky vysokým primárním přebytkům, které se pohybovaly v rozhraní 4,9 % HDP až 7,2 % HDP a jejich průměr za tuto dekádu činí 6,07 % HDP. I zde je ovšem nutné podotknout, že mezi příčiny musíme rovněž počítat některá jednorázová opatření – již uvedený Belgický penzijní fond, dále FADELS/ALESH transakce za 3,5 miliard euro a rovněž prodej části kapitálového majetku za 2,6 miliard euro.

4.5 VÝVOJ EKONOMIKY A VEŘEJNÉHO DLUHU V OBDOBÍ 2004 – 2007 [39 – 43]

Míra hospodářského růstu dosáhla v roce 2004 vyšších čísel, než se původně předpokládalo. Nejvýraznější hodnoty HDP byly zjištěny ve 3. čtvrtletí – 3 %, ale v posledním kvartálu tohoto roku došlo k poklesu, který pokračoval i v roce následujícím. Konečná data jsou tedy 2,6 % a 1,2 % HDP za rok 2004 respektive 2005.

Současné údaje o hospodářském vývoji Belgie v roce 2006 hovoří o dočasném oživení ekonomiky země, činí 2,3 % HDP, což mírně překračuje průměr ekonomické aktivity eurozóny. Pro letošní rok 2007 se předpokládá růst HDP v maximální výši 2,1 %.

Tabulka číslo 8: Rozpočet vládního sektoru podle příjmů a výdajů (v % HDP a v miliónech euro) v letech 2004 až 2010.

		2004	2004	2005	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1.	Celkové příjmy	142.329,6	49,4	148.986,3	50,0	49,1	48,9	48,9	48,8	48,7
2.	Celkové výdaje	142.324,9	49,4	148.678,2	49,9	49,1	48,6	48,4	48,1	47,8
3.	Celkové saldo 1)	4,7	0,0	308,1	0,1	0,0	0,3	0,5	0,7	0,9
4.	Úrokové platby	13.745,8	4,8	12.657,4	4,2	4,1	3,9	3,6	3,4	3,3
5.	Primární bilance 2)	13.750,5	4,8	12.965,5	4,3	4,1	4,2	4,1	4,1	4,2

Zdroj: The Belgian Stability Programme 2006 – 2009 a Belgium`s Stability Programme 2007 – 2010.

Poznámky: 1) řádek 3 = řádek 1 – řádek 2 nebo řádek 5 – řádek 4;
2) řádek 5 = součet řádků 3 a 4.

Předchozí tabulka číslo 8 obsahuje přehled příjmů a výdajů státního rozpočtu Belgie. Údaje jsou aktualizované ke konci roku 2006, pro období 2007 – 2010 se tedy jedná o plánované hodnoty jednotlivých položek. Rok 2004 se vyznačuje značným poklesem příjmů oproti roku předešlému (z 51,3 % na 49,4 % HDP), za hlavní důvod ale můžeme jednoznačně označit jednorázové finanční prostředky získané z Belgického penzijního fondu. Tato transakce ovlivnila rovněž snížení primárního přebytku z 5,4 % na 4,8 % HDP, a to i přesto,

že se zvýšily daňové příjmy díky vyššímu růstu hospodářství. Celkové příjmy roku 2005 zaznamenaly opět nárůst, který byl způsoben zlepšením položky daní z příjmů, ale v dalších letech se budou pohybovat okolo 49 % HDP.

Naopak stávající i plánované výdaje státního rozpočtu předpokládají sestupný trend. V roce 2004 poklesly z 51,2 % HDP na 49,4 % HDP a v tomto směru budou setrvávat – v roce 2010 mají dosáhnout pouze 47,8 % HDP. Příčinou tohoto pozitivního vývoje je redukce úrokových nákladů z veřejného dluhu, a to především díky snížení jeho relativní výše a částečně i v závislosti na pokles úrokových měr. Odhady odborníků ale poukazují na to, že tento trend nebude v budoucnu pokračovat.

Tabulka číslo 9 znázorňuje složky vládního sektoru a jejich hospodaření s veřejnými financemi ve střednědobém horizontu. Prvotním cílem vlády je nulové saldo rozpočtu, které se má v roce 2007 přeměnit v přebytek 0,3 % HDP a v následujících letech růst vždy o 0,2 % HDP opět v kladných číslech.

Tabulka číslo 9: Rozpočet vládního sektoru podle jednotlivých subsektorů (v % HDP a v miliónech euro) v letech 2004 až 2010.

	2004	2004	2005	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vládní sektor	4,7	0,0	308,1	0,1	0,0	0,3	0,5	0,7	0,9
Federální vláda	-414,1	-0,1	-197,1	-0,1	-0,1	0,0	0,3	0,4	0,6
Společenství a regiony	684,2	0,2	809,4	0,3	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0
Místní autority	-353,5	-0,1	-463,1	-0,2	-0,2	0,0	0,1	0,2	0,2
Instituce soc. zabezpečení	88,1	0,0	158,9	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1

Zdroj: The Belgian Stability Programme 2006 – 2009 a Belgium's Stability Programme 2007 – 2010.

I v popisovaném období let 2004 až 2007 Belgie pokračuje ve snižování relativní výše svého veřejného dluhu. Údaje z roku 2004 vykazaly 95,6 % HDP a pro konec této etapy je plánována hodnota 87,0 % HDP. Tato čísla, která uvádí Eurostat, se liší od oficiálních dat prezentovaných v programu stability aktualizovaném koncem roku 2006, ta vykazují lepší výsledky. Důvodem je spor o zahrnutí Fondu železniční infrastruktury do statistik.

Nezávisle na výkladu používaných metodik pro výpočet fiskálních veličin můžeme říci, že k hlavním příčinám nepřetržitě se snižujícího relativního vyjádření veřejného zadlužení stále patří tvorba vysokých primárních přebytků. Jejich výše už ale v této etapě nedosahuje předchozích čísel, průměrná hodnota se nyní pohybuje okolo 4 % HDP a trend je s přibývajícimi roky klesající.

Opět je zde nutné zmínit některá jednorázová opatření z roku 2004 – prodej 5 % akcií Belgického penzijního fondu (539 miliónů euro) a zpeněžení investic v letecké společnosti BIAC (352 miliónů euro). Obě transakce pozitivně ovlivnily hodnotu veřejného dluhu, aniž by prošly rozpočtem vlády. Naopak záporné dopady na dluhové procento v roce 2005 mělo zahrnutí dluhu společnosti SNCB (Belgické železnice) do dluhu veřejného. Jeho výše činila 2,5 % HDP – 7,4 miliard euro.

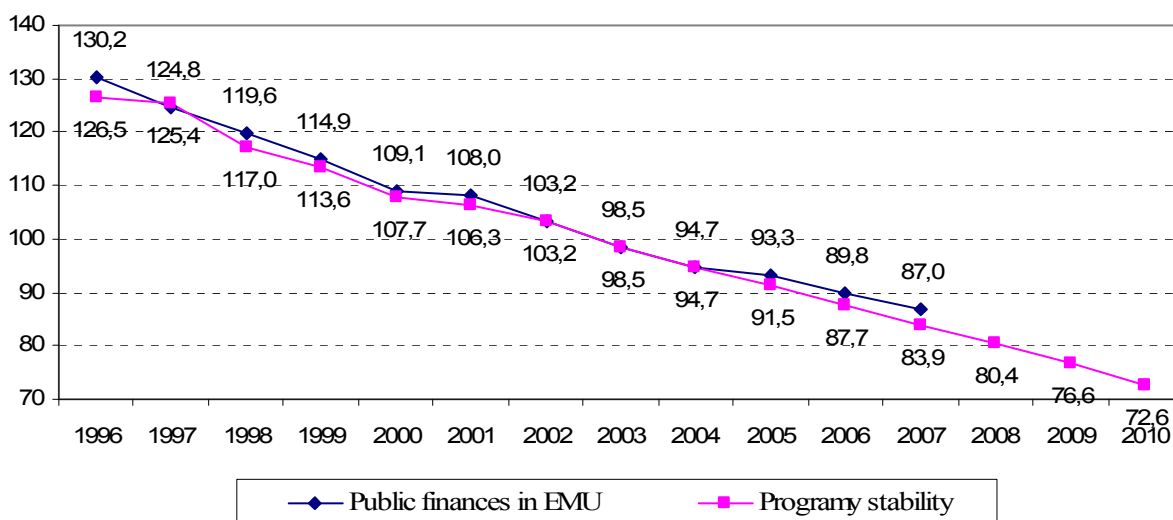
Vezmeme-li údaje zveřejňované Eurostatem, docházíme k závěru, že ke konci letošního roku 2007 dokáže Belgické království zredukovat přibližně 50 procentních bodů svého veřejného zadlužení – je to rozdíl mezi nejvyšší hodnotou tohoto ukazatele z roku 1993 a cílem pro rok 2007.

4.6 VÝVOJ EKONOMIKY A VEŘEJNÉHO ZADLUŽENÍ PO ROCE 2008 [42, 43]

Program stability pro období 2007 až 2010 obsahuje odhady vývojového trendu belgického hospodářství pro tyto roky. Počítá se s růstem HDP podobným jako v roce 2007, tedy 2,1 % pro rok 2008 a 2,2 % pro roky následující 2009 a 2010.

Jak už bylo zmíněno v předchozí kapitole, belgická vláda ve svých programech stability plánuje pro toto období vytváření přebytků, kdy by se podle dlouhodobé strategie mělo v roce 2012 dosáhnout dokonce hodnoty salda rozpočtu ve výši 1,3 % HDP.

Graf číslo 2: Vývoj relativní výše veřejného dluhu v Belgii v období 1996 – 2010 v % HDP.

Zdroj: údaje z programů stability Belgie (jejich aktualizace v letech 1999, 2000, 2005 a 2006), z Public finances in EMU 2005 a Public finances in EMU 2006.

Graf s číslem 2 na předcházející stránce zobrazuje vývoj veřejného dluhu Belgie od roku 1996, a to ze dvou zdrojů: programů stability, které vydává ministerstvo financí, a z Public finances in EMU od Evropské komise. I když se v některých letech hodnoty liší podle použitých zdrojů, trvale klesající trend je jasně patrný v obou případech.

Ovšem i přes tuto nepřetržitou redukci veřejného zadlužení země je jeho relativní výše počátkem tohoto období stále vysoká a představuje tak ustavičné problémy pro všechny belgické vlády. Belgie v žebříčku sestaveném podle hodnot dlouhodobé fiskální nerovnováhy evropské 25 zaujímá 3. místo od konce, kdy horší jsou už jen Řecko a Itálie. Nicméně dlouhodobé strategie Belgického království obsahují další důležitý cíl – dosažení Maastrichtského kritéria v dluhové oblasti. Pod hranici 60 % HDP by veřejný dluh tohoto státu měl klesnout v roce 2014.

5 POPIS FISKÁLNÍ SITUACE IRSKA

5.1 ZÁKLADNÍ INFORMACE A VNITROPOLITICKÉ PROSTŘEDÍ STÁTU [19, 47, 64]

Irsko je parlamentní republikou, v čele státu stojí prezident. Tento ostrovní stát, jehož rozloha přesahuje 70 tisíc km² a počet obyvatel v roce 2005 činil 4,2 miliónů, přistoupil k Evropské unii (tehdy ještě k Evropskému společenství) v roce 1973. Irsko je také součástí měnové unie, jeho peněžní jednotkou se tedy stalo Euro. Hlavní město Dublin má více než 1 milión obyvatel.

Angličtina a irština jsou nejčastějšími jazyky a používají se rovněž v úředním styku. Dominující řečí je angličtina, kterou mluví 67,5 % občanů bez jakékoliv znalosti irštiny. Alespoň částečnou znalost irštiny má 30,2 % a irsky mluvící obyvatelé činí 2,3 %. Administrativně se země člení na 26 historických hrabství (okresů), ale samospráva na této úrovni je vedena pro 34 územních celků – většinou stejně jako hrabství. Vyšší samosprávu představuje 8 krajů.

Zákonodárnou moc má ve svých rukou parlament, který tvoří prezident a dvě komory – Sněmovna poslanců a Senát. Prezident je volen přímo na funkční období 7 let. Ve Sněmovně poslanců zasedá 166 zástupců volených každých 5 let. Výkonnou moc představuje vláda, jejímž členem musí být poslanec či senátor.

Tradiční dělení politických stran na pravicově a levicově smýšlející nemá v Irsku prakticky význam, protože všechny tzv. pravicové strany mají ve svých programových dokumentech dostatek sociálně solidárních ustanovení. To samé se dá říci i o křesťanských myšlenkách, které jsou obsaženy napříč všemi politickými stranami. Hlavní roli v Irsku hrají pravicová či pravicově středová politická uskupení, která získávají při každých volbách přibližně 70 % hlasů – řadí se k nim strany Fianna Fáil, Fine Gael a Progressive Democrats.

Současnou politickou scénu tvoří tyto strany: Fianna Fáil, která se řadí k partajím republikánského typu, Fine Gael – vyznávající křesťansko-demokratické postoje, Labour Party, která zastává sociálně-demokratické názory, Progressive Democrats, což je strana liberálního zaměření, Green Party, tedy zelení a potom Sinn Féin, která se vyznačuje silně republikánskými stanovisky.

Koalice stran Fianna Fáil a Progressive Democrats se dostala k moci po všeobecných volbách v červnu 1997, kdy se opírala rovněž o hlasy několika nezávislých poslanců. Reprezentace těchto dvou politických uskupení si získala podporu i v dalších volbách

v květnu 2002, a tak jejich spolupráce pokračuje i v tomto funkčním období – tentokrát už počet poslanců, kteří kabinet podporují, přesahuje potřebnou nadpoloviční většinu. Další volby do Sněmovny poslanců, a tedy i jednání o sestavení vlády, se uskuteční v letošním roce 2007.

5.2 VÝVOJ EKONOMIKY A VEŘEJNÉHO DLUHU DO ROKU 1997 [6 – 10, 55]

Ve druhé polovině 80. let dosahoval veřejný dluh Irska nejvyšších hodnot – kolem 120 % HDP, což je obrovský nárůst oproti necelým 70 % HDP z roku 1980. Hlavní příčinou byly vysoké primární deficity státního rozpočtu, a to i přes pozitivní trend ve zvyšujících se příjmech. Záporným faktorem se tedy stala výdajová strana bilance, kdy veřejné výdaje v roce 1985 vykázaly rekordních 49 % HDP. V tomto období nebylo dvoumístné celkové saldo výjimkou.

Odpovědné orgány začaly konat už koncem 80. let – zahájily proces fiskální konsolidace. Výsledkem bylo zásadní seškrtnání většiny výdajů (na spotřebu, mzdy státních zaměstnanců, transferů i investičních nákladů), a to tím způsobem, že klesly z již uvedených 49 % v roce 1985 na 38 % HDP o 5 let později. Tato výrazná redukce dokonce umožnila i snížení veřejných příjmů a přitom neohrozila tvorbu primárních přebytků (např. v roce 1989 ve výši 5,7 % HDP) a pokles celkového deficitu rozpočtu (na 1,7 % HDP ke stejnému datu).

Zároveň s pozitivním vývojem fiskální nerovnováhy v krátkém období se daří redukovat i veřejné zadlužení země. Tento ukazatel klesá pod důležitý milník 100 % HDP a v roce 1990 je vykázán ve výši 94,2 % HDP.

Tabulka číslo 10 na následující stránce obsahuje přehled významných ekonomických a fiskálních veličin za léta 1990 až 1997. Toto období se vyznačuje vysokým růstem HDP (jeho průměr za tuto etapu v reálných číslech přesáhl 6,2 %), což mělo samozřejmě velmi pozitivní vliv i na údaje rozpočtových ukazatelů.

Zpočátku se sice celkový schodek státního rozpočtu udržoval kolem hodnoty 2,3 % HDP, ale v roce 1996 dosáhla irská vláda téměř vyrovnaného rozpočtu a v roce následujícím se už může pochlubit přebytkem 1,5 % HDP. Stalo se tak z důvodu redukce veřejných výdajů – úrokové náklady klesaly po celou dobu díky nižší úrokové míře a rovněž relativní váze veřejného dluhu. Stejně tak i ostatní položky výdajové strany rozpočtu zaznamenávají v posledních letech tohoto období výrazné snížení, které následně umožnilo i pokles příjmů státního rozpočtu.

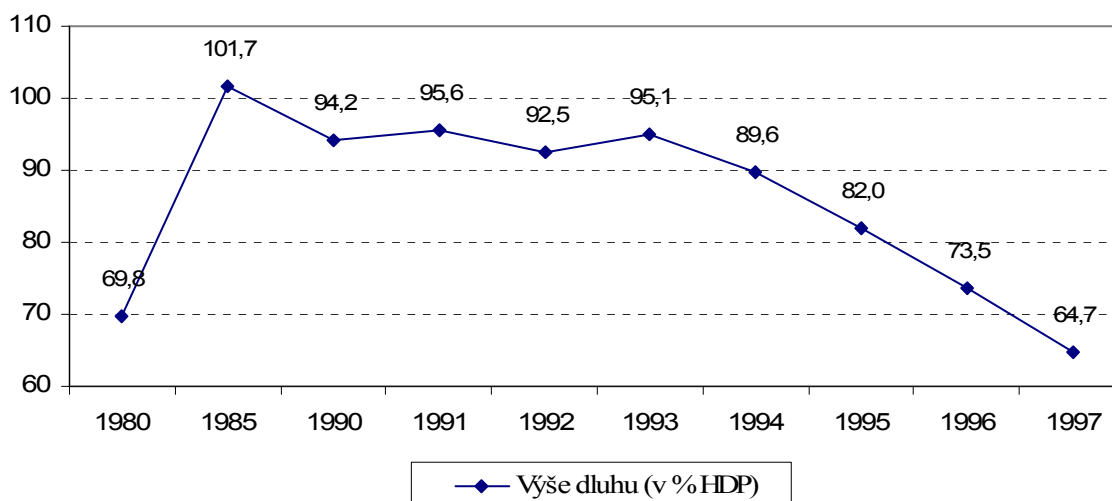
Tabulka číslo 10: Vliv jednotlivých faktorů na změnu míry veřejného dluhu (v % HDP).

		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
1.	Net borrowing 1)	2,2	2,3	2,4	2,3	1,6	2,1	0,1	-1,5
2.	Interest payments	7,4	7,2	6,7	6,3	5,6	5,0	4,6	3,8
3.	Implicite interest rate 2)	8,2	8,2	7,7	7,6	6,4	6,4	6,2	6,6
4.	Nominal GDP growth rate (%)	7,3	3,8	6,2	8,0	7,5	13,0	10,2	15,7
Rozpočtové omezení založené na deficitu									
5.	Deficit (net borrowing) 1)	2,2	2,3	2,4	2,3	1,6	2,1	0,1	-1,5
6.	Contribution of nominal GDP growth	-6,6	-3,3	-5,5	-6,6	-6,6	-10,1	-7,6	-10,0
7.	Stock-flow adjustment 3)	-1,6	2,2	-0,1	8,3	-0,9	0,3	-1,0	2,3
Rozpočtové omezení založené na primárním deficitu									
8.	Primary deficit 4)	-5,3	-5,0	-4,3	-4,0	-4,0	-2,9	-4,5	-5,3
9.	Snow-ball effect	0,8	3,9	1,3	-0,4	-1,0	-5,1	-3,0	-5,8
10.	Stock-flow adjustment 3)	-1,6	2,2	-0,1	8,3	-0,9	0,3	-1,0	2,3
11.	Change in gross debt 5)	-6,2	1,4	-3,0	2,6	-5,5	-7,6	-8,5	-8,8
12.	Level of gross debt (end of year)	94,2	95,6	92,5	95,1	89,6	82,0	73,5	64,7

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

- Poznámky: 1) řádek 1 = řádek 5, znaménko minus znamená přebytek;
 2) skutečné úrokové platby jako procento z hrubého dluhu k roku t-1;
 3) řádek 7 = řádek 10;
 4) řádek 8 = řádek 1 – řádek 2, znaménko minus znamená primární přebytek;
 5) řádek 11 = součet řádků 5, 6 a 7 nebo 8, 9 a 10.

Graf číslo 3: Vývoj relativní výše veřejného dluhu v Irsku v období 1980 – 1997 v % HDP.

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Příznivá ekonomická situace Irska nepochybně ovlivnila i vývoj veřejného zadlužení země. Za období 1990 až 1997 se jeho relativní vyjádření podařilo zredukovat o téměř 30 procentních bodů, a to i přes to, že v letech 1991 a 1993 byl vykázán meziroční nárůst. Tento

ukazatel se ke konci popisovaného období podstatně přiblížil k tzv. Maastrichtské hranici 60 % HDP, jak lze vidět v grafu číslo 3.

5.3 VÝVOJ EKONOMIKY A VEŘEJNÉHO DLUHU V OBDOBÍ 1998 – 2002 [6 – 12]

I počátkem těchto let vykazovala hospodářská aktivita Irska vynikající výsledky – v roce 1999 dokonce reálné údaje HDP dosáhly 11,1 % a průměr za první 3 roky činil necelých 10 %, což je oproti průměrnému ročnímu nárůstu 3 % HDP evropské 11 (bez Lucemburska) za stejné období nevídaný úspěch. Rok 2001 ovšem znamenal podstatné zhoršení situace v mezinárodním měřítku, k čemuž velkou měrou přispěly teroristické útoky na Ameriku. Pokles světového hospodářství se projevil i v Irsku, kde se ekonomický růst posledních dvou let této etapy sice snížil na 6 % HDP, ale v rámci EU-11 se průměrná hodnota pohybovala jen okolo 1,3 % HDP.

V tabulce s číslem 11 jsou uvedena aktualizovaná data růstu reálného HDP pro roky 1997 až 2006. Tabulka zároveň umožňuje srovnání s údaji hrubého národního produktu, který je přesnějším ukazatelem skutečných příjmů do irské státní pokladny.

Tabulka číslo 11: Srovnání růstu hrubého národního produktu a hrubého domácího produktu Irska za období 1997 až 2006 (v %).

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
HNP	9,7	7,9	8,7	9,5	3,9	2,8	5,5	3,9	5,3	5,7
HDP	10,8	8,9	11,1	9,9	6,0	6,1	4,4	4,5	4,7	4,9

Zdroj: údaje z programů stability Irska (aktualizovaných každoročně v letech 2003 až 2006), z Public finances in EMU 2005 a Public finances in EMU 2006.

Krátkodobá i dlouhodobá fiskální nerovnováha do značné míry závisí na vývoji ekonomické aktivity země. Konečné výsledky rozpočtového salda se v tomto období většinou lišily od těch, které ve svých programech stability plánovala vláda.

V letech 1998 až 2000 se dařilo vytvářet vyšší přebytky, a to především díky neočekávaným příjmům z daní, které rostly právě vzhledem k silnějšímu hospodářskému růstu. Naopak v období ekonomického poklesu se vyskytly potíže s plněním stanovených čísel. Předpokládané hodnoty celkového salda rozpočtu, které byly navrženy vždy ke konci předcházejícího roku, byly přebytky ve výši 1,7 % HDP pro roky 1998 a 1999, 3,3 % HDP v roce 2000, pro rok 2001 to byla hodnota 4,3 % HDP opět v kladných číslech a pro rok následující byl už plánován přebytek podstatně nižší – 0,7 % HDP. Skutečně dosažená čísla obsahuje tabulka číslo 12.

Tabulka číslo 12: Příjmy a výdaje státního rozpočtu Irska (v % HDP) v letech 1998 – 2002.

		1998	1999	2000	2001	2002
1.	Celkové příjmy	37,2	36,9	36,4	34,5	33,6
2.	Výdaje mimo úrokových plateb	31,4	31,9	30,0	32,2	32,6
3.	Primární saldo 1)	5,7	4,9	6,4	2,4	1,0
4.	Úrokové platby	3,4	2,5	2,0	1,4	1,3
5.	Celkové výdaje 2)	34,8	34,4	32,0	33,6	33,9
6.	Celkové saldo rozpočtu 3)	2,4	2,5	4,4	0,9	-0,4

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Poznámky: 1) řádek 3 = řádek 1 – řádek 2;
2) řádek 5 = součet řádků 2 a 4;
3) řádek 6 = řádek 1 – řádek 5.

Tabulka rovněž zobrazuje klesající celkové příjmy rozpočtu, kolísání neúrokových výdajů a stejně tak i celkových výdajů, kdežto trend úrokových nákladů má neustále se snižující charakter. Výše primárního salda rozpočtu se mění podle ekonomického vývoje.

V roce 1998 se relativní výše veřejného zadlužení poprvé po dlouhých letech dostává pod konvergenční hranici 60 % HDP, když výrazná změna oproti předchozímu roku tvoří neobvyklých téměř 11 procentních bodů. Takto značné snížení veřejného dluhu v meziročním porovnání se daří ještě jednou – z roku 1999 na 2000 přesahuje rovněž 10 p. b. Změny v následujících letech už nedosahují tak působivých hodnot. Je to ale způsobeno tím, že tento činitel vykazuje už velmi nízká čísla – k roku 2002 to je 32,6 % HDP a v evropské 12 se tak řadí na 2. místo za Lucembursko.

5.4 VÝVOJ EKONOMIKY A VEŘEJNÉHO DLUHU V OBDOBÍ 2003 – 2007 [8 – 14]

Oživení světové ekonomiky bylo očekáváno počátkem roku 2003, ale už v průběhu roku bylo jasné, že tato příznivá situace ještě nenastane. Průměr hospodářského růstu EU-25 vykázal 1,2 % HDP, průměrná hodnota zemí evropské 12 činila dokonce jen 0,7 % HDP.

Irské hospodářství vzhledem k ostatním státům dosáhlo skvělých výsledků – konečná čísla za rok 2003 udávají 4,4 % HDP, což je sice horší statistika oproti letům minulým, ale i tak předčila odhady vládních expertů, kteří předpokládali ekonomickou aktivitu v poloviční výši 2,2 % HDP. V roce následujícím se pak vláda nechala unést stávajícím hospodářským růstem a pro budoucí období kalkulovala hodnoty přesahující 5 % HDP.

Tento předpoklad se ovšem nevyplnil. Vývoj ekonomiky měl sice vzrůstající tendenci, ale toužebných 5 % HDP pravděpodobně dosáhne až v roce letošním – 2007.

Při sestavování státního rozpočtu pro rok 2003 se ještě počítalo s nižším ekonomickým růstem, proto původní plán představoval schodek ve výši 0,7 % HDP. Ale konečná čísla vykazují mírný přebytek 0,2 % HDP. Hlavním důvodem lepšího výsledného salda jsou nepochybně vyšší příjmy, než ty původně očekávané. Tabulka číslo 13 zachycuje každoroční aktualizace záměrů irské vlády v oblasti celkového salda rozpočtu veřejných financí pro jednotlivé roky.

Tabulka číslo 13: Porovnání cílů pro saldo státního rozpočtu podle jednotlivých programů stability a podle skutečně dosažených hodnot (v % HDP).

Programy	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Prosinec 2000	4,7	4,3	3,8	4,6						
Prosinec 2001	4,5	1,4	0,7	-0,5	-0,6					
Prosinec 2002		1,6	-0,3	-0,7	-1,2	-1,2				
Prosinec 2003			-0,2	-0,4	-1,1	-1,4	-1,1			
Prosinec 2004				0,1	0,9	-0,8	-0,6	-0,6		
Prosinec 2005					1,4	0,3	-0,6	-0,8	-0,8	
Prosinec 2006						1,1	2,3	1,2	0,9	0,6
Skutečnost	4,4	0,9	-0,4	0,2	1,5	1,0	0,1			

Zdroj: údaje z programů stability Irska (aktualizovaných každoročně v letech 2001 až 2006), z Public finances in EMU 2005 a Public finances in EMU 2006.

Pro další období let 2004 až 2007 byly plánovány deficity státního rozpočtu, a to za účelem financování nezbytných investic do infrastruktury země, jejichž předpokládaná výše v tomto období přesahuje dvojnásobek průměru Evropské unie. Výsledné údaje však ukazují, že celkové saldo rozpočtu dosáhlo zatím vždy kladných hodnot. Důvody lze spatřovat v několika faktorech – vyšší daňové příjmy, než se kterými vláda počítala (v roce 2005 o 1,1 % HDP, což se rovná přibližně 1 800 mil. euro, v roce následujícím pak o 3 800 mil. euro, tedy 2,2 % HDP), či úspora plánovaných výdajů (v letech 2005 a 2006 činila 0,2 % a 0,3 % HDP, v absolutních hodnotách pak 300 mil. euro respektive 540 mil. euro).

Důležitou roli nepochybně hrají i jednotlivé subsektory vládní sféry. Právě díky zlepšení celkového salda místních vlád se podařilo v roce 2005 ušetřit 0,1 % HDP (140 mil. euro). K příznivějším výsledkům vládního sektoru stejně tak přispěly i vyšší přebytky ve fondech sociálního zabezpečení – v roce 2005 to bylo o 100 mil. euro (0,1 % HDP), v roce 2006 pak o 300 mil. euro (0,2 % HDP).

V tabulce číslo 14 jsou znázorněny výsledky hospodaření s veřejnými financemi podle jednotlivých úrovní vládního sektoru. Údaje pro rok 2006 pocházejí z konce tohoto roku,

nejedná se tedy ještě o konečná čísla a data pro období 2007 až 2009 vyjadřují předpoklady irské vlády⁵⁶, které jsou založené na odhadech vývoje ekonomických veličin.

Tabulka číslo 14: Rozpočet vládního sektoru podle jednotlivých subsektorů (v % HDP a v miliónech euro) v letech 2003 až 2009.

	2003	2004	2004	2005	2005	2006	2007	2008	2009
Vládní sektor	0,1	2.117	1,4	1.745	1,1	2,3	1,2	0,9	0,6
Centrální vláda	-0,3	1.455	1,0	966	0,6	2,0	1,0	0,7	0,5
Místní vlády	0,2	285	0,2	185	0,1	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1
Fondy soc. zabezpečení	0,2	377	0,3	594	0,4	0,4	0,3	0,3	0,2

Zdroj: údaje z programů stability Irska (aktualizovaných každoročně v letech 2004 až 2006).

I v tomto popisovaném období pokračuje pokles relativní výše veřejného dluhu. V programu stability aktualizovaném ke konci roku 2004 se počítalo pouze s minimálními změnami v rámci jeho hodnot mezi jednotlivými roky. Podle tohoto dokumentu měla relativní výše veřejného zadlužení dosáhnout 30 % HDP v roce 2007, a průměrný meziroční rozdíl činil necelých 0,5 procentního bodu.

Zatím poslední aktualizace irského programu stability však přinesla úplně odlišná čísla: pro rok 2007 se počítá jen s 23,0 % HDP veřejného dluhu a za období let 2004 až 2007 se změna mezi každoročními údaji pohybuje okolo 2,2 procentního bodu. Proměnlivost odhadů podílu veřejného zadlužení na HDP vyjadřuje tabulka číslo 15. Zároveň poskytuje možnost porovnat jednotlivé predikce se skutečně dosaženými hodnotami.

Tabulka číslo 15: Porovnání cílů pro relativní výši veřejného dluhu podle jednotlivých programů stability a podle skutečně dosažených hodnot (v % HDP).

Programy	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Prosinec 2000	39,0	33,0	28,0	24,0						
Prosinec 2001	39,0	35,8	33,7	33,8	34,1					
Prosinec 2002		36,7	34,1	34,0	34,5	34,9				
Prosinec 2003			32,4	33,1	33,3	33,5	33,3			
Prosinec 2004				32,1	30,5	30,1	30,1	30,0		
Prosinec 2005					29,4	28,0	28,0	28,2	28,3	
Prosinec 2006						27,4	25,1	23,0	22,4	21,9
Skutečnost	37,8	35,8	32,1	31,1	29,4	27,6	27,2			

Zdroj: údaje z programů stability Irska (aktualizovaných každoročně v letech 2001 až 2006), z Public finances in EMU 2005 a Public finances in EMU 2006.

⁵⁶ Jiný zdroj (Public finances in EMU 2006 – Statistical annex) uvádí pro rok 2006 výši přebytku pouze 0,1 % HDP a pro rok následující dokonce deficit 0,4 % HDP.

5.5 VÝVOJ EKONOMIKY A VEŘEJNÉHO DLUHU PO ROCE 2008 [13, 14]

Předchozí období se vyznačovalo mírně se zvyšujícím tempem růstu ekonomické aktivity. Predikce pro následující roky však s rostoucím trendem nepočítá. Stávající odhady předpokládají pro roky 2008 a 2009 hospodářský růst ve výši 4,6 % HDP a 4,1 % HDP, tedy klesající tendenci.

I přes snižující se tempo růstu hrubého domácího produktu předpokládá irská vláda, že se jí bude stále dařit vytvářet celkové přebytky státního rozpočtu. Pravdou ovšem je, že – stejně jako odhady aktivity ekonomiky země – mají očekávané hodnoty tohoto ukazatele klesající charakter. Předpovědi nedosahují výše předcházejících let (jak je můžeme vidět v následující tabulce číslo 16), ale spadly pod hranici 1 % HDP – pro rok 2008 to je 0,9 % a pro rok následující 0,6 % HDP.

Tabulka číslo 16: Rozpočet vládního sektoru podle příjmů a výdajů (v % HDP a v miliónech euro) v letech 2004 až 2009.

		2004	2004	2005	2005	2006	2007	2008	2009
1.	Celkové příjmy	52.206	35,1	56.737	35,2	36,8	36,6	36,0	35,5
2.	Celkové výdaje	50.088	33,7	54.992	34,1	34,6	35,4	35,1	35,0
3.	Celkové saldo 1)	2.118	1,4	1.745	1,1	2,3	1,2	0,9	0,6
4.	Úrokové platby	1.755	1,2	1.657	1,0	1,0	1,1	1,0	1,0
5.	Primární bilance 2)	3.873	2,6	3.402	2,1	3,3	2,3	1,8	1,6

Zdroj: údaje z programů stability Irsku (aktualizovaných každoročně v letech 2005 a 2006).

Poznámky: 1) řádek 3 = řádek 1 – řádek 2 nebo řádek 5 – řádek 4;
2) řádek 5 = součet řádků 3 a 4.

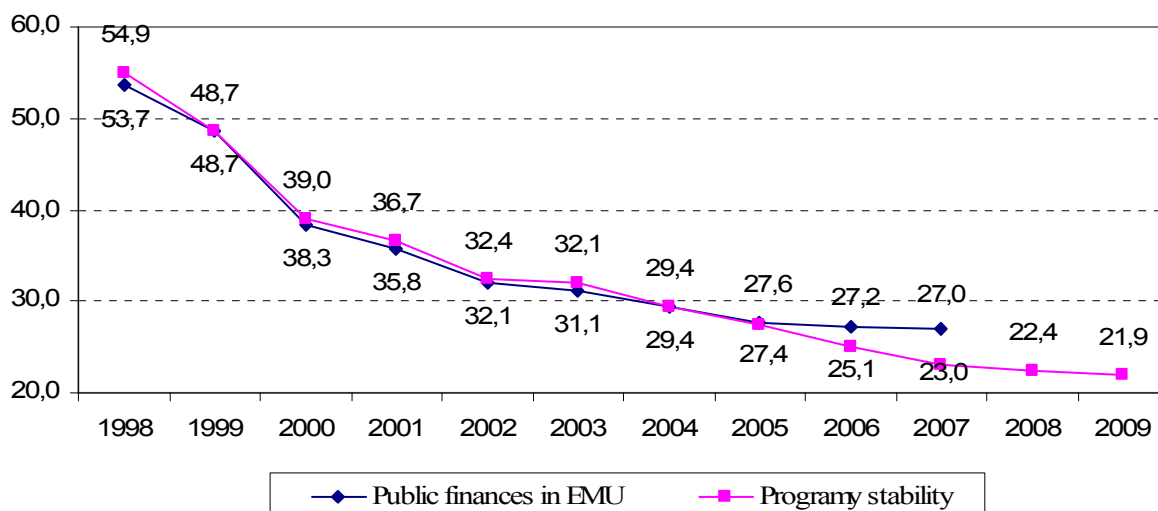
V tabulce s číslem 16 je rovněž znázorněn vývoj dalších důležitých veličin, které se týkají fiskální oblasti v krátkém období. Celkové příjmy dosahují maxima v roce 2006 (36,8 % HDP), pro období dalších let je už však plánován pokles, a to o více než 1 procentní bod do roku 2009. Podobný průběh mají i celkové výdaje – nejvyšší jsou v roce 2007, pak se bude vláda snažit o jejich mírnou redukci. Součástí výdajů jsou také investice do infrastruktury země, jejich průměrná výše se pro období 2007 až 2009 plánuje okolo 5 % HNP. Úrokové náklady mají v těchto letech téměř konstantní charakter – 1 % HDP. Průměrná výše primární bilance se pak pohybuje okolo 2,3 % HDP v závislosti na změnách příjmové strany rozpočtu a neúrokových výdajů.

Zajímavé je, že predikce z programu stability Irsku z prosince 2005 předpokládala pro roky 2007 a 2008 minimální zvýšení ukazatele dlouhodobé fiskální nerovnováhy, a to celkově o 0,3 procentního bodu. Jednalo by se o první nárůst veřejného dluhu od roku 1993, který by

však nijak neohrozil postavení Irska jako státu s jedním z nejnižších hodnot tohoto ukazatele v rámci Evropské unie.

Jak už ale bylo napsáno v předcházející kapitole, podle aktuální verze tohoto dokumentu z roku 2006 počítá vláda se snižováním relativní váhy veřejného dluhu i v roce 2007 – na 23 % HDP. Redukce by měla pokračovat i v horizontu dvou dalších let, ale vzhledem k nízkým hodnotám už změna mezi jednotlivými roky nedosahuje takových parametrů jako dříve. Pro rok 2009 se předpokládá výše veřejného zadlužení 21,9 % HDP. Vývojový trend dlouhodobé fiskální nerovnováhy od roku 1998 je znázorněn v grafu číslo 4 – jedna křivka prezentuje údaje podle Evropské komise (dokumenty Public finances in EMU) a druhá pak podle ministerstva financí (programy stability).

Graf číslo 4: Vývoj relativní výše veřejného dluhu v Irsku v období 1998 – 2006 v % HDP.

Zdroj: údaje z programů stability Irska (aktualizovaných každoročně v letech 2003 až 2006), z Public finances in EMU 2005 a Public finances in EMU 2006.

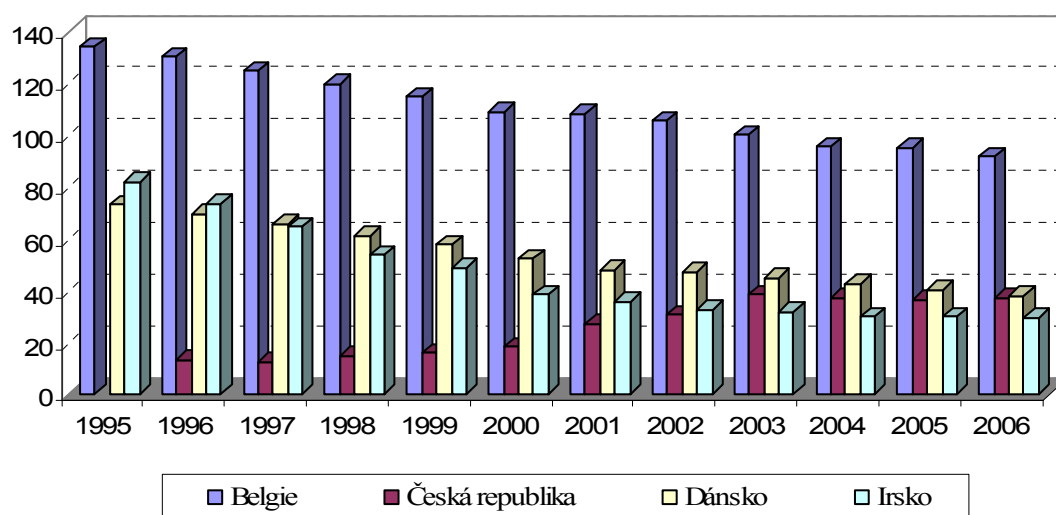
6 ANALÝZA PŘÍČIN REDUKCE VEŘEJNÉHO DLUHU

V této kapitole budu používat data ze statistické části dokumentu Public finances in EMU 2005 [17]. Tento text už sice existuje i v aktualizované podobě z roku 2006 [18], ale bohužel neobsahuje kompletní údaje pro mnou zkoumané období od roku 1995. Myslím si, že (i když se nejedná o zcela nová čísla) vývojový trend jednotlivých ekonomických i fiskálních veličin bude jasně patrný i ze staršího vydání tohoto dokumentu. V případě, že se aktuální hodnoty budou výrazně lišit od těch prezentovaných v Public finances in EMU 2005, uvedu nové údaje v poznámce pod čarou. Jednotlivé tabulky, ze kterých jsem čerpala, jsou obsaženy v přílohách číslo 3 až 10.

6.1 VÝVOJ RELATIVNÍ VÁHY VEŘEJNÉHO DLUHU

Ukazatel dlouhodobé fiskální nerovnováhy je v současnosti jedním z hledisek, podle kterého se posuzuje udržitelnost veřejných financí jednotlivých zemí. Při tomto hodnocení samozřejmě velmi záleží na vykázaném trendu v rámci určitého období.

Graf číslo 5: Vývoj relativní výše veřejného dluhu ve vybraných zemích v období 1995 – 2006 v % HDP.

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Pozitivní, tedy klesající, směr zaznamenávají Belgie, Dánsko a Irsko, které patří k evropským zemím, jimž se podařilo hodnoty veřejného zadlužení v poměru k HDP za období 1995 až 2006 snížit. Podstatným bodem je fakt, že tato redukce má trvalý a nepřetržitý

charakter. Naopak v České republice je trend přesně opačný – řadí se ke státům, jejichž relativní výše veřejného dluhu v poslední dekádě roste. I když stále ještě plníme Maastrichtská kritéria, závažnost situace dokládá nejvyšší tempo růstu v rámci států EU.

Graf číslo 5 a tabulka číslo 17 zobrazují vývoj hodnot veřejného zadlužení vyjádřených v % HDP v těchto vybraných státech. Tabulka navíc obsahuje výpočet rozdílu tohoto ukazatele mezi roky 1995 a 2006 a v posledním sloupci pak číslo, které vyjadřuje kolik procent původní relativní váhy veřejného dluhu (rok 1995) činí údaje z roku 2006.

Tabulka číslo 17: Vývoj relativní výše veřejného dluhu ve vybraných zemích v období 1995 – 2006 v % HDP.

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Belgie	134,0	130,2	124,8	119,6	114,9	109,1	108,0
Česká rep.	x	13,1	12,7	15,0	16,0	18,2	27,2
Dánsko	73,2	69,7	65,7	61,2	57,7	52,3	47,8
Irsko	82,0	73,5	64,7	53,7	48,7	38,3	35,8
	2002	2003	2004	2005	2006	Rozdíl 95–06	Poměr 06/95 (96)
Belgie	105,4	100,0	95,6	94,9	91,7	42,3	0,684
Česká rep.	30,7	38,3	37,4	36,4	37,0	-23,9	2,824
Dánsko	47,2	44,7	42,7	40,5	38,2	35,0	0,522
Irsko	32,6	32,0	29,9	29,8	29,6	52,4	0,361

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Z těchto dat můžeme vyčíst, že jsme už „předehnali“ Irsko, kterému se naopak zvládnutí této problematiky neobyčejně daří – rozdíl činí 52,4 procentního bodu a zaujímá tak s přehledem první místo. Následuje Belgie se snížením o 42,3 p. b., ale konvergenčních kritérií stále ještě nedosahuje. Třetímu Dánsku se podařila redukce o rovných 35 p. b.⁵⁷ Česká republika⁵⁸ naopak zaznamenala nárůst veřejného zadlužení o téměř 24 p. b., což znamená bezmála trojnásobek hodnoty roku 1996.

6.2 VÝVOJ PRIMÁRNÍHO SALDA ROZPOČTU

Primární saldo rozpočtu představuje jeden z hlavních prostředků vlád v procesu ovlivňování výše veřejného zadlužení. Primární přebytky znamenají jeho snížení, výsledek v záporných číslech má pak negativní dopad. Hodnoty této veličiny v popisovaných státech jsou uvedeny v tabulce číslo 18, poslední sloupec vyjadřuje celkovou sumu za dané období.

⁵⁷ Podle aktualizovaných údajů z roku 2006 už má Dánsko nižší relativní váhu veřejného dluhu než Česká republika.

⁵⁸ Public finances in EMU 2006 uvádí výrazně nižší hodnoty veřejného zadlužení; podrobněji k této změně viz poslední stránky této kapitoly.

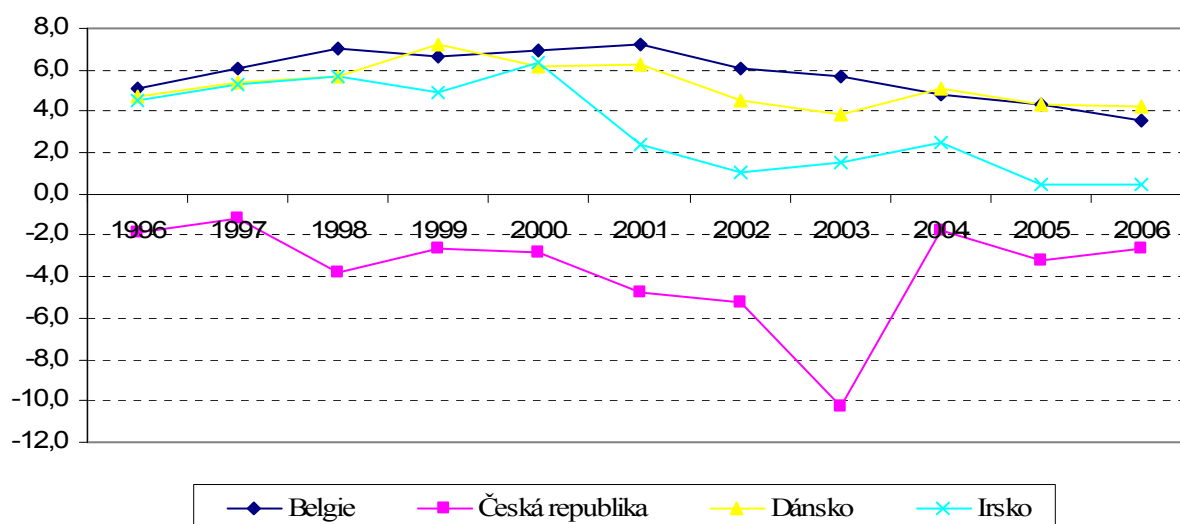
Tabulka číslo 18: Vývoj primárního salda ve vybraných zemích v období 1996 – 2006 v % HDP.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Celkem
Belgie	5,1	6,1	7,0	6,6	6,9	7,2	6,1	5,7	4,8	4,3	3,6	63,4
ČR	-1,9	-1,2	-3,8	-2,6	-2,8	-4,8	-5,2	-10,3	-1,8	-3,2	-2,6	-40,2
Dánsko	4,7	5,4	5,7	7,2	6,2	6,3	4,5	3,8	5,1	4,3	4,2	57,4
Irsko	4,5	5,3	5,7	4,9	6,4	2,4	1,0	1,5	2,5	0,5	0,5	35,2

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Z tabulky i z grafického znázornění (graf číslo 6) uvedených čísel můžeme snadno vypožorovat, že pouze Česká republika z těchto 4 vybraných států vykazovala po celé období rozpočtové schodky.⁵⁹ Ostatním 3 zemím ani v jednom roce nesklouzlo primární saldo do negativních hodnot. Nejlepších čísel dosahovala Belgie, poté Dánsko.⁶⁰ Irsko s nimi drželo krok do roku 2000, v dalších letech ale došlo k poklesu.⁶¹

Graf číslo 6: Vývoj primárního salda ve vybraných zemích v období 1996 – 2006 v % HDP.

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

V následujících grafech jsou znázorněny hodnoty primárního rozpočtu ve vybraných státech, tedy výsledek hospodaření vlády v konkrétním roce bez ohledu na úrokové náklady, které vznikly v důsledku jednání vládních kabinetů v minulých letech. Každý graf tak tvoří 2 křivky – první zobrazuje pohyb celkových příjmů rozpočtu a druhá vývoj jeho výdajové strany, do této sumy však nejsou započítány výdaje, které souvisí s obsluhou veřejného dluhu.

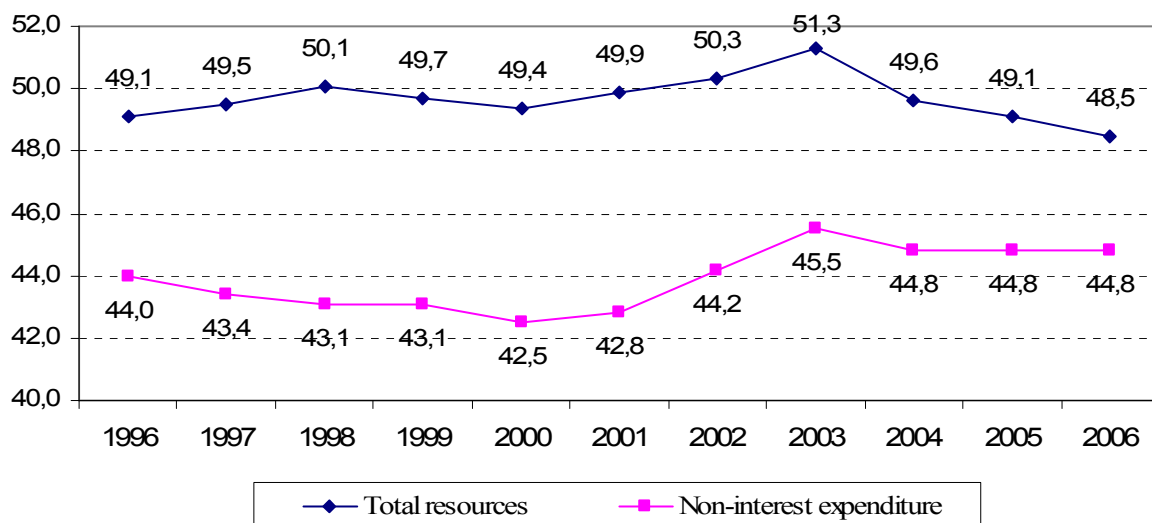
⁵⁹ Podle hodnot vypočítaných v roce 2006, nepřesáhl primární schodek od roku 2004 hranici 2,0 % HDP, ale bohužel se nejedná o klesající trend a dosažení primárních přebytků v nejbližších letech není zatím plánováno.

⁶⁰ Aktualizovaná data z minulého roku přisoudila Dánsku vyšší primární přebytky v posledních 3 letech než má Belgie. Hodnoty primárního salda Dánska v letech 2004 – 2005 jsou 5,0; 6,8 a 5,7 % HDP vždy v kladných číslech, kdežto Belgie za stejné období vykazovala primární přebytky ve výši 4,8; 4,5 a 3,8 % HDP.

⁶¹ Nová aktualizace z roku 2006 uvádí vyšší primární přebytky v posledních letech – v roce 2005 ve výši 2,2 % HDP a 1,3 % HDP pro rok 2006.

V případě, že celkové příjmy dosahují vyšších hodnot než neúrokové výdaje, jedná se o primární přebytek, v opačné situaci mluvíme o primárním deficitu.

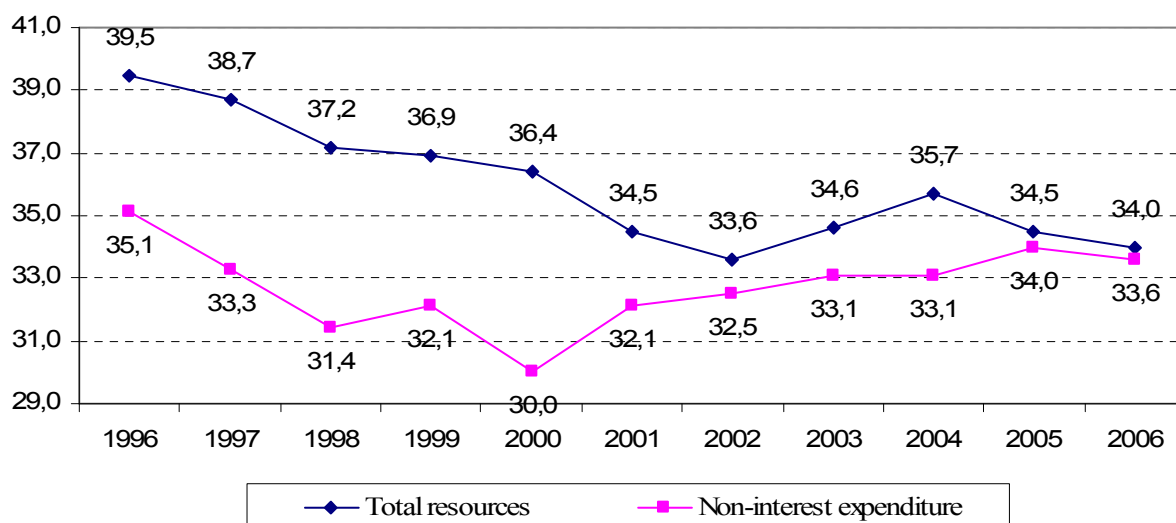
Graf číslo 7: Vývoj primárního salda rozpočtu a jeho jednotlivých složek v Belgii za období 1996 – 2006 v % HDP.

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Graf s číslem 7 představuje vývoj těchto dvou složek státního rozpočtu v Belgii. Na první pohled je patrné, že tato země trvale dosahuje vysokých primárních přebytků, i když v posledních letech se rozdíl mezi křivkami (tedy primární přebytek) zmenšuje jak z důvodu klesajících příjmů, tak zvyšujících se neúrokových výdajů.

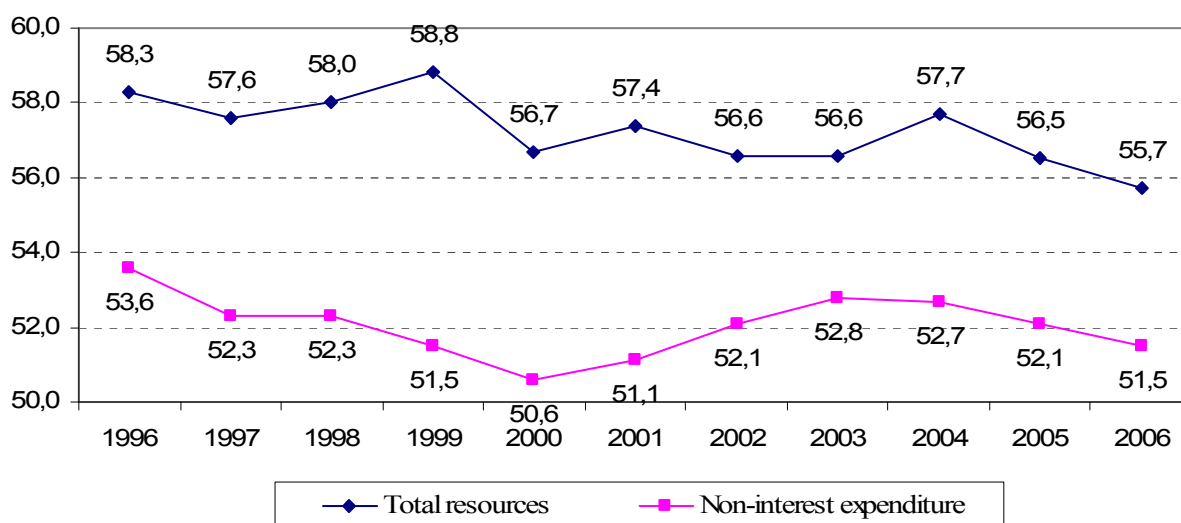
Graf číslo 8: Vývoj primárního salda rozpočtu a jeho jednotlivých složek v Irsku za období 1996 – 2006 v % HDP.

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Vývojové trendy dvou stran státního rozpočtu Irsku zachycuje graf číslo 8. I v tomto případě se jedná o trvalé primární přebytky, které do roku 2000 vykazovaly vysoké hodnoty (jejich průměr přesahuje 5 % HDP). Dělo se tak i přes pokles celkových příjmů, protože zároveň docházelo k redukci výdajové strany rozpočtu. Od roku 2001 však výdaje začaly opět růst – důsledkem je nižší primární přebytek.⁶²

Graf číslo 9: Vývoj primárního salda rozpočtu a jeho jednotlivých složek v Dánsku za období 1996 – 2006 v % HDP.

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

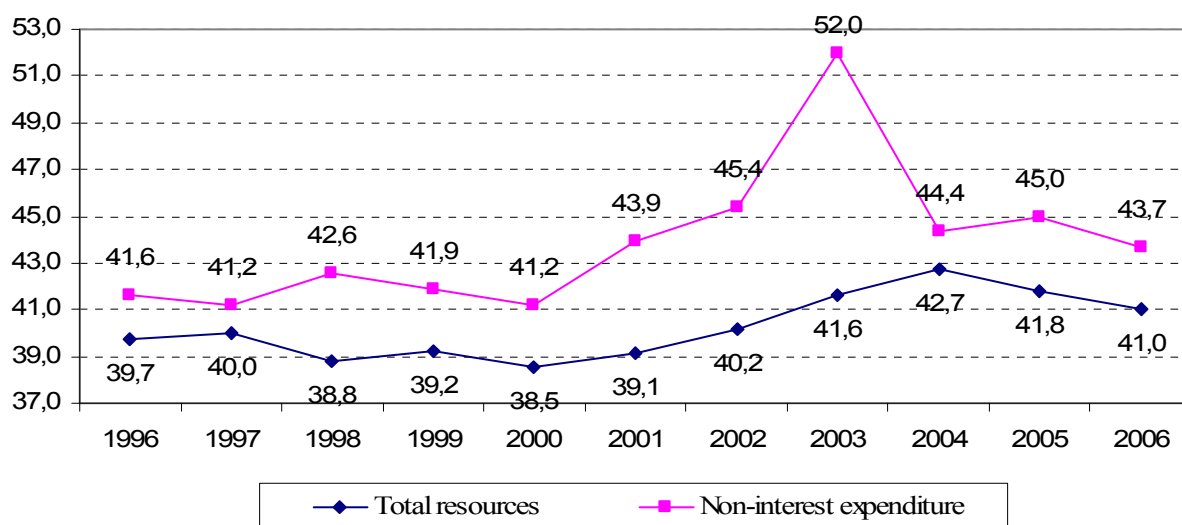
Dánsko se, co se týká primárních přebytků, velmi podobá Belgii. V grafu⁶³ číslo 9 můžeme vidět velký rozdíl mezi celkovými příjmy a neúrokovými výdaji, tedy nepřetržitý primární přebytek. Od Belgie se však liší tím, že všechny údaje se pohybují nad hranicí 50 % HDP, což je dáno především vysokou mírou zdanění a tedy značným přerozdělovacím procesem.

Jak už bylo řečeno v úvodu této podkapitoly a jak je ostatně vidět na grafu číslo 10, Česká republika je jedinou z vybraných zemí, která nedosáhla primárního přebytku ani v jednom roce z popisovaného období 1996 až 2006. Křivka neúrokových výdajů se neustále pohybuje nad křivkou zobrazující celkové příjmy. Obrovský nárůst výdajové strany rozpočtu v roce 2003 vznikl z důvodu převzetí dluhů soukromých subjektů, což se samozřejmě projevilo ve výši primárního salda.

⁶² V roce 2005 a 2006 byly celkové příjmy podle nové aktualizace vyšší, než je uvedeno v grafu – 35,5 % a 35,1 % HDP. Také u neúrokových výdajů je prezentováno jiné číslo: 33,3 % HDP pro rok 2005.

⁶³ I pro Dánsko platí nová aktualizace – k zásadnímu snížení celkových příjmů dojde podle nových údajů až v roce 2006, a to na 54,7 % HDP. Rovněž neúrokové výdaje dosáhnou nižších čísel – v roce 2006 dokonce pod hranici 50 % HDP na 49,1 % HDP.

Graf číslo 10: Vývoj primárního salda rozpočtu a jeho jednotlivých složek v České republice za období 1996 – 2006 v % HDP.

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

6.3 VÝVOJ SNOW-BALL EFEKTU

Další důležitý nástroj v boji s veřejným zadlužením země tvoří tzv. snow-ball efekt, a to v případě, kdy míra růstu národní ekonomiky dosahuje vyšších hodnot, než je úroková míra placená z veřejného dluhu. V opačné situaci, tedy kdy úroková míra přesahuje hospodářskou aktivitu, má tento faktor účinek negativní. Následující tabulka číslo 19 obsahuje údaje snow-ball efektu ve vybraných zemích za popisované období a graf číslo 11 je pak jejich grafickým zobrazením. Poslední sloupec tabulky vznikl součtem hodnot za všechny uvedené roky.

Tabulka číslo 19: Vývoj snow-ball efektu ve vybraných zemích v období 1996 – 2006 v % HDP.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Celkem
Belgie	-5,7	-1,9	-3,1	-1,7	-1,1	-3,9	-3,1	-2,1	0,2	-0,8	-0,1	-23,3
ČR	x	-0,3	-0,1	-0,4	-0,1	0,2	-0,4	0,3	1,5	1,5	1,1	3,3
Dánsko	-2,1	-1,5	-2,3	-1,3	-0,3	-1,3	-1,6	-1,3	-0,7	-0,5	-0,5	-13,4
Irsko	3,0	5,8	5,5	4,8	4,4	2,6	2,1	0,3	1,3	1,1	1,1	32,0

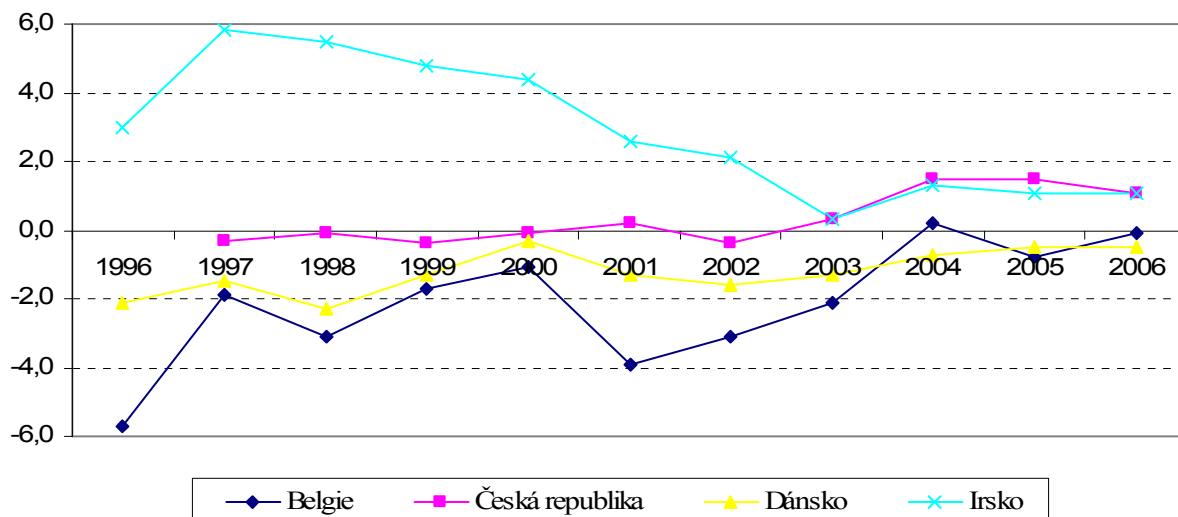
Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Z obou dvou znázornění dosažených hodnot je patrné, že nejlepší výsledky v tomto ohledu vykazovalo Irsko. Snow-ball efekt v České republice se pohyboval blízko nulové hranice, až v posledních letech setrvává delší dobu v kladných číslech.⁶⁴ Právě tento pokrok se promítl do celkové sumy snow-ball efektu, který je rovněž větší než nula. Naopak

⁶⁴ Aktualizovaná data z roku 2006 ukazují v posledních dvou letech sice stále ještě hodnoty v kladných číslech, ale jejich výše poklesla na 0,5 % HDP v roce 2005 a pro rok následující se počítá s 0,2 % HDP.

Dánsko⁶⁵ a Belgie⁶⁶ patří k zemím, u nichž tento ukazatel zůstává zatím stále negativním jevem, ale jeho hodnoty se už výrazně přibližují nulové hranici.

Graf číslo 11: Vývoj snow-ball efektu ve vybraných zemích v období 1996 – 2006 v % HDP.

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Následující čtyři grafy prezentují snow-ball efekt ve vybraných zemích pomocí dvou složek – příspěvní nominální výše HDP a úrokových plateb. Rozdíl těchto dvou hodnot v každém roce udává velikost snow-ball efektu. Data a vzájemná vazba mezi nimi jsou převzata ze zdroje, který je uveden už na začátku této kapitoly – Public finances in EMU 2005.

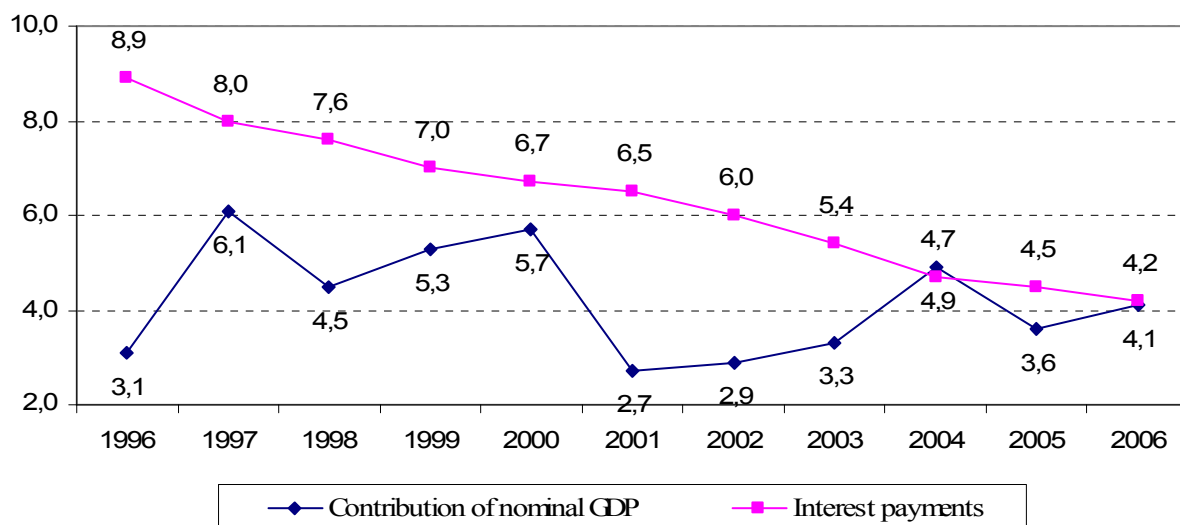
Pro míru veřejného zadlužení můžeme vztah mezi příspěvkem nominálního HDP a úrokovými platbami definovat jako pozitivní v případě, že příspěvní nominálního HDP dosahuje lepších výsledků než je výše úrokových plateb. V opačné situaci dopadá na ukazatel fiskální nerovnováhy v dlouhém období negativním způsobem.

Vývoj v Belgii v oblasti snow-ball efektu za období 1996 až 2006 zobrazuje graf s číslem 12 – úrokové náklady vysoce převyšují křivku příspěvní nominálního HDP a snow-ball efekt tak zaznamenává záporná čísla. Hlavním důvodem vysokých úrokových plateb je nepochybně značná výše veřejného dluhu. Jak ale postupně docházelo k redukci jeho relativního podílu na HDP, snižovaly se rovněž i úroky. K tomuto pozitivnímu trendu přispěla také klesající úroková míra.

⁶⁵ Nová aktualizace přišla s jinými daty – v roce 2005 se snow-ball efekt poprvé po mnoha letech dostal do kladných hodnot. V roce 2005 dosáhl 0,5 % HDP, v roce 2006 pak 0,4 % HDP opět jako pozitivní faktor.

⁶⁶ Rovněž u Belgie existují v aktualizaci z roku 2006 změny oproti té předešlé. Největší je v roce 2004, kde podle nových čísel nedošlo k překročení hodnot snow-ball efektu do kladných čísel. Údaje z roku 2006 uvádějí pro rok 2004 zápornou hodnotu -0,2 % HDP.

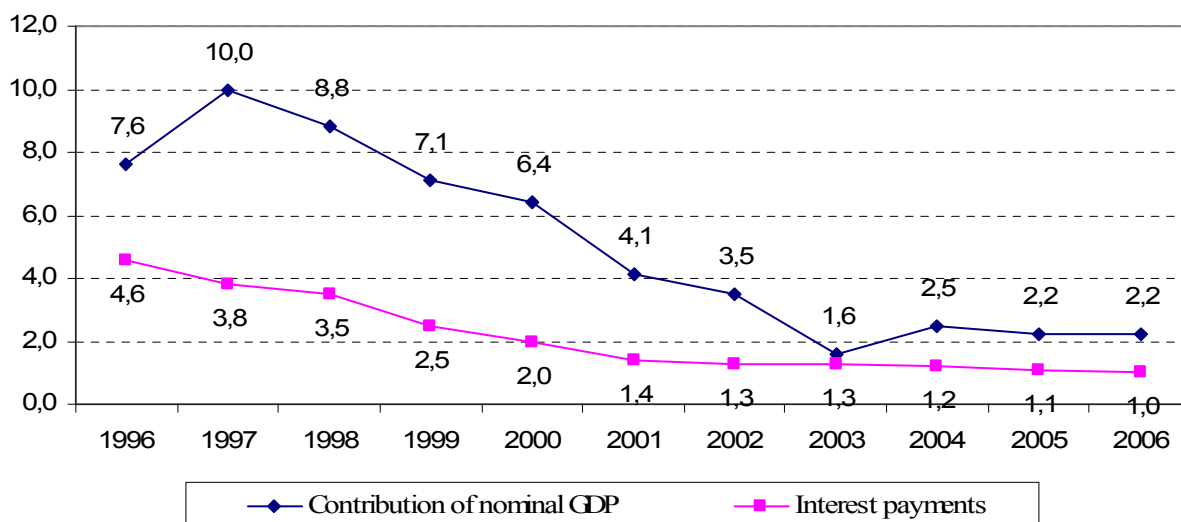
Graf číslo 12: Vývoj snow-ball efektu a jeho jednotlivých složek v Belgii za období 1996 – 2006 v % HDP.

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Z popisovaných států vytěžilo ze snow-ball efektu nejvíce Irsko. Jak můžeme vyčíst z grafu číslo 13, příspěvek nominálního HDP nikdy neklesl pod křivku zobrazující úrokové náklady z veřejného dluhu. Snow-ball efekt zde tak trvale představuje kladný faktor ve snaze o snížení veřejného zadlužení země, v posledních letech už však nedosahuje tak vysokých hodnot z důvodu nižšího růstu ekonomiky než bylo vykazováno v předchozích letech.

Graf číslo 13: Vývoj snow-ball efektu a jeho jednotlivých složek v Irsku za období 1996 – 2006 v % HDP.

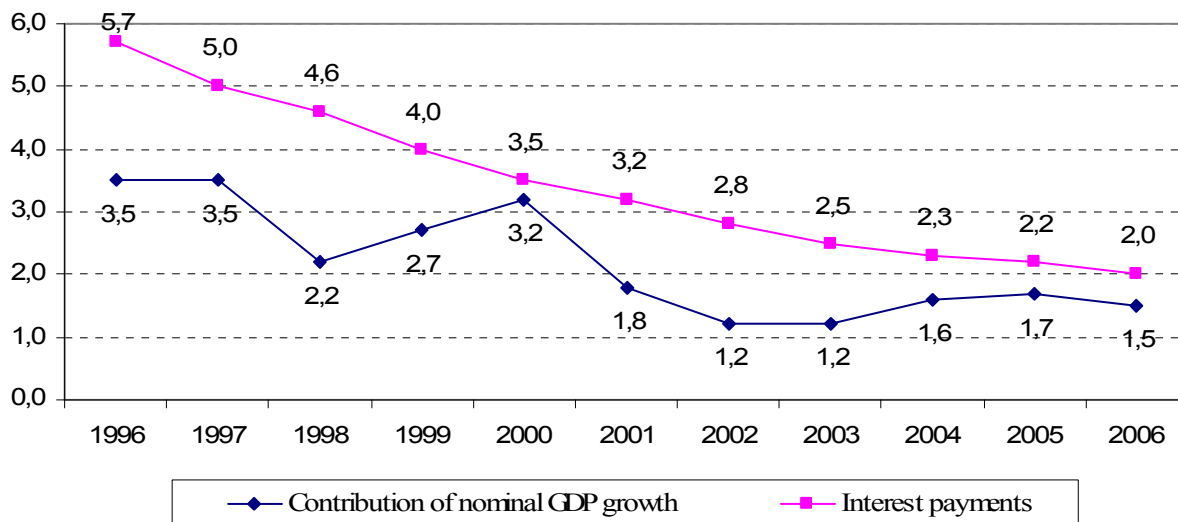

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Křivka znázorňující vývoj úrokových plateb Dánska na grafu číslo 14 má klesající charakter, což je opět dáno snižující se výší relativního vyjádření veřejného dluhu a podstatný

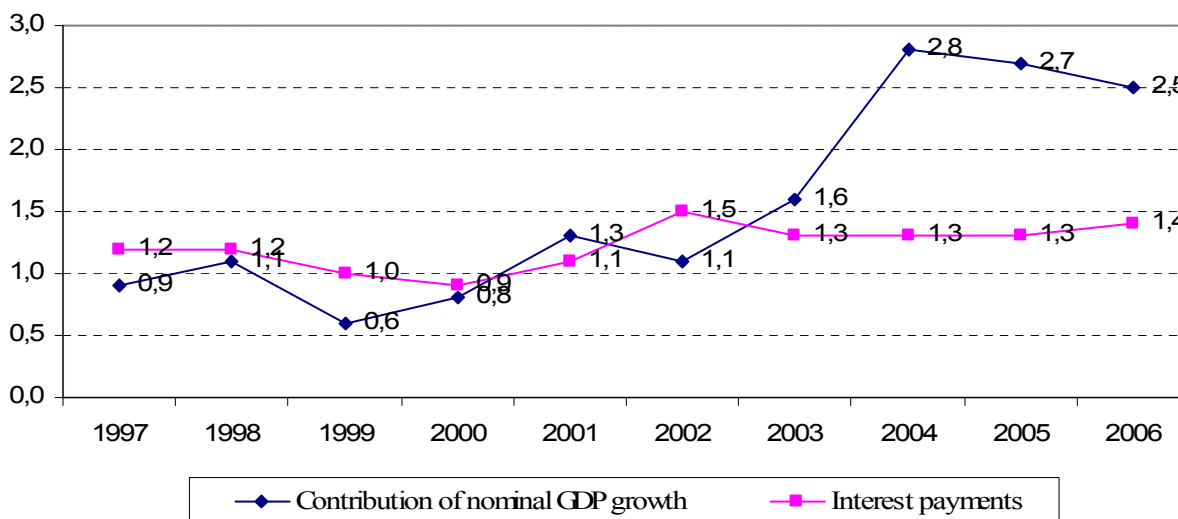
vliv představuje také klesající úroková míra. Snow-ball efekt zde však hraje zápornou roli.⁶⁷ Je to způsobeno nejen vysokými úrokovými náklady, ale také nedostatečným hospodářským růstem, který se počátkem 21. století pohyboval pouze kolem 1 % reálného HDP.

Graf číslo 14: Vývoj snow-ball efektu a jeho jednotlivých složek v Dánsku za období 1996 – 2006 v % HDP.

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Graf číslo 15: Vývoj snow-ball efektu a jeho jednotlivých složek v České republice za období 1995 – 2005 v % HDP.

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Jak je vidět na grafu číslo 15, má snow-ball efekt v České republice proměnlivý vývoj. Protože se výše úrokových plateb z dluhu pohybuje (díky stále ještě nízkým hodnotám jeho

⁶⁷ Podle aktuálnějších údajů se snow-ball efekt dostal v posledních 2 letech do kladných hodnot. Důvodem je jak zvýšení příspěvku nominálního HDP, a to podle nově vypočítaných čísel na 2,4 % a 2,1 % HDP, tak pokles úrokových plateb pod 2 % HDP na 1,9 % HDP v roce 2005 a 1,6 % HDP pro rok 2006.

relativního vyjádření) pouze v malém rozhraní – mírně nad 1 % HDP, je jeho pozitivní či negativní dopad na velikost veřejného zadlužení země většinou odvislý od růstu hospodářské aktivity. Ta zaznamenává v posledních letech vysoká čísla,⁶⁸ která se tak projevují v příznivém vlivu snow-ball efektu na výši veřejného dluhu.

6.4 VÝVOJ STOCK-FLOW ADJUSTMENT [28]

Stock-flow adjustment vyjadřuje rozdíl mezi změnou veřejného zadlužení a celkovým saldem státního rozpočtu za určité období. Tento pojem zahrnuje celkem 15 sledovaných položek např. nárůst či pokles finančního majetku (akcií, cenných papírů, půjček atd.), změnu hodnoty dluhu denominovaného v cizích měnách a různé úpravy, které vyplývají ze statistických metod.

Tabulka číslo 20: Vývoj stock-flow adjustment ve vybraných zemích v období 1996 – 2006 v % HDP.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Celkem
Belgie	4,5	1,2	1,4	-0,2	-0,1	-2,2	-0,4	1,8	-0,6	-2,7	-0,4	2,3
ČR	x	2,0	1,5	2,1	0,6	-4,4	2,2	2,4	1,2	2,7	0,9	11,2
Dánsko	0,9	0,2	1,1	-2,3	-0,5	-0,4	-2,4	0,1	-2,3	-1,6	-1,4	-8,6
Irsko	1,0	-2,3	-0,3	-4,7	-0,4	-2,5	0,1	-1,2	-1,7	-1,5	-1,4	-14,9

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

V tabulce číslo 20 a grafu s číslem 16 jsou prezentovány hodnoty stock-flow adjustment za sledované období ve čtyřech vybraných státech. Údaje větší jak nula představují kladný vliv na výši veřejného zadlužení země, tedy jeho snížení, naopak data se znaménkem mínus přispívají k nárůstu dluhu, jedná se tak o dopad negativní. Poslední sloupec v tabulce se pak rovná sumě předchozích let. Z obou dvou znázornění můžeme vidět, že stock-flow adjustment se v těchto zemích mění každým rokem.

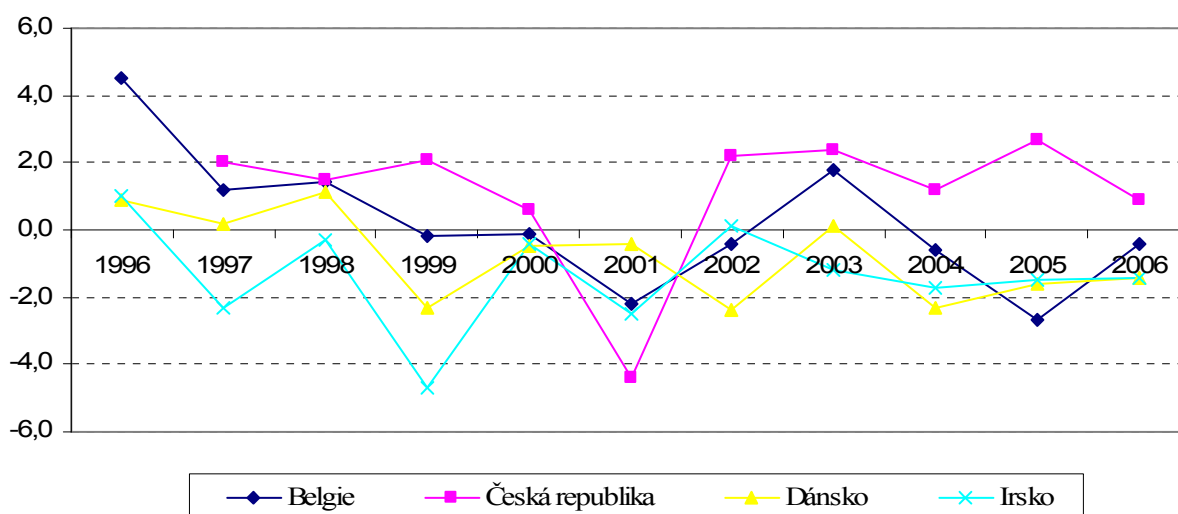
V kladných hodnotách se téměř po celé období pohybuje jen Česká republika.⁶⁹ Výjimku tvoří pouze rok 2001, kdy byl do veřejného zadlužení země začleněn dluh České konsolidační agentury. Díky zahrnutí této instituce do vládního sektoru dosáhl tedy stock-flow adjustment záporných výsledků.

⁶⁸ Podle aktualizace Public finances in EMU z roku 2006 však nedosahují hodnoty pro příspěvek nominálního HDP tak vysokých čísel, jak ukazuje graf číslo 13. Poslední data uvádějí 1,7 % HDP pro oba roky 2005 a 2006.

⁶⁹ Aktuálnější údaje z roku 2006 se odlišují: pro rok 2003 bylo stock-flow adjustment nově vypočítáno na 3,8 % HDP, v roce následujícím dosáhlo nulové hodnoty a pro roky 2005 a 2006 bylo vykázáno jako 1,0 % a 0,6 % HDP.

Součet všech údajů tohoto ukazatele za Belgie⁷⁰ je rovněž větší než nula, ale to je způsobeno vysokými čísly do roku 1998. Ta se dají z části přičíst přechodu na jinou statistickou metodu – ESA 95, ale jak už bylo zmíněno v kapitole věnované popisu ekonomického a fiskálního vývoje Belgického království, významnou roli zde hraje také prodej státního majetku. Tímto faktorem můžeme vysvětlit rovněž kladnou hodnotu v roce 2003 – likvidace Belgického penzijního fondu.

Graf číslo 16: Vývoj stock-flow adjustment ve vybraných zemích v období 1996 – 2006 v % HDP.

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Další dvě země – Dánsko⁷¹ a Irsko – se většinu tohoto období pohybovaly v záporných hodnotách. Velký výkyv Irska v roce 1999 byl zřejmě způsoben prodejem společnosti Telecom Eireann. Takto získané příjmy však vláda použila (vzhledem k trendu stárnutí populace) k vytvoření penzijního fondu a zavázala se, že do něj bude každý rok odvádět finance v minimální výši 1 % HNP.

Charakterizovat hlavní vývojový trend pro jednotlivé státy není jednoduché už vzhledem k velkému množství složek tohoto ukazatele, které se navíc v případech, kdy některé dosáhnou kladných a jiné záporných hodnot v jednom roce, navzájem vyruší. V předchozím textu jsem tak vysvětlila některé významné změny stock-flow adjustment v daných zemích. Průměrné údaje za roky 2002 až 2005 vykázané v jeho jednotlivých kategoriích pro vybrané země obsahuje příloha číslo 11.

⁷⁰ Podle Public finances in EMU 2006 dosáhly hodnoty stock-flow adjustment pro roky 2005 a 2006 výše -1,9 % respektive 0,0 % HDP.

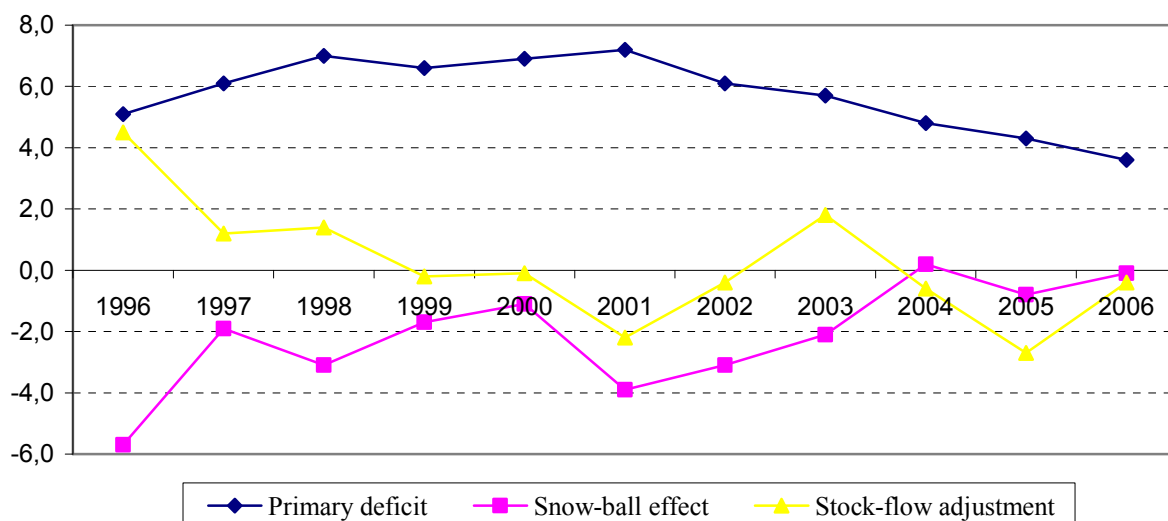
⁷¹ Opět existují odlišné, aktuálnější údaje – v roce 2005 činí tento ukazatel -0,5 % HDP, v roce následujícím pak -0,3 % HDP.

6.5 VÝVOJ VELIČIN, KTERÉ OVLIVŇUJÍ ZMĚNU RELATIVNÍ VÁHY VEŘEJNÉHO DLUHU V RÁMCI JEDNOTLIVÝCH ZEMÍ

Dosud jsem porovnávala jednotlivé země podle hlavních veličin, které ovlivňují výši veřejného dluhu. V této podkapitole se postupně zaměřím na každou zemi a určím velikost účinku těchto faktorů v konkrétní situaci daného státu.

Nejvyšší hodnotu svého veřejného zadlužení zaznamenala Belgie ještě před analyzovaným obdobím – v roce 1993 ve výši 137,9 % HDP. Od roku 1995 je pak dokázala snížit ze stále hrozivých 134 % HDP o 42,3 procentních bodů na 91,7 % HDP, které byly očekávány ke konci roku 2006.

Graf číslo 17: Vývoj veličin, které ovlivňují změnu relativní váhy veřejného dluhu v Belgii za období 1996 – 2006 v % HDP.

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Graf číslo 17 zobrazuje vývojový trend 3 hlavních hledisek, která působila na velikost veřejného dluhu Belgie v období let 1996 až 2006, a to primárního salda, snow-ball efektu a stock-flow adjustment. Ze znázornění je jasně patrné, že největší vliv na pokles relativní výše dluhu měly nepochybně vysoké primární přebytky. Tomuto závěru odpovídá i následující tabulka s číslem 21.

Tabulka číslo 21: Celkový součet veličin dosažených Belgií za období 1996 – 2006 v % HDP a vyjádření jejich podílu v %.

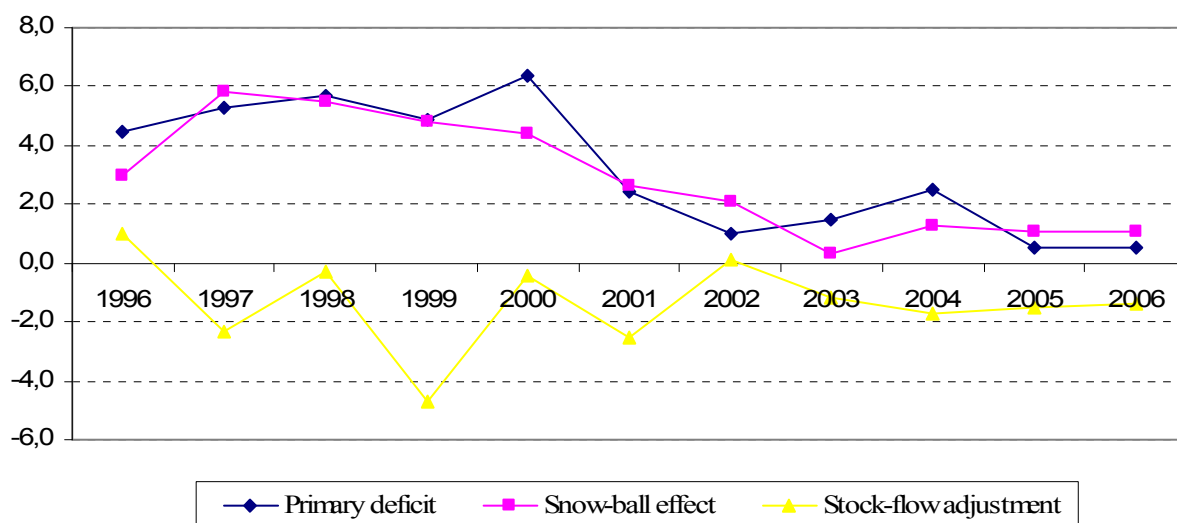
	Primární saldo	Snow-ball efekt	Stock-flow adjustment
Suma za roky 1996 – 2006	63,6	-23,3	2,3
Procentuální vyjádření	149,5	-55,0	5,4

Zdroj: vlastní zpracování dat z Public finances in EMU 2005.

V případě neexistence jiných faktorů či jejich nulových hodnot by nepřetržitá primární salda v kladných číslech znamenala redukcí veřejného dluhu téměř o 64 procentních bodů, což představuje skoro 150 % z jeho celkové změny. Další vlivy se ale vyskytují – výrazně negativním činitelem je zde snow-ball efekt. Díky němu by docházelo k neustálému zvyšování veřejného zadlužení, za období 1996 – 2006 o více než 23 p. b., které tvoří záporných 55 % z dosažené redukce. Stock-flow adjustment se v případě Belgie jeví jako docela nepodstatný faktor – sice v kladných hodnotách, ale jen těsně nad 2 p. b., tedy pouze 5,4 % z poklesu.

Zadlužení veřejných financí v Irsku procházelo největší krizí ve druhé polovině 80. let. V tomto období se relativní váha veřejného dluhu pohybovala kolem 120 % HDP. V roce 1995 se hodnota ukazatele snížila na 82 % HDP, ale ani toto nebyla konečná hranice. Ke konci minulého roku se očekávala výše veřejného zadlužení 29,6 % HDP, jedná se tak o nejvýraznější pokles v rámci států Evropské unie – 52,4 procentního bodu.

Graf číslo 18: Vývoj veličin, které ovlivňují změnu relativní váhy veřejného dluhu v Irsku za období 1996 – 2006 v % HDP.

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

A hlavní důvody, proč právě Irsko obsadilo v tomto ohledu 1. místo? Příčiny pozitivních změn v relativním vyjádření veřejného dluhu jsou opět znázorněny v grafu (číslo 18) a v tabulce (číslo 22) – z obou dvou zobrazení můžeme vyčíst zásadní vliv 2 faktorů: vysoké primární přebytky a současně příznivý vývoj snow-ball efektu. Jediným negativním činitelem pak po většinu sledovaného období byl stock-flow adjustment.

Tabulka číslo 22: Celkový součet veličin dosažených Irskem za období 1996 – 2006 v % HDP a vyjádření jejich podílu v %.

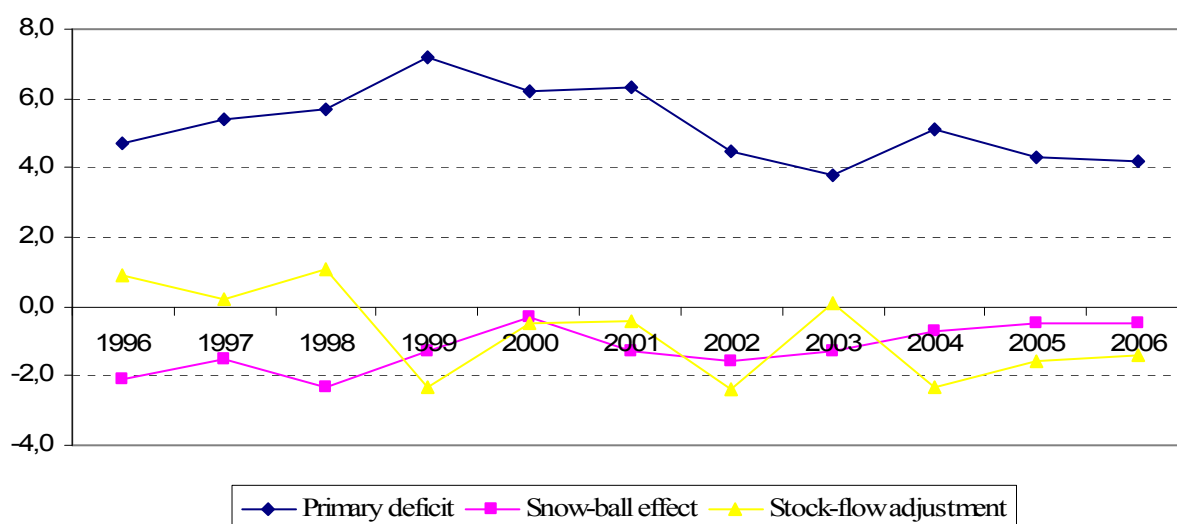
	Primární saldo	Snow-ball efekt	Stock-flow adjustment
Suma za roky 1996 – 2006	35,2	32,0	-14,9
Procentuální vyjádření	67,3	61,2	-28,5

Zdroj: vlastní zpracování dat z Public finances in EMU 2005.

Jak ukazuje předchozí tabulka, primární přebytky i snow-ball efekt měly za roky 1996 až 2006 přibližně stejnou váhu – primární kladná salda přes 35 p. b., a tedy více než 67 % z celkové změny, součet snow-ball efektů za uvedená léta pak činil 32 p. b., což znamená podíl na pozitivním vývoji, který rovněž přesahuje 60 %. Stock-flow adjustment pak naopak většinou dosahoval záporných hodnot. Kdyby byly právě mimorozpočtové transakce jediným faktorem, který ovlivňuje výši veřejného dluhu, jeho váha by se zvýšila o necelých 15 p. b. Stock-flow adjustment tak tvoří -28,5 % ve vykázané změně relativního vyjádření zadlužení veřejných financí Irska.

Dánský veřejný dluh vykázal nejvyšší hodnotu v roce 1993, a to 81,1 % HDP. Pro hraniční roky ve sledovaném období pak byla vypočítána tato data: 73,2 % HDP pro rok 1995 a 38,2 % ke konci roku minulého. Dánsku se tak podařilo zredukovat relativní výši svého veřejného zadlužení o 35 procentních bodů.

Graf číslo 19: Vývoj veličin, které ovlivňují změnu relativní váhy veřejného dluhu v Dánsku za období 1996 – 2006 v % HDP.

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Když srovnáme graf číslo 19, tedy vývoj tří faktorů v Dánsku, s grafem číslo 15, který obsahuje znázornění těch samých prvků ovšem pro Belgie, zjistíme, že se podobají. Rovněž

v Dánsku hrají vysoké primární přebytky zásadní roli, rozdíl spočívá v tom, že zde představují kladné výsledky rozpočtu za daný rok jedinou pozitivní veličinu. Snow-ball efekt se stejně jako v Belgii pohybuje pouze v záporných hodnotách a stock-flow adjustment (na rozdíl od Belgie) v posledních letech také.

Tabulka číslo 23: Celkový součet veličin dosažených Dánskem za období 1996 – 2006 v % HDP a vyjádření jejich podílu v %.

	Primární saldo	Snow-ball efekt	Stock-flow adjustment
Suma za roky 1996 – 2006	57,4	-13,4	-8,6
Procentuální vyjádření	162,1	-37,9	-24,3

Zdroj: vlastní zpracování dat z Public finances in EMU 2005.

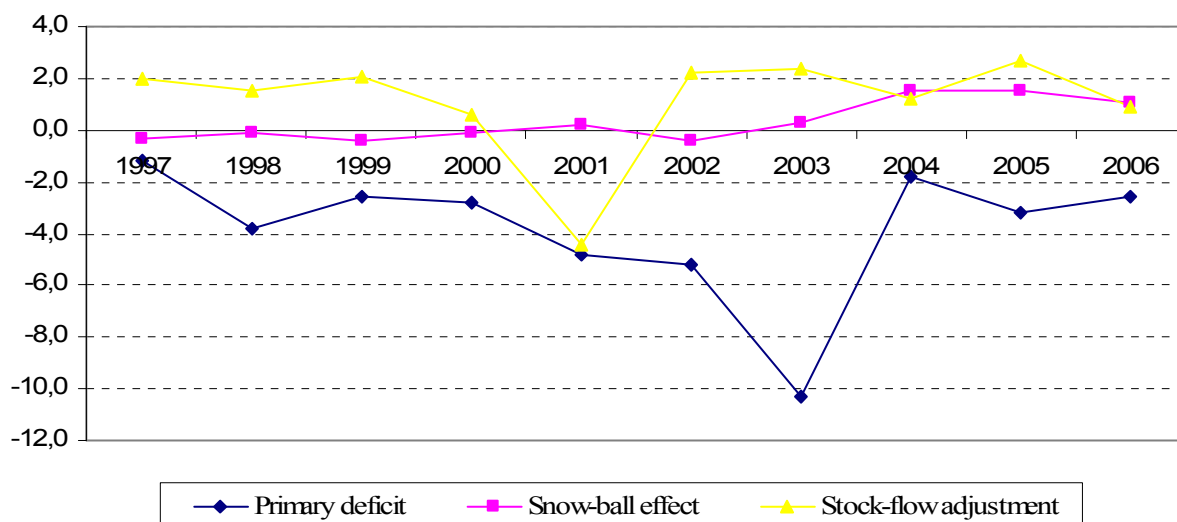
Konkrétní čísla celkových součtů za roky 1996 – 2006 a zároveň jejich podíl na změně za stejné období prezentuje tabulka číslo 23. Absolutní suma primárních sald – 57,4 p. b. je sice menší než v Belgii, ale vzhledem k záporným hodnotám dalších faktorů převyšuje vliv dánských primárních přebytků vyjádřených v procentech (málo přes 162 %) ten belgický. Výše údajů snow-ball efektu dosahuje záporných čísel, a to více než 13 p. b., což znamená téměř 38 % opět jako negativní faktor. Nepříznivý vývoj má také stock-flow adjustment, jeho celková suma činí -8,6 p. b., což tvoří přes -24 % dosažené změny v relativní výši veřejného zadlužení země.

Česká republika se naprosto odlišuje od států prezentovaných v předchozím textu – jak už bylo zmíněno, veřejný dluh má vzrůstající tendenci a tomu samozřejmě odpovídá i vývoj jednotlivých veličin, které mají na tento ukazatel vliv. Zatím nejvyšší hodnoty bylo dosaženo v roce 2003, a to 38,3 % HDP, od tohoto roku byl zaznamenán mírný pokles, ale vůbec nejnižší údaj za období 1996 až 2006 patří k roku 1997 ve výši 12,7 % HDP. Právě v tomto sledovaném období se veřejné zadlužení zvýšilo o 23,9 p. b.⁷²

Jak dokládá graf s číslem 20, primární saldo se za popisované roky nikdy nedostalo přes hranici vyrovnaného rozpočtu. Je to tak jednoznačný a v celkovém pohledu jediný záporný faktor, kvůli kterému se zadlužení veřejných financí země stále zvyšuje. Snow-ball efekt zaznamenává kladné hodnoty až v posledních letech, a proto v tomto případě nepředstavuje rozhodující veličinu. Tou není (vzhledem k velikosti primárních schodků) ani stock-flow adjustment, i když se po většinu sledovaných let pohyboval v kladných číslech.

⁷² Na tomto místě je důležité poznamenat, že podle aktuálních údajů z roku 2006 došlo k zásadním změnám relativní výše veřejného dluhu. Důvodem však není příznivý vývoj vlivných faktorů, ale určitá změna v metodice jeho výpočtu. Eurostat už do veřejného zadlužení nezahrnuje záruky za IPB, a tak dostáváme nové hodnoty: rovných 30 % HDP pro rok 2003, rok následující měl 30,6 %, rok 2005 pak 30,5 % HDP a koncem minulého roku bylo vykázáno 31,5 % HDP.

Graf číslo 20: Vývoj veličin, které ovlivňují změnu relativní váhy veřejného dluhu v České republice za období 1997 – 2006 v % HDP.

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Tabulka⁷³ s číslem 24 ukazuje výpočty velikosti a podílu jednotlivých faktorů. Primární schodky v číselném vyjádření překročily -38 p. b., což představuje skoro 161 % z nárůstu dlouhodobé fiskální nerovnováhy. Další dva ukazatele by naopak vedly k jejímu snížení – snow-ball efekt o 3,3 p. b., (tedy téměř -14 % ze změny za sledované období) a stock-flow adjustment by pak činil 11,2 p. b., což znamená -47 % podíl ze zvýšení veřejného dluhu.

Tabulka číslo 24: Celkový součet veličin dosažených Českou republikou za období 1997 – 2006 v % HDP a vyjádření jejich podílu v %.

	Primární saldo	Snow-ball efekt	Stock-flow adjustment
Suma za roky 1996 – 2006	-38,3	3,3	11,2
Procentuální vyjádření	-160,9	13,9	47,1

Zdroj: vlastní zpracování dat z Public finances in EMU 2005.

Při porovnání podílu jednotlivých veličin v rámci vybraných zemí, jak je zobrazuje graf číslo 21, tedy docházíme k závěru, že všechny tři státy, kterým se daří relativní váhu svého veřejného zadlužení neustále snižovat, mají po celé sledované období vysoké primární přebytky. Naopak jediná země, která tuto oblast trvale nezvládá – Česká republika – vytváří nepřetržité schodky primární bilance.

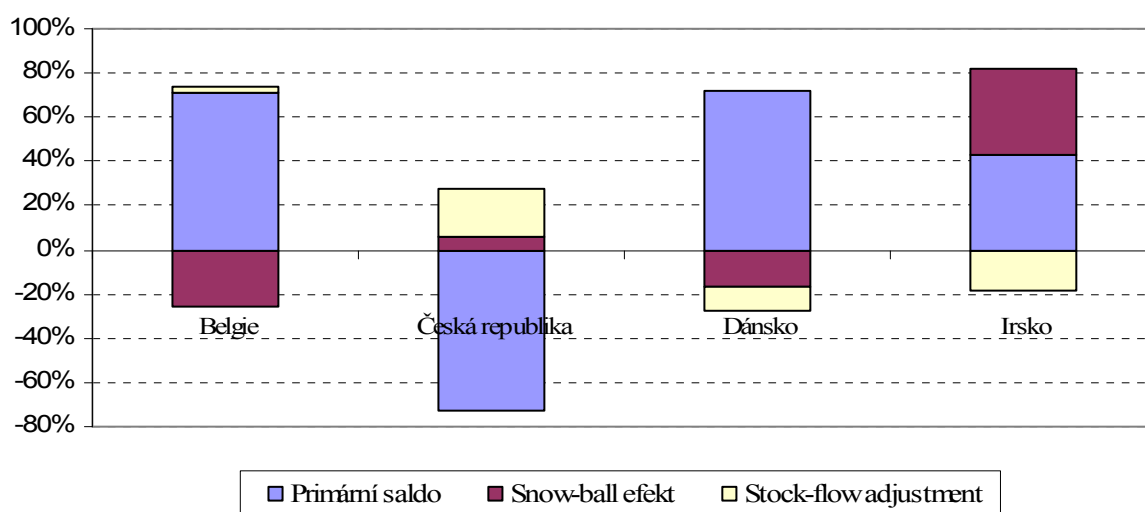
Ve výši tempa poklesu dlouhodobé fiskální nerovnováhy zaujímá první pozici Irsko, a to i přes tu skutečnost, že součet i vypočítaný podíl primárních přebytků má ze všech tří

⁷³ I když použijeme nově aktualizované údaje, dojdeme k obdobnému závěru: růst zadlužení veřejných financí způsobily z téměř 155 % primární deficity. Snow-ball efekt a stock-flow adjustment jsou pak kladnou veličinou, první dosáhl -8,4 % a druhý z těchto faktorů pak přesahuje -46 % podíl na změně veřejného dluhu.

úspěšných zemí nejmenší. Důvodem je, že se k této pozitivní veličině přidal ještě jeden kladný faktor – příznivý vývoj snow-ball efektu.

Dva činitele s přínosným trendem zaznamenala také Belgie, ale nejdůležitější roli zde nepopíratelně hrály vysoké primární přebytky. V Dánsku představuje tato veličina jediný přínosný faktor, proto je podíl na změně o něco málo vyšší než v Belgii. V absolutním vyjádření je však Belgie lepší, a tak jí náleží druhé místo v rychlosti snižování zadlužení své země, Dánsko ji těsně následuje.

Graf číslo 21: Grafické znázornění podílu 3 faktorů na celkové změně veřejného dluhu v jednotlivých zemích za období 1996 – 2006 (u ČR 1997 – 2006) v %.

Zdroj: vlastní zpracování dat z Public finances in EMU 2005.

České republice patří také první příčka, bohužel však v nepopulárním žebříčku tempa růstu veřejného zadlužení. Z dlouhodobého hlediska se ukazuje jako jediná příčina fiskální nekázeň vládních kabinetů, kdy ani v jednom rozpočtovém období od roku 1997 nedokázaly hospodařit alespoň s vyrovnaným primárním saldem. I když se celková suma dalších dvou ukazatelů pohybuje v kladných hodnotách, k vyrovnání vysokých primárních deficitů to nestačí.

ZÁVĚR

Dosažení dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí je cílem snad všech zemí a jejich vládnoucích reprezentací. Cesta k této metě však není nijak jednoduchá, vždyť průměr relativní výše veřejného dluhu v letošním roce za EU-12 přesahuje 70 % HDP a ani průměr za 25 členských států Evropské unie⁷⁴ není nižší než požadované Maastrichtské kritérium (60 % HDP). Podstatnou skutečností je rovněž jeho vývoj, který nemá klesající tendenci, ale neustále se pohybuje nad touto hranicí.

Vzhledem k tomuto trendu je výrazná redukce veřejného zadlužení, která se povedla Irsku, Belgii a Dánsku, o to cennější. Právě tyto země jsem si proto vybrala pro analýzu klíčových faktorů vykázaného poklesu a u prvních dvou zmiňovaných států jsem také popsala vývoj hospodářství a fiskálních hodnot v jednotlivých obdobích, které jsem si stanovila podle volebního cyklu v daných zemích.

Stav, kdy veřejný dluh v relativním vyjádření byl v Belgii dokonce dvakrát vyšší, než jak jej předepisuje Maastricht, způsobil z velké části systém sociálního zabezpečení. Od roku 1993 však dochází k nepřetržitému poklesu. Jak ukázala analýza, hlavním a také jediným pozitivním faktorem jsou v tomto případě trvalé a zároveň vysoké primární přebytky. Těch vláda dosáhla i přes to, že podíl celkových příjmů k HDP zůstal za uplynulých 20 let přibližně na stejné úrovni. Změny se tak dotkly především výdajové strany rozpočtu.

Výdaje se za zmiňovanou dobu snížily přibližně o 10 procentních bodů. Velký vliv na tuto redukci měl pokles úrokových nákladů. Ty zpočátku tvořily dokonce 10 % HDP, což bylo způsobeno vysokou mírou veřejného zadlužení. V současné době se dostaly k hranici 4 % HDP. Právě vysoké výdaje na úroky ovlivnily druhý faktor – snow-ball efekt. Ten působil na snižování veřejného dluhu negativním způsobem, a to i přes to, že ekonomická aktivita země dosahovala příznivých výsledků.

Třetí veličina, stock-flow adjustment, měla na redukci dlouhodobé fiskální nerovnováhy sice pozitivní, ale velmi nepatrný vliv. Můžeme do ní mimo jiné zahrnout privatizaci státního majetku, o které je podrobněji psáno v kapitole věnované Belgii.

I přes to, že se Belgii podařilo vykázat druhé nejvýraznější snížení veřejného zadlužení za sledované období, patří ve výši tohoto ukazatele stále k nejhorším zemím v rámci Evropské unie. Více zadluženými státy jsou už jen Itálie a Řecko. Důležitým bodem je však trvale klesající trend, ve kterém současné státní orgány hodlají pokračovat i v příštích letech.

⁷⁴ Údaje podle Public finances in EMU 2006. V roce 2007 má průměr EU-25 dosáhnout téměř 63 % HDP.

Irský dluh veřejných financí činil koncem 80. let více než 100 % HDP. Hlavní příčinou zde opět byly vysoké veřejné výdaje. Už v tomto období začaly vlády konat, a to právě zásadním snížením celkové sumy výdajové strany rozpočtu (k letošnímu roku o 14 p. b.). Současně také došlo k pomalejšímu poklesu jeho celkových příjmů. Výsledkem jsou trvalé primární přebytky, které tak představují jeden z kladných faktorů redukce veřejného dluhu.

Další veličinou, která příznivě přispěla ke snížení veřejného zadlužení země, je snow-ball efekt. Hlavní roli zde hraje hospodářský růst, který zaznamenal neobyčejně vysoké hodnoty, a vysoce převyšoval klesající úrokové náklady. Stalo se tak i přes restriktivní politiku vlády.

Díky souběhu těchto dvou pozitivních faktorů (negativní vliv měl pouze stock-flow adjustment) zaznamenalo Irsko nejvýznamnější snížení svého veřejného zadlužení v rámci EU. V současné době se tak řadí mezi státy s nejnižší relativní váhou veřejného dluhu.

Dánsko jsem si pro svou analýzu vybrala nejen proto, že mu náleží 3. příčka v tempu redukce dlouhodobé fiskální nerovnováhy, ale také z toho důvodu, že z hlediska zkoumaných faktorů se jedná o jiný způsob poklesu veřejného dluhu než je tomu u Belgie a Irska. V Dánsku můžeme definovat pouze jedinou kladnou veličinu, a to primární přebytek, zbylé dvě vedou ke zvyšování veřejného dluhu.

Jak už bylo řečeno, tato země se prezentuje vysokými primárními saldy rozpočtu v kladných hodnotách po celé sledované období, a to i přes tu skutečnost, že veřejné výdaje se pohybují hodně nad hranicí 50 % HDP, v některých letech dokonce okolo 60 % HDP. Negativními faktory jsou jak snow-ball efekt (zpočátku kvůli nadměrným úrokovým nákladům, později pak díky nízkému ekonomickému růstu), tak stock-flow adjustment.

Nejvyšší veřejné zadlužení vykázalo Dánsko v roce 1993, nikdy však nepřekročilo pomyslný kritický milník 100 % HDP. Od této doby se mu daří jeho relativní vyjádření trvale snižovat, a to až do té míry, že v současné době patří mezi evropské státy s jeho nejnižším poměrem k HDP.

Vývoj veličin, podle kterých se určuje dlouhodobá udržitelnost veřejných financí, má v České republice opačnou tendenci než u výše popisovaných států. Tempo růstu veřejného dluhu v relativním vyjádření je mezi všemi členskými zeměmi Evropské unie jasně nejvýraznější, a to i v případě, že vycházíme z hodnot vypočítaných v roce 2006, ve kterých nejsou zahrnuty určité záruky státu.

Podle provedené analýzy je tento stav zapříčiněn vysokými deficity primární bilance. Podle aktualizovaných údajů činí jejich celková suma za roky 1997 až 2006 více než 31 %

HDP. Hlavní důvody musíme hledat především na výdajové straně rozpočtu, kde je oproti roku 1997 patrný nárůst a průměr celkových veřejných výdajů⁷⁵ za toto období přesahuje 44 % HDP. Naopak veřejné příjmy se trvale pohybují kolem hranice 40 % HDP.

Primární salda v červených číslech jsou tak jediným záporným faktorem, protože jak snow-ball efekt (vzhledem k příznivému růstu hospodářství v některých letech), tak stock-flow adjustment vedly ke snižování veřejného zadlužení země.

Jak bylo uvedeno již v teoretické části této diplomové práce, veřejný dluh není tvořen pouze sumou rozpočtových schodků minulých let. Z provedené analýzy však vyplývá, že právě výsledné saldo rozpočtu bez započtení úrokových nákladů, je ve vybraných zemích klíčovým faktorem, který určuje, jakým směrem se bude výše veřejného zadlužení vyvíjet.

Odpovědné orgány České republiky by se tak měly zaměřit především na rozpočty veřejných financí. Dnes však už nestačí provést pouze jednorázové škrty, které by navíc vzhledem k podílu mandatorních výdajů znamenaly snížení dlouhodobých investic. Nezbytnou se stává samotná reforma struktury veřejných výdajů.

S tímto názorem v současné době souhlasí většina českých ekonomů i politiků, což můžeme označit za pozitivní hledisko, protože se tak otevřel prostor pro diskuzi a podávání návrhů k řešení fiskální nerovnováhy. Ovšem vzhledem k různým pohledům na danou problematiku a tedy odlišným stanoviskům k nabízeným opatřením, zatím zůstává základní otázka nezodpovězena – kdy se potřebné změny doopravdy uskuteční a jakou budou mít podobu.

⁷⁵ Tato hodnota obsahuje i úrokové náklady, jejichž průměr za dané období představuje necelé 1,2 % HDP.

LITERATURA

- [1] Alesina, A., Giavazzi, F.: Destabilizující Pakt stability. Project Syndicate, říjen 2002. Dostupné na <http://www.project-syndicate.org/print_commentary/ag8/Czech>, staženo 18. 2. 2007.
- [2] Centrum ekonomických studií VŠEM a Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání NVF: Ročenka konkurenceschopnosti České republiky 2005. Kapitola Makroekonomická výkonnost a stabilita, část Investice, úspory a rozpočet – bilance veřejných rozpočtů. Dostupné na <http://www.vsem.cz/data/docs/gf_Rocenka234.pdf>, staženo 1. 11. 2006.
- [3] Centrum ekonomických studií VŠEM a Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání NVF: Ročenka konkurenceschopnosti České republiky 2005. Kapitola Makroekonomická výkonnost a stabilita, část Investice, úspory a rozpočet – veřejný dluh. Dostupné na <http://www.vsem.cz/data/docs/gf_Rocenka235.pdf>, staženo 31. 10. 2006.
- [4] Červenková, E.: Příčiny snížení relativní váhy veřejného dluhu v Belgii a v Irsku, bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze, FM, 2005.
- [5] Česká národní banka: Měnová integrace EU a její etapy. Dostupné na <http://www.cnb.cz/www.cnb.cz/cz/mezinarodni_vztahy/cr_eu_integrace/download/menova_integrace_etapy.pdf>, staženo 19. 10. 2006.
- [6] Department of Finance: Ireland – Stability Programme; 1999 – 2000. Dostupné na <http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/country/countryfiles/ie/ie_19981999_en.pdf>, staženo 15. 12. 2004.
- [7] Department of Finance: Ireland – Stability Programme; December 1999 Update. Dostupné na <http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/country/countryfiles/ie/ie_19992000_en.pdf>, staženo 15. 12. 2004.
- [8] Department of Finance: Ireland – Stability Programme; December 2000 Update. Dostupné na <http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/country/countryfiles/ie/ie_20002001_en.pdf>, staženo 15. 12. 2004.

- [9] Department of Finance: Ireland – Stability Programme; December 2001 Update.
Dostupné na
<http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/country/countryfiles/ie/ie20012002_en.pdf>, staženo 15. 12. 2004.
- [10] Department of Finance: Ireland – Stability Programme; December 2002 Update.
Dostupné na
<http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/country/countryfiles/ie/ie20022003_en.pdf>, staženo 15. 12. 2004.
- [11] Department of Finance: Ireland – Stability Programme; December 2003 Update.
Dostupné na
<http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/country/countryfiles/ie/ie20032004_en.pdf>, staženo 15. 12. 2004.
- [12] Department of Finance: Ireland – Stability Programme; December 2004 Update.
Dostupné na
<http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/country/countryfiles/ie/ie20042005_en.pdf>, staženo 27. 1. 2006.
- [13] Department of Finance: Ireland – Stability Programme Update; December 2005.
Dostupné na
<http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/country/countryfiles/ie/ie20052006_en.pdf>, staženo 27. 10. 2006.
- [14] Department of Finance: Ireland – Stability Programme Update; December 2006.
Dostupné na
<http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/country/countryfiles/ie/ie20062007_en.pdf>, staženo 13. 1. 2007.
- [15] Dvořák, P.: Vybrané problémy hospodářské politiky. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta managementu, 2004. ISBN 80-245-2793-5.
- [16] Erbenová, M.: Měření rozpočtových deficitů. Čtvrtý seminář České společnosti ekonomické v řadě „Ekonomické teorie a česká ekonomika“, Praha 20. 10. 1998.
Dostupné na <<http://www.cse.cz/soubory/bulletiny/etce-04.pdf>>, staženo 16. 1. 2007.

- [17] European Commission (Directorate-general for economic and financial affairs): Public finances in EMU 2005; European economy No. 3 / 2005. Dostupné na http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2005/ee305_en.pdf >, staženo 28. 3. 2007.
- [18] European Commission (Directorate-general for economic and financial affairs): Public finances in EMU 2006; European economy No. 3 / 2006. Dostupné na http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2006/ee306_en.pdf >, staženo 28. 3. 2007.
- [19] Euroskop.cz: Irsko – politický systém. Dostupné na <http://www.euroskop.cz/47466/119238/clanek/irsko/politicky-system/> >, staženo 18. 2. 2007.
- [20] Finance.cz: Informace o státním rozpočtu. Dostupné na http://www.finance.cz/home/hospodarstvi/rozpocet/st_rozpocet/ >, staženo 13. 1. 2007.
- [21] Finance.cz: Informace o veřejném dluhu, fiskálním dluhu. Dostupné na http://www.finance.cz/home/hospodarstvi/rozpocet/ver_dluh/ >, staženo 13. 1. 2007.
- [22] Finance.cz: Počátky Evropské Unie – Maastrichtská smlouva. Dostupné na <http://www.finance.cz/home/eu/historie/maastricht/> >, staženo 3. 2. 2007.
- [23] Habáň, M.: Belgické politické strany a jejich postoje k evropskému integračnímu procesu. Středoevropské politické studie, 2005. Dostupné na <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=243> >, staženo 18. 2. 2007.
- [24] Hamerníková, B., Kubátová, K.: Veřejné finance – učebnice. Eurolex Bohemia, 2000. ISBN 80-902752-1-4.
- [25] Jirounek, Š.: Příčiny schodku státního rozpočtu ČR (ekonomické a právní souvislosti), diplomová práce. Masarykova univerzita, 2006. Dostupné na http://is.muni.cz/th/61095/pravf_m/Konecna_diplomka.pdf >, staženo 20. 1. 2007.
- [26] Kmoníček, V.: Fiskální nerovnováha v Belgii a Itálii, diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze, FM, 1995.

- [27] Kouřilová, M.: Má Pakt stability a růstu budoucnost? Informační studie. Vysoká škola ekonomická v Praze, 12. 12. 2006. Dostupné na <http://st.vse.cz/~XKOUM24/InformacniStudie.doc> , staženo 18. 2. 2007.
- [28] Krénusz, A., De Rougemont, P.: Stock-flow adjustment in government accounts. Statistics in focus 26/2006, Eurostat. Dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-NJ-06-026/EN/KS-NJ-06-026-EN.PDF , staženo 2. 4. 2007.
- [29] Krpejš, K.: Souhrnná teritoriální informace za rok 2005 Belgické království. Velvyslanectví ČR, Ministerstvo zahraničí České republiky, 23. 6. 2006. Dostupné na <http://www.mzv.cz/servis/soubor.asp?id=19729> , staženo 19. 10. 2006.
- [30] Liška, V. a kol.: Makroekonomie. Professional Publishing, 2002. ISBN 80-86419-27-4.
- [31] Matalík, I., Slavík, M.: Efekt sněhové koule. Česká národní banka, 2004. Dostupné na http://www.cnb.cz/www.cnb.cz/cz/pro_media/clanky_rozhovory/media_2004/cl_04_040415.html , staženo 13. 1. 2007.
- [32] Ministerstvo financí České republiky: Metodické poznámky. Dostupné na http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/makroekonom_10483.html , staženo 20. 1. 2007.
- [33] Ministerstvo financí České republiky: Notifikace vládního deficitu a dluhu za roky 2002 až 2006 (duben 2006). Dostupné na http://193.86.120.48/cps/rde/xbcr/mfcr/Notifikace_vladniho_deficitu_a_dluhu_roky_2002_2006.pdf , staženo 17. 10. 2006.
- [34] Ministerstvo financí České republiky: Řízení veřejných financí a kontrola fiskálních rizik: Reformní kroky v ČR. Dostupné na http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/hodnoc_vysledku_11341.html , staženo 17. 1. 2007.
- [35] Ministerstvo financí České republiky: Vládní dluh, vládní deficit, státní dluh, deficit státního rozpočtu. Dostupné na <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/statni-finance/vladni-statni-dluh-deficit-rozpocet/1000955/41865/> , staženo 20. 1. 2007.

- [36] Ministry of Finance: Stability programme of Belgium (1999 – 2002). Dostupné na http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/country/countryfiles/be/be19981999_en.pdf >, staženo 15. 12. 2004.
- [37] Ministry of Finance: Belgium's Stability Programme 2000 – 2003. Dostupné na http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/country/countryfiles/be/be19992000_en.pdf >, staženo 15. 12. 2004.
- [38] Ministry of Finance: Belgium's Stability Programme 2001 – 2005. Dostupné na http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/country/countryfiles/be/be20002001_en.pdf >, staženo 15. 12. 2004.
- [39] Ministry of Finance: Belgium's Stability Programme 2002 – 2005. Dostupné na http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/country/countryfiles/be/be20012002_en.pdf >, staženo 15. 12. 2004.
- [40] Ministry of Finance: Belgium's Stability Programme 2003 – 2005. Dostupné na http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/country/countryfiles/be/be20022003_en.pdf >, staženo 15. 12. 2004.
- [41] Ministry of Finance: Belgium's Stability Programme (2004 – 2007). Dostupné na http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/country/countryfiles/be/be20032004_en.pdf >, staženo 24. 11. 2004.
- [42] Ministry of Finance: The Belgian Stability Programme (2005 – 2008). Dostupné na http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/country/countryfiles/be/be20042005_en.pdf >, staženo 27. 1. 2005.
- [43] Ministry of Finance: The Belgian Stability Programme (2006 – 2009). Dostupné na http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/country/countryfiles/be/be20052006_en.pdf >, staženo 25. 9. 2006.
- [44] Ministry of Finance: Belgium's Stability Programme (2007 – 2010). Dostupné na http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/country/countryfiles/be/be20062007_en.pdf >, staženo 13. 1. 2007.
- [45] Ochrana, F.: Veřejné rozpočty jako nástroj veřejné politiky a strategického vládnutí. Veřejná politika, veřejná volba, veřejný zájem. CESES FSV UK, Praha 2005. Dostupné na http://www.ceses.cuni.cz/downloads/studie/sesit05-06_ochrana.pdf >, staženo 13. 1. 2007.

- [46] Peková, J.: Veřejné finance, úvod do problematiky. Nakladatelství ASPI, 2005. ISBN 80-7357-049-1.
- [47] Podnikinfo.eu: Irsko. Dostupné na <http://www.podnikinfo.eu/eurozona/irsko.aspx?sekce=15&menu=1312>, staženo 18. 2. 2007.
- [48] Rybáček, V.: Fiskální politika. Dostupné na <http://rybacek.esports.cz/5c/FP-handout.doc>, staženo 16. 1. 2007.
- [49] Slaný, A. a kol.: Makroekonomická analýza a hospodářská politika. C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-738-3.
- [50] Strecková, Y., Malý, I. a kol.: Veřejná ekonomie pro školu i praxi. Computer Press, 1998. ISBN 80-7226-112-6.
- [51] Šrein, Z.: Pakt stability a růstu – vymoženost nebo přítěž eurozóny? Working Paper No. 3/2003. Dostupné na <http://www.ieep.cz/wp/wp0303.pdf>, staženo 1. 11. 2006.
- [52] Štěpánek, P.: Pasti a výzvy fiskální politiky ČR. Čtvrtý seminář České společnosti ekonomické v řadě „Ekonomické teorie a česká ekonomika“, Praha 20. 10. 1998. Dostupné na <http://www.cse.cz/soubory/bulletiny/etce-04.pdf>, staženo 16. 1. 2007.
- [53] Švihlíková, I.: Mýtus dluhu (aplikace na Českou republiku). Časopis Marathon 6/2004, číslo 57. Dostupné na <http://www.valencik.cz/marathon/doc/mar0406.doc>, staženo 1. 11. 2006.
- [54] Švihlíková, I.: Postavení Německa ve vývoji evropské ekonomické integrace, diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze, 2002. Dostupné na http://www.integrace.cz/integrace/katalog/soubory/ilona_svihlikova.pdf, staženo 24. 10. 2006.
- [55] Transparency International – Česká republika, kolektiv autorů: Průhledný státní rozpočet? Kudy tečou a kam prosakují naše veřejné finance. Zář 2006. Dostupné na http://www.transparency.cz/pdf/rozpocet_studie_01.pdf, staženo 1. 11. 2006.
- [56] Tuleja, P., Majerová, I., Nezval, P.: Základy makroekonomie. Computer Press, a. s., 2006. ISBN 80-251-0952-6.

- [57] Vybíhal, V.: Veřejné finance I. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Dostupné na <http://web.fame.utb.cz/cs/docs/VFI.doc?PHPSESSID=6cc563f56c8b49ede59da2ff5f59692b>, staženo 21. 1. 2007.
- [58] Vykoukal, P.: Poukázka na dluh aneb jak se stát stříhačem kupónů. Penize.cz, 5. 12. 2005. Dostupné na <http://www.penize.cz/zpravy/3999/poukazka-na-dluh-aneb-jak-se-stat-strihacem-kuponu/>, staženo 27. 1. 2007.
- [59] Wikipedie: Pakt stability a růstu. Dostupné na http://cs.wikipedia.org/wiki/Pakt_stability_a_r%C5%AFstu, staženo 31. 7. 2006.
- [60] World Perspective: Évolution politique Belgium – 1991 Élection du 24 novembre. Dostupné na <http://worldperspective.usherbrooke.ca/bilan/servlet/BMElection?codePays=BEL&dateElection=BEL19911124&codeInstitution=1>, staženo 20. 2. 2007.
- [61] World Perspective: Évolution politique Belgium – 1995 Élection du 21 mai. Dostupné na <http://worldperspective.usherbrooke.ca/bilan/servlet/BMElection?codePays=BEL&dateElection=BEL1995521&codeInstitution=1>, staženo 19. 2. 2007.
- [62] World Perspective: Évolution politique Belgium – 1999 Élection du 13 juin. Dostupné na <http://worldperspective.usherbrooke.ca/bilan/servlet/BMElection?codePays=BEL&dateElection=BEL1999613&codeInstitution=1>, staženo 20. 2. 2007.
- [63] World Perspective: Évolution politique Belgium – 2003 Élection du 18 mai. Dostupné na <http://worldperspective.usherbrooke.ca/bilan/servlet/BMElection?codePays=BEL&dateElection=BEL2003518&codeInstitution=1>, staženo 20. 2. 2007.
- [64] Zavadil, B.: Souhrnná teritoriální informace Irsko. Ministerstvo zahraničí České republiky, říjen 2006. Dostupné na <http://www.mzv.cz/servis/soubor.asp?id=22333>, staženo 18. 2. 2007.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Vývoj relativní výše veřejného dluhu v Belgii v období 1980 – 1995 v % HDP.....	35
Graf č. 2: Vývoj relativní výše veřejného dluhu v Belgii v období 1996 – 2010 v % HDP.....	42
Graf č. 3: Vývoj relativní výše veřejného dluhu v Irsku v období 1980 – 1997 v % HDP...	46
Graf č. 4: Vývoj relativní výše veřejného dluhu v Irsku v období 1998 – 2006 v % HDP...	52
Graf č. 5: Vývoj relativní výše veřejného dluhu ve vybraných zemích v období 1995 – 2006 v % HDP.....	53
Graf č. 6: Vývoj primárního salda ve vybraných zemích v období 1996 – 2006 v % HDP.....	55
Graf č. 7: Vývoj primárního salda rozpočtu a jeho jednotlivých složek v Belgii za období 1996 – 2006 v % HDP.....	56
Graf č. 8: Vývoj primárního salda rozpočtu a jeho jednotlivých složek v Irsku za období 1996 – 2006 v % HDP.....	56
Graf č. 9: Vývoj primárního salda rozpočtu a jeho jednotlivých složek v Dánsku za období 1996 – 2006 v % HDP.....	57
Graf č. 10: Vývoj primárního salda rozpočtu a jeho jednotlivých složek v České republice za období 1996 – 2006 v % HDP.....	58
Graf č. 11: Vývoj snow-ball efektu ve vybraných zemích v období 1996 – 2006 v % HDP.....	59
Graf č. 12: Vývoj snow-ball efektu a jeho jednotlivých složek v Belgii za období 1996 – 2006 v % HDP.....	60
Graf č. 13: Vývoj snow-ball efektu a jeho jednotlivých složek v Irsku za období 1996 – 2006 v % HDP.....	60
Graf č. 14: Vývoj snow-ball efektu a jeho jednotlivých složek v Dánsku za období 1996 – 2006 v % HDP.....	61
Graf č. 15: Vývoj snow-ball efektu a jeho jednotlivých složek v České republice za období 1995 – 2005 v % HDP.....	61
Graf č. 16: Vývoj stock-flow adjustment ve vybraných zemích v období 1996 – 2006 v % HDP.....	63
Graf č. 17: Vývoj veličin, které ovlivňují změnu relativní váhy veřejného dluhu v Belgii za období 1996 – 2006 v % HDP.....	64
Graf č. 18: Vývoj veličin, které ovlivňují změnu relativní váhy veřejného dluhu v Irsku za období 1996 – 2006 v % HDP.....	65
Graf č. 19: Vývoj veličin, které ovlivňují změnu relativní váhy veřejného dluhu v Dánsku za období 1996 – 2006 v % HDP.....	66
Graf č. 20: Vývoj veličin, které ovlivňují změnu relativní váhy veřejného dluhu v České republice za období 1997 – 2006 v % HDP.....	68
Graf č. 21: Grafické znázornění podílu 3 faktorů na celkové změně veřejného dluhu v jednotlivých zemích za období 1996 – 2006 (u ČR 1997 – 2006) v %.....	69

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Vládní deficit a dluh v metodice GFS 1986 a ESA 95.....	19
Tabulka č. 2: Dvojdímenzionální model belgického stranického systému.	34
Tabulka č. 3: Vliv jednotlivých faktorů na změnu míry veřejného dluhu (v % HDP).....	35
Tabulka č. 4: Primární a celkové saldo jednotlivých stupňů vládního sektoru (vyjádřené v % HDP) v letech 1992 – 1999.....	36
Tabulka č. 5: Příjmy a výdaje státního rozpočtu Belgie (v % HDP) v letech 1995 – 1999. .	37
Tabulka č. 6: Porovnání cílů pro saldo státního rozpočtu podle jednotlivých programů stability a podle skutečně dosažených hodnot (v % HDP).....	38
Tabulka č. 7: Porovnání cílů pro relativní výši veřejného dluhu podle jednotlivých programů stability a podle skutečně dosažených hodnot (v % HDP).	39
Tabulka č. 8: Rozpočet vládního sektoru podle příjmů a výdajů (v % HDP a v miliónech euro) v letech 2004 až 2010.....	40
Tabulka č. 9: Rozpočet vládního sektoru podle jednotlivých subsektorů (v % HDP a v miliónech euro) v letech 2004 až 2010.....	41
Tabulka č. 10: Vliv jednotlivých faktorů na změnu míry veřejného dluhu (v % HDP).....	46
Tabulka č. 11: Srovnání růstu hrubého národního produktu a hrubého domácího produktu Irsku za období 1997 až 2006 (vyjádřené v %).	47
Tabulka č. 12: Příjmy a výdaje státního rozpočtu Irsku (v % HDP) v letech 1998 – 2002.....	48
Tabulka č. 13: Porovnání cílů pro saldo státního rozpočtu podle jednotlivých programů stability a podle skutečně dosažených hodnot (v % HDP).....	49
Tabulka č. 14: Rozpočet vládního sektoru podle jednotlivých subsektorů (v % HDP a v miliónech euro) v letech 2003 až 2009.....	50
Tabulka č. 15: Porovnání cílů pro relativní výši veřejného dluhu podle jednotlivých programů stability a podle skutečně dosažených hodnot (v % HDP).	50
Tabulka č. 16: Rozpočet vládního sektoru podle příjmů a výdajů (v % HDP a v miliónech euro) v letech 2004 až 2009.....	51
Tabulka č. 17: Vývoj relativní výše veřejného dluhu ve vybraných zemích v období 1995 – 2006 v % HDP.....	54
Tabulka č. 18: Vývoj primárního salda ve vybraných zemích v období 1996 – 2006 v % HDP.	55
Tabulka č. 19: Vývoj snow-ball efektu ve vybraných zemích v období 1996 – 2006 v % HDP.	58
Tabulka č. 20: Vývoj stock-flow adjustment ve vybraných zemích v období 1996 – 2006 v % HDP.....	62
Tabulka č. 21: Celkový součet veličin dosažených Belgií za období 1996 – 2006 v % HDP a vyjádření jejich podílu v %.....	64
Tabulka č. 22: Celkový součet veličin dosažených Irskem za období 1996 – 2006 v % HDP a vyjádření jejich podílu v %.....	66
Tabulka č. 23: Celkový součet veličin dosažených Dánskem za období 1996 – 2006 v % HDP a vyjádření jejich podílu v %.....	67
Tabulka č. 24: Celkový součet veličin dosažených Českou republikou za období 1997 – 2006 v % HDP a vyjádření jejich podílu v %.....	68

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1	Hlavní rozdíly mezi ESA 95 a GFS 1986.	1
Příloha č. 2:	Příjmy, výdaje a celková salda rozpočtu podle jednotlivých stupňů veřejného sektoru Belgie (v % HDP).	3
Příloha č. 3:	Příjmy a výdaje státního rozpočtu Belgie (v % HDP).....	4
Příloha č. 4:	Příjmy a výdaje státního rozpočtu Irska (v % HDP).	5
Příloha č. 5:	Příjmy a výdaje státního rozpočtu České republiky (v % HDP).	6
Příloha č. 6:	Příjmy a výdaje státního rozpočtu Dánska (v % HDP).	7
Přílohy č. 7 a 8:	Faktory, které měly vliv na změnu poměru veřejného dluhu v Belgii a v Irsku (v % HDP).	8
Přílohy č. 9 a 10:	Faktory, které měly vliv na změnu poměru veřejného dluhu v České republice a v Dánsku (v % HDP).	9
Příloha č. 11:	Průměr stock-flow adjustment za období 2002 až 2005 podle jeho jednotlivých složek (v % HDP).	10

Příloha číslo 1 Hlavní rozdíly mezi ESA 95 a GFS 1986.

	GFS 1986 Metodologie vládní finanční statistiky	ESA 95 Metodologie národních účtů
<i>Tvůrce met.</i>	Mezinárodní měnový fond	Eurostat (Statistický úřad Evropské komise)
<i>Zodpovědnost</i>	Ministerstvo financí	Český statistický úřad
<i>Použití</i>	rozpočtové dokumenty (Návrh státního rozpočtu, Státní závěrečný účet, Koncepce reformy veřejných rozpočtů)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ národní účty ▪ dokumenty a materiály předkládané orgánům Evropské unie (Fiskální notifikace deficitu a dluhu, Konvergenční programy)
<i>Vykazování dat</i>	na bázi peněžních toků ¹	na aktuálním principu ²
<i>Vymezení sektoru vlády</i> (viz schéma)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Státní rozpočet (včetně operací Národního fondu) ▪ Mimorozpočtové fondy ▪ Územní samosprávné celky ▪ Zdravotní pojišťovny 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ navíc ve srovnání s GFS zahrnuje ČKA a její dceřiné společnosti, Českou inkasni, Podpůrný garanční rolnický a lesnický fond, Správu železniční a dopravní cesty, Vinařský fond, veřejné vysoké školy, příspěvkové organizace
<i>Zásadní rozdíly</i>	<i>Hospodaření ČKA</i> do deficitu vládního sektoru se promítá pouze úhrada její ztráty jako výdaj státního rozpočtu příp. FNM (rok úhrady není totožný s rokem vzniku této ztráty)	<i>Hospodaření ČKA</i> je zahrnuto celkové hospodaření ČKA včetně výdajového kapitálového transferu do sektoru (ne)finančních institucí z titulu netržních nákupů a prodeje finančních aktiv
	<i>Způsob zachycení operací týkajících se státních garancí</i> splátky jistiny a úroků garantovaných úvěrů vstupují do výdajů státního rozpočtu v roce, ve kterém jsou hrazeny a zvyšují tak deficit	<i>Způsob zachycení operací týkajících se státních garancí</i> vysoce rizikové státní záruky jsou v plné výši transformovány prostřednictvím kapitálového transferu do vládního dluhu a deficitu; v následujících letech splátky jistiny garantovaných úvěrů umožňují odpovídající výši vládního dluhu, ale nemají již vliv na deficit, do deficitu naopak vstupují splátky úroků
	<i>Finanční leasing</i> splátky za pronájem vstupují do výdajů státního rozpočtu v roce, kdy jsou hrazeny a zvyšují tak deficit	<i>Finanční leasing</i> hodnota všech splátek za pronájem je základem pro propočet jistiny, která jednorázově vstupuje do vládního deficitu a dluhu
	<i>Odpuštění nedobytných pohledávek</i> po odpuštění pohledávky se sníží pohledávky ve státních finančních aktivech bez vlivu na deficit	<i>Odpuštění nedobytných pohledávek</i> v roce odpuštění pohledávky se o tuto částku zvýší deficit
<i>Výhody</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ poskytování dat v relativně krátkém čase od skončení 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podává komplexnější obraz hospodaření vládního sektoru (plynoucí mj. ze zahrnutí

¹ Veškeré operace běžného roku jsou sledovány na hotovostním principu, tedy v okamžiku, kdy je příjmová, resp. výdajová operace realizována.

² Operace daného fiskálního roku jsou zachycovány tehdy, kdy se ekonomická hodnota vytvoří nebo zaniká a také tehdy, když se pohledávky a závazky zvyšují nebo snižují bez ohledu na to, kdy bude realizována operace peněžně uhrazena. Sledují se nejen peněžní příjmy a výdaje, ale také pohledávky a závazky. Neexistuje tedy příma vazba na statistiky příjmů, výdajů a deficitu uváděnou v rozpočtových dokumentech.

	GFS 1986 Metodologie vládní finanční statistiky	ESA 95 Metodologie národních účtů
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ sledovaného období ▪ nižší náročnost na zdrojová data ▪ včasnější vytváření fiskálních predikcí ▪ přímá vazba na schvalovaný státní rozpočet a rozpočty státních fondů 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pohledávek a závazků) ▪ z analytického hlediska má větší vypovídací váhu pro hodnocení fiskální politiky, např. její udržitelnosti z dlouhodobého hlediska
<i>Nevýhody</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nepodává komplexní obraz o hospodaření vládního sektoru (zahrnuje pouze příjmy a výdaje) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ vyšší náročnost na datové zdroje ▪ neposkytuje dostatečné informace o likviditě

Zdroj: Notifikace vládního deficitu a dluhu za roky 2002 až 2006 (duben 2006).

Příloha číslo 2: Příjmy, výdaje a celková salda rozpočtu podle jednotlivých stupňů veřejného sektoru Belgie (v % HDP).

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000e
Federal state											
Revenues (1)	18,9	18,4	17,7	18,5	17,8	17,7	17,8	17,9	18,1	17,7	18,2
Expenditure excluding interest expenditure (1)	14,5	14,0	13,9	14,0	13,7	13,1	13,2	13,1	12,8	12,8	12,3
Primary balance	4,4	4,4	3,8	4,5	4,2	4,6	4,6	4,8	5,3	4,8	5,9
Interest expenditure	11,1	10,6	10,4	10,3	8,8	8,4	8,0	7,3	7,0	6,5	6,3
Financing balance	-6,8	-6,3	-6,6	-5,8	-4,6	-3,8	-3,4	-2,5	-1,7	-1,7	-0,5
Regions and Communities											
Revenues	11,4	11,6	11,7	12,4	12,5	12,7	13,0	13,2	13,4	13,7	13,3
Expenditure excluding interest expenditure	11,7	12,3	12,5	13,0	13,0	13,2	13,1	13,1	13,0	13,1	12,9
Primary balance	-0,3	-0,7	-0,8	-0,6	-0,5	-0,4	-0,1	0,2	0,5	0,6	0,4
Interest expenditure	0,1	0,1	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2
Financing balance	-0,4	-0,9	-1,0	-0,8	-0,9	-0,8	-0,4	-0,1	0,2	0,3	0,1
Local authorities											
Revenues	6,4	6,6	6,5	6,7	6,9	6,9	6,9	6,8	6,6	6,7	6,6
Expenditure excluding interest expenditure	5,6	5,7	5,8	6,3	6,4	6,1	6,2	6,1	6,1	6,3	6,2
Primary balance	0,8	0,9	0,7	0,4	0,5	0,8	0,7	0,7	0,5	0,5	0,4
Interest expenditure	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4
Financing balance	0,2	0,3	0,1	-0,2	-0,1	0,3	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0
Social security											
Revenues	18,3	18,3	18,6	18,9	19,5	18,9	19,0	19,0	18,8	19,0	18,2
Expenditure excluding interest expenditure	18,0	18,7	18,9	19,3	18,9	18,8	19,1	18,4	18,3	18,3	17,9
Primary balance	0,3	-0,5	-0,4	-0,4	0,6	0,0	-0,1	0,5	0,5	0,7	0,3
Interest expenditure	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Financing balance	0,2	-0,5	-0,4	-0,5	0,5	0,0	-0,2	0,5	0,4	0,7	0,2

(1) Without personal income tax and VAT levied by the federal state and distributed to the regions and communities or to the social security.

Zdroj: Belgium's Stability Programme 2001 – 2005.

Příloha číslo 3: Příjmy a výdaje státního rozpočtu Belgie (v % HDP).

Belgium	Former definitions								ESA 95 definitions 1)											
	1980	1985	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1. Taxes on production and imports	12.2	12.0	12.2	12.1	12.1	12.3	12.6	12.2	12.2	12.7	12.9	12.9	13.2	13.1	12.7	12.9	12.9	13.2	13.4	13.4
2. Current taxes on income and wealth	18.0	19.1	18.7	18.3	18.2	18.2	17.4	17.8	18.7	18.7	17.1	17.7	17.1	17.3	17.6	17.6	17.0	17.1	17.3	18.8
3. Social contributions	14.9	17.1	16.8	17.5	17.8	18.1	17.5	17.3	16.8	16.7	16.5	16.8	16.4	16.1	16.4	16.7	16.5	16.0	15.8	15.5
4. Of which actual social contributions	:	:	:	:	:	:	:	:	14.8	14.6	14.5	14.6	14.4	14.1	14.4	14.6	14.4	14.0	13.8	13.6
5. Other current resources	2.6	2.2	1.8	1.9	1.8	1.8	1.5	1.5	3.1	3.2	3.0	3.0	2.8	2.9	3.0	2.9	2.7	2.6	2.5	2.4
6. Total current resources	47.6	50.4	47.5	47.7	47.8	48.3	48.9	48.9	48.8	49.3	49.5	50.1	49.5	49.4	49.7	50.0	49.1	49.0	49.0	48.1
7. Government consumption expenditure	17.3	16.7	13.9	14.3	14.2	14.6	14.5	14.5	21.4	21.7	21.2	21.1	21.2	21.1	21.7	22.3	22.8	22.9	22.9	22.8
8. Of which compensation of employees	13.4	13.0	11.2	11.5	11.6	12.0	12.0	12.1	11.9	11.9	11.7	11.8	11.6	11.4	11.6	12.0	12.1	11.9	11.8	11.8
9. Collective consumption	:	:	:	:	:	:	:	:	7.9	7.8	7.6	7.7	7.8	7.9	8.0	8.4	8.4	8.4	8.3	8.1
10. Social benefits in kind	:	:	:	:	:	:	:	:	13.5	13.9	13.4	13.5	13.4	13.2	13.7	13.9	14.4	14.5	14.7	14.7
11. Social transfers other than in kind	23.6	24.8	23.1	24.0	24.4	24.6	24.0	24.2	16.6	16.6	16.3	16.1	15.6	15.2	15.4	16.0	16.2	15.9	15.7	15.5
12. Interest payments	5.9	10.3	10.4	10.0	10.6	10.6	9.9	8.8	9.3	8.8	8.0	7.6	7.0	6.7	6.5	6.0	5.4	4.7	4.5	4.2
13. Subsidies	3.6	3.7	2.8	2.9	2.7	2.6	2.4	2.4	1.5	1.5	1.4	1.4	1.4	1.5	1.6	1.5	1.6	1.6	1.5	1.5
14. Other current expenditure	:	:	:	:	:	:	:	:	2.0	2.1	2.1	2.1	2.1	2.0	2.0	2.1	2.3	2.2	2.2	2.2
15. Total current expenditure	51.3	56.2	51.1	52.2	52.8	53.4	51.9	50.9	50.7	50.7	48.9	48.3	47.3	46.5	47.2	47.9	48.3	47.3	46.8	46.2
16. Gross savings	-3.7	-5.7	-3.6	-4.5	-6.0	-5.1	-3.0	-2.0	-2.0	-1.5	0.5	1.8	2.2	2.8	2.4	2.1	0.8	1.6	2.1	1.9
17. Capital transfers received	:	:	:	:	:	:	:	:	0.4	0.4	0.6	0.4	0.6	0.5	0.6	0.5	2.5	0.9	0.5	0.5
18. Total resources	47.6	50.4	47.5	47.7	47.8	48.3	48.9	48.9	48.5	49.1	49.5	50.1	49.7	49.4	49.9	50.3	51.3	49.6	49.1	48.5
19. Gross fixed capital formation	4.4	2.5	1.3	1.3	1.4	1.5	1.6	1.4	1.9	1.7	1.7	1.6	1.9	1.9	1.7	1.6	1.6	1.5	1.8	2.0
20. Other capital expenditure	:	:	:	:	:	:	:	:	1.0	1.0	1.4	1.3	1.3	1.2	0.8	0.9	1.3	1.0	1.0	0.9
21. Total expenditure	56.1	59.3	52.9	53.9	54.8	55.5	53.7	52.8	52.9	52.8	51.4	50.7	50.1	49.2	49.3	50.2	50.9	49.5	49.3	49.0
22. Tax burden	45.7	49.1	46.6	46.8	46.9	47.5	48.4	48.5	46.8	47.0	47.5	48.1	47.6	47.5	47.7	48.0	47.2	47.2	47.4	46.6
23. Net lending (+) or net borrowing (-)	-8.6	-8.9	-5.4	-6.2	-6.9	-7.2	-4.8	-3.9	-4.4	-3.8	-2.0	-0.6	-0.4	0.2	0.6	0.1	0.4	0.1	-0.2	-0.6

1) The table is based on ESA95 definitions which do not necessarily correspond with the former definitions: The Totals are obtained in ESA95 as follows:

- Line 6 = line 1 + line 2 + line 3 + line 5
- Line 7 = line 9 + line 10
- Line 15 = total of lines 9 to 14
- Line 16 = line 6 - line 15
- Line 18 = line 6 + line 17
- Line 21 = line 15 + line 19 + line 20
- Line 23 = line 18 - line 21

Source: Commission services

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Příloha číslo 4: Příjmy a výdaje státního rozpočtu Irska (v % HDP).

Ireland		Former definitions								ESA 95 definitions ¹⁾											
		1990	1995	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1.	Taxes on production and imports	15.3	16.7	15.5	15.2	15.2	14.4	15.3	14.7	13.5	13.7	13.5	13.1	13.1	13.2	12.0	12.2	12.7	13.2	13.1	13.0
2.	Current taxes on income and wealth	11.5	13.1	13.1	13.7	14.1	14.8	15.2	13.5	13.6	14.1	14.0	13.8	13.7	13.5	12.9	11.7	12.2	12.5	11.7	11.5
3.	Social contributions	4.4	5.1	5.0	5.2	5.3	5.3	5.1	4.7	6.8	6.4	5.9	5.6	5.7	5.7	5.8	5.8	6.0	6.2	6.2	6.1
4.	Of which: actual social contributions	:	:	:	:	:	:	:	:	5.0	4.7	4.4	4.2	4.3	4.4	4.5	4.5	4.8	4.7	4.7	4.8
5.	Other current resources	3.3	3.8	2.2	2.5	2.5	2.4	2.1	1.8	2.8	2.9	2.7	2.5	2.2	2.1	2.2	2.1	2.0	2.1	1.8	1.7
6.	Total current resources	34.5	38.8	35.9	36.6	37.0	36.9	37.6	34.7	36.8	37.1	36.2	34.9	34.7	34.5	32.9	31.8	32.8	34.0	32.8	32.3
7.	Government consumption expenditure	16.1	16.9	14.2	15.1	15.4	15.3	15.2	14.2	16.5	15.8	15.2	14.4	14.0	14.8	15.4	15.9	16.1	16.0	15.8	15.8
8.	Of which: compensation of employees	11.8	11.5	9.8	10.5	10.6	10.6	10.4	9.6	10.2	9.8	9.2	8.5	8.1	8.4	8.8	8.8	8.7	8.6	8.6	8.4
9.	Collective consumption	:	:	:	:	:	:	:	:	6.5	6.3	6.0	5.8	5.4	5.3	5.3	5.5	5.6	5.6	5.6	5.6
10.	Social benefits in kind	:	:	:	:	:	:	:	:	10.0	9.5	9.2	8.8	8.6	8.7	9.5	9.9	10.3	10.5	10.4	10.3
11.	Social transfers other than in kind	11.6	15.1	13.4	14.1	14.6	14.5	14.4	13.7	11.8	11.3	10.6	9.7	8.5	8.1	8.4	8.9	8.9	9.2	9.6	9.3
12.	Interest payments	6.0	9.3	7.4	7.2	6.7	6.3	5.6	5.0	5.4	4.6	4.2	3.4	2.3	2.0	1.5	1.4	1.3	1.2	1.1	1.0
13.	Subsidies	7.2	7.4	5.6	5.5	4.7	4.9	4.4	4.1	1.0	1.0	1.0	0.8	0.8	0.7	0.9	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6
14.	Other current expenditure	:	:	:	:	:	:	:	:	2.1	2.5	2.3	2.2	2.2	2.0	2.1	2.1	2.3	2.4	2.5	2.5
15.	Total current expenditure	39.5	45.1	36.7	37.8	38.2	38.0	37.0	34.9	36.8	35.2	33.2	30.5	27.9	26.8	27.7	28.4	29.1	29.5	29.8	29.3
16.	Gross savings	-4.9	-8.2	-0.8	-1.2	-1.2	-1.0	0.6	-0.2	0.0	1.8	3.3	4.3	6.7	7.8	5.2	3.4	3.6	4.6	3.0	3.0
17.	Capital transfers received	:	:	:	:	:	:	:	:	1.8	1.7	1.8	1.6	1.6	1.3	1.2	1.3	1.2	1.2	1.2	1.2
18.	Total resources	34.5	38.8	35.9	36.6	37.0	36.9	37.6	34.7	39.5	39.5	38.7	37.2	36.9	36.4	34.5	33.6	34.6	35.7	34.5	34.0
19.	Gross fixed capital formation	5.4	3.7	2.0	2.1	2.0	2.2	2.3	2.4	2.3	2.4	2.5	2.7	3.2	3.6	4.3	4.2	3.9	3.6	3.9	3.9
20.	Other capital expenditure	:	:	:	:	:	:	:	:	1.6	1.2	1.1	0.9	2.7	1.0	1.1	0.8	0.9	0.8	0.9	0.8
21.	Total expenditure	46.1	49.0	38.0	38.9	39.4	39.2	39.2	36.8	41.6	39.7	37.5	34.8	34.4	32.0	33.6	33.9	34.4	34.3	35.1	34.6
22.	Tax burden	31.1	34.9	33.5	34.0	34.4	34.4	35.4	32.9	35.1	35.1	34.3	33.3	33.2	33.1	31.3	30.1	31.2	32.3	31.4	31.0
23.	Net lending (+) or net borrowing (-)	-11.6	-10.2	-2.2	-2.3	-2.4	-2.3	-1.6	-2.1	-2.1	-0.1	1.1	2.4	2.6	4.4	0.9	-0.4	0.2	1.3	-0.6	-0.6

1) The table is based on ESA95 definitions which do not necessarily correspond with the former definitions: The Totals are obtained in ESA95 as follows:
 Line 6 = line 1 + line 2 + line 3 + line 5
 Line 7 = line 9 + line 10
 Line 15 = total of lines 9 to 14
 Line 16 = line 6 - line 15
 Line 18 = line 6 + line 17

Source: Commission services

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Příloha číslo 5: Příjmy a výdaje státního rozpočtu České republiky (v % HDP).

Czech Republic	Former definitions								ESA 95 definitions ¹⁾											
	1980	1985	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2006	2008
1. Taxes on production and imports	:	:	:	:	:	:	:	:	12.3	12.3	11.7	11.2	11.8	11.6	11.1	11.1	11.4	11.9	11.7	11.5
2. Current taxes on income and wealth	:	:	:	:	:	:	:	:	9.6	8.5	9.0	8.4	8.6	8.4	8.9	9.3	9.8	9.4	8.4	8.3
3. Social contributions	:	:	:	:	:	:	:	:	14.4	14.4	14.8	14.4	14.3	14.5	14.5	15.0	15.1	14.8	14.8	14.6
4. Of which actual social contributions	:	:	:	:	:	:	:	:	14.4	14.4	14.8	14.3	14.3	14.5	14.5	10.7	15.1	14.8	14.8	14.8
5. Other current resources	:	:	:	:	:	:	:	:	6.9	6.9	7.3	7.7	7.4	6.7	7.0	6.8	7.8	7.8	8.1	7.7
6. Total current resources	:	:	:	:	:	:	:	:	43.1	42.1	42.8	41.6	42.1	41.2	41.5	42.3	43.8	43.9	42.9	42.1
7. Government consumption expenditure	:	:	:	:	:	:	:	:	21.7	21.2	21.8	21.0	22.3	22.1	22.2	23.0	24.0	22.8	22.6	22.5
8. Of which compensation of employees	:	:	:	:	:	:	:	:	7.3	7.6	7.5	6.9	7.4	7.2	7.5	8.0	8.3	8.2	8.1	8.1
9. Collective consumption	:	:	:	:	:	:	:	:	10.6	9.9	10.5	10.2	11.4	11.5	11.2	11.5	12.3	11.6	11.7	12.1
10. Social benefits in kind	:	:	:	:	:	:	:	:	11.2	11.3	11.3	10.8	10.9	10.6	10.9	11.5	11.7	11.3	10.8	10.5
11. Social transfers other than in kind	:	:	:	:	:	:	:	:	10.7	11.0	11.7	11.5	11.9	12.3	12.1	12.5	12.3	11.9	11.9	11.4
12. Interest payments	:	:	:	:	:	:	:	:	1.1	1.2	1.2	1.2	1.0	0.9	1.1	1.5	1.3	1.3	1.3	1.4
13. Subsidies	:	:	:	:	:	:	:	:	2.9	2.4	2.8	3.0	3.0	2.8	2.8	2.4	2.7	3.5	2.9	3.0
14. Other current expenditure	:	:	:	:	:	:	:	:	1.0	1.4	0.8	0.8	0.7	0.9	0.8	0.9	1.2	1.4	1.5	1.5
15. Total current expenditure	:	:	:	:	:	:	:	:	37.4	37.3	38.2	37.4	39.0	39.0	39.0	40.3	41.6	40.9	40.1	39.9
16. Gross savings	:	:	:	:	:	:	:	:	5.7	4.8	4.6	4.2	3.2	2.2	2.5	2.0	2.2	3.0	2.8	2.3
17. Capital transfers received	:	:	:	:	:	:	:	:	0.5	0.2	0.1	0.1	0.1	0.2	0.3	0.1	0.2	0.0	0.2	0.2
18. Total resources	:	:	:	:	:	:	:	:	41.0	39.7	40.0	38.8	39.2	38.5	39.1	40.2	41.6	42.7	41.8	41.0
19. Gross fixed capital formation	:	:	:	:	:	:	:	:	5.1	4.4	4.0	4.1	3.0	2.9	3.2	3.7	4.2	3.9	3.9	3.9
20. Other capital expenditure	:	:	:	:	:	:	:	:	14.6	3.6	3.1	5.2	3.9	3.1	5.5	5.0	9.8	2.2	3.6	2.8
21. Total expenditure	:	:	:	:	:	:	:	:	54.4	42.8	42.4	43.8	42.9	42.1	45.0	46.9	53.3	45.7	46.3	45.1
22. Tax burden	:	:	:	:	:	:	:	:	36.2	35.2	35.5	33.9	34.7	34.5	34.5	35.5	36.2	36.1	34.8	34.3
23. Net lending (+) or net borrowing (-)	:	:	:	:	:	:	:	:	-13.4	-3.1	-2.4	-5.0	-3.6	-3.7	-5.9	-6.8	-11.7	-3.0	-4.5	-4.0

1) The table is based on Esa definitions which do not necessarily correspond with the Former definitions: The Totals are obtained in Esa as follows:

Line 6 = line 1 + line 2 + line 3 + line 5

Line 7 = line 9 + line 10

Line 15 = total of lines 9 to 14

Line 16 = line 6 - line 15

Line 18 = line 6 + line 17

Line 21 = line 15 + line 19 + line 20

Line 23 = line 18 - line 21

Source: Commission services

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Příloha číslo 6: Příjmy a výdaje státního rozpočtu Dánska (v % HDP).

Denmark	Former definitions								ESA 95 definitions 1)											
	1980	1985	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1. Taxes on production and imports	18.0	17.8	17.0	16.7	16.6	16.9	17.3	17.2	16.9	17.3	17.5	18.2	18.1	17.2	17.3	17.5	17.3	17.5	17.5	17.2
2. Current taxes on income and wealth	25.1	27.8	28.3	28.5	29.0	30.1	30.6	30.3	30.4	30.6	30.3	29.9	30.8	29.7	30.0	29.4	29.5	30.5	29.6	29.3
3. Social contributions	1.6	2.5	2.3	2.3	2.4	2.5	2.8	2.6	2.6	2.6	2.6	2.6	3.2	3.3	3.2	2.7	2.7	2.7	2.7	2.6
4. Of which actual social contributions	:	:	:	:	:	:	:	:	1.8	1.6	1.6	1.6	2.2	2.4	2.3	1.7	1.7	1.7	1.7	1.6
5. Other current resources	6.0	7.1	7.5	7.2	8.0	8.4	7.5	6.8	6.4	6.7	6.0	5.9	5.2	6.1	5.2	5.0	6.2	5.1	4.8	4.6
6. Total current resources	50.8	55.2	55.1	54.7	56.0	57.9	58.1	56.9	56.3	57.2	56.4	56.7	57.3	56.2	55.8	54.6	54.7	55.8	54.5	53.8
7. Government consumption expenditure	27.0	25.6	25.6	25.7	25.8	26.8	25.9	25.7	25.8	25.9	25.5	26.0	25.8	25.3	25.9	26.3	26.6	26.5	26.2	26.0
8. Of which compensation of employees	18.0	17.4	17.7	17.7	17.8	18.1	17.5	17.3	17.3	17.3	17.1	17.5	17.4	16.9	17.3	17.6	17.8	17.8	17.8	17.7
9. Collective consumption	:	:	:	:	:	:	:	:	8.4	8.5	8.1	8.2	8.0	7.7	7.6	7.6	7.6	7.6	7.5	7.4
10. Social benefits in kind	:	:	:	:	:	:	:	:	17.4	17.4	17.3	17.8	17.9	17.0	18.3	19.8	19.0	18.9	18.7	18.5
11. Social transfers other than in kind	16.3	15.9	18.0	18.7	19.2	20.3	21.7	20.8	20.4	19.8	18.8	18.3	17.8	17.3	17.3	17.5	18.1	18.0	17.8	17.5
12. Interest payments	3.7	4.3	7.3	7.3	6.6	7.3	6.7	8.4	6.0	5.7	5.0	4.5	4.0	3.5	3.2	2.8	2.5	2.3	2.2	2.0
13. Subsidies	3.0	2.8	3.3	3.2	3.8	3.9	3.7	3.6	2.5	2.6	2.4	2.3	2.3	2.2	2.2	2.1	2.1	2.1	2.1	2.1
14. Other current expenditure	:	:	:	:	:	:	:	:	2.2	2.4	2.4	2.6	2.6	2.6	2.6	2.6	2.5	2.5	2.5	2.5
15. Total current expenditure	50.0	54.4	54.9	55.7	56.3	58.9	58.8	57.4	56.9	56.3	54.2	53.8	52.4	50.9	51.2	51.6	51.9	51.5	50.8	50.1
16. Gross savings	0.7	0.8	0.2	-1.0	-0.4	-1.0	-0.7	-0.6	-0.5	0.0	2.2	2.6	4.0	4.2	4.5	2.9	2.6	4.1	3.6	3.5
17. Capital transfers received	:	:	:	:	:	:	:	:	0.5	0.4	0.5	0.5	0.6	0.5	0.5	0.8	0.6	0.6	0.6	0.6
18. Total resources	50.8	55.2	55.1	54.7	56.0	57.9	58.1	56.9	57.6	58.3	57.6	58.0	58.8	56.7	57.4	56.6	56.6	57.7	56.5	55.7
19. Gross fixed capital formation	3.3	2.1	1.6	1.5	1.9	1.8	1.8	1.8	1.8	2.0	1.9	1.7	1.7	1.7	1.9	1.8	1.7	1.7	1.8	1.7
20. Other capital expenditure	:	:	:	:	:	:	:	:	0.5	0.3	0.4	0.5	0.6	0.5	0.1	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4
21. Total expenditure	53.1	56.4	56.1	57.1	58.2	60.7	60.7	59.2	59.9	59.3	57.3	56.8	55.5	54.1	54.3	54.9	55.3	55.0	54.3	53.5
22. Tax burden	44.7	48.0	47.6	47.5	48.0	49.5	50.7	50.1	50.2	50.7	50.7	51.0	52.3	50.4	50.7	49.7	49.7	50.9	49.9	49.4
23. Net lending (+) or net borrowing (-)	-3.2	-2.0	-1.0	-2.4	-2.2	-2.8	-2.6	-2.2	-2.3	-1.0	0.4	1.2	3.3	2.6	3.2	1.7	1.2	2.8	2.1	2.2

1) The table is based on ESA95 definitions which do not necessarily correspond with the former definitions: The Totals are obtained in ESA95 as follows:

- Line 6 = line 1 + line 2 + line 3 + line 5
- Line 7 = line 9 + line 10
- Line 15 = total of lines 9 to 14
- Line 16 = line 6 - line 15
- Line 18 = line 6 + line 17

Source: Commission services

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Přílohy číslo 7 a 8: Faktory, které měly vliv na změnu poměru veřejného dluhu v Belgii a v Irsku (v % HDP).

	Former definitions									ESA95 definitions											
	1980	1985	1990	1991	1992	1993	1994	1995		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
Belgium																					
1.	Net borrowing ¹⁾	8.8	8.9	6.4	6.2	6.9	7.2	4.8	3.9		3.8	2.0	0.7	0.4	-0.2	-0.6	-0.1	-0.4	-0.1	0.2	0.6
2.	Interest payments	5.9	10.3	10.4	10	10.6	10.6	9.9	8.8		8.9	8.0	7.6	7.0	6.7	6.5	6.0	5.4	4.7	4.5	4.2
3.	Implicit interest rate ²⁾	9.2	9.5	8.7	8.2	8.8	8.5	7.8	7.0		6.8	6.5	6.3	6.1	6.2	6.1	6.7	5.3	5.0	4.8	4.6
4.	Nominal GDP growth rate (%)	8.2	6.4	6.0	4.8	5.0	3.0	5.4	3.6		2.4	4.9	3.7	4.6	5.2	2.5	2.7	3.2	5.1	4.1	4.5
Budgetary constraint based on the deficit																					
5.	Deficit (net borrowing) ¹⁾	8.8	8.9	6.4	6.2	6.9	7.2	4.8	3.9		3.8	2.0	0.7	0.4	-0.2	-0.6	-0.1	-0.4	-0.1	0.2	0.6
6.	Contribution of nominal GDP growth	-5.2	-8.9	-7.3	-5.8	-6.1	-3.7	-8.9	-4.6		-3.1	-6.1	-4.5	-5.3	-5.7	-2.7	-2.9	-3.3	-4.9	-3.6	-4.1
7.	Stock-flow adjustment ³⁾	5.2	2.9	1.9	-0.8	0.8	2.0	-0.6	-1.3		-4.5	-1.2	-1.4	0.2	0.1	2.2	0.4	-1.8	0.6	2.7	0.4
Budgetary constraint based on the primary deficit																					
8.	Primary deficit ⁴⁾	2.7	-1.4	-6.0	-3.8	-3.7	-3.5	-5.1	-4.9		-5.1	-6.1	-7.0	-6.6	-6.9	-7.2	-6.1	-5.7	-4.8	-4.3	-3.6
9.	Snow-ball effect	0.7	3.4	3.1	4.2	4.6	6.9	3.0	4.2		5.7	1.9	3.1	1.7	1.1	3.9	3.1	2.1	-0.2	0.8	0.1
10.	Stock-flow adjustment ³⁾	5.2	2.9	1.9	-0.8	0.8	2.0	-0.6	-1.3		-4.5	-1.2	-1.4	0.2	0.1	2.2	0.4	-1.8	0.6	2.7	0.4
11.	Change in gross debt ⁵⁾	8.7	4.9	0.1	1.4	1.6	5.7	-2.1	-1.9		-3.8	-6.4	-5.2	-4.7	-5.8	-1.1	-2.6	-5.4	-4.4	-0.7	-3.1
12.	Level of gross debt (end of year)	78.6	122.3	129.2	130.6	132.2	137.9	135.9	134.0		130.2	124.8	119.6	114.9	109.1	108.0	105.4	100.0	95.6	94.9	91.7
Ireland																					
1.	Net borrowing ¹⁾	11.6	10.2	2.2	2.3	2.4	2.3	1.6	2.1		0.1	-1.5	-2.3	-2.5	-4.4	-0.9	0.4	-0.2	-1.3	0.6	0.6
2.	Interest payments	6.0	9.3	7.4	7.2	6.7	6.3	5.6	5.0		4.6	3.8	3.5	2.5	2.0	1.4	1.3	1.3	1.2	1.1	1.0
3.	Implicit interest rate ²⁾	10.6	10.5	8.2	8.2	7.7	7.6	6.4	6.4		6.2	6.6	6.0	5.0	4.8	4.4	4.3	4.2	4.0	4.0	3.8
4.	Nominal GDP growth rate (%)	18.3	8.5	7.3	3.8	6.2	8.0	7.5	13.0		10.2	15.7	15.8	15.3	15.2	12.0	10.9	5.3	8.5	7.7	7.8
Budgetary constraint based on the deficit																					
5.	Deficit (net borrowing) ¹⁾	11.6	10.2	2.2	2.3	2.4	2.3	1.6	2.1		0.1	-1.5	-2.3	-2.5	-4.4	-0.9	0.4	-0.2	-1.3	0.6	0.6
6.	Contribution of nominal GDP growth	-10.3	-7.6	-6.6	-3.3	-5.5	-6.6	-6.6	-10.1		-7.6	-10.0	-8.8	-7.1	-6.4	-4.1	-3.5	-1.6	-2.5	-2.2	-2.2
7.	Stock-flow adjustment ³⁾	0.2	0.2	-1.6	2.2	-0.1	8.3	-0.9	0.3		-1.0	2.3	0.3	4.7	0.4	2.6	-0.1	1.2	1.7	1.5	1.4
Budgetary constraint based on the primary deficit																					
8.	Primary deficit ⁴⁾	5.6	0.9	-5.3	-5.0	-4.3	-4.0	-4.0	-2.9		-4.6	-5.3	-5.7	-4.9	-6.4	-2.4	-1.0	-1.6	-2.5	-0.5	-0.5
9.	Snow-ball effect	-4.3	1.8	0.8	3.9	1.3	-0.4	-1.0	-5.1		-3.0	-5.8	-5.6	-4.8	-4.4	-2.6	-2.1	-0.3	-1.3	-1.1	-1.1
10.	Stock-flow adjustment ³⁾	0.2	0.2	-1.6	2.2	-0.1	8.3	-0.9	0.3		-1.0	2.3	0.3	4.7	0.4	2.6	-0.1	1.2	1.7	1.5	1.4
11.	Change in gross debt ⁵⁾	1.6	2.9	-6.2	1.4	-3.0	2.6	-5.5	-7.6		-8.6	-8.8	-10.9	-5.1	-10.4	-2.6	-3.2	-0.6	-2.1	-0.1	-0.2
12.	Level of gross debt (end of year)	69.8	101.7	94.2	95.6	92.5	95.1	89.6	82.0		73.5	64.7	53.7	48.7	38.3	35.8	32.6	32.0	29.9	29.8	29.6

1) Line 1 = line 5, a minus sign means a surplus

2) Actual interest payments as a percentage of gross debt at the end of t-1

3) Line 7 = line 10;

4) Net borrowing excluding interest payments, line 8 = line 1 - line 2. A minus sign means a primary surplus

5) Line 11 = total of lines 5, 6 and 7 or 8, 9 and 10

Source: Commission services

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Přílohy číslo 9 a 10: Faktory, které měly vliv na změnu poměru veřejného dluhu v České republice a v Dánsku (v % HDP).

	Former definitions									ESA95 definitions										
	1980	1985	1990	1991	1992	1993	1994	1995		1995	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Czech Republic																				
1.	:	:	:	:	:	:	:	:	:	3.1	2.4	5.0	3.6	3.7	5.9	6.8	11.7	3.0	4.5	4.0
2.	:	:	:	:	:	:	:	:	:	1.2	1.2	1.2	1.0	0.9	1.1	1.5	1.3	1.3	1.3	1.4
3.	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	9.8	10.4	7.1	5.7	6.3	6.8	4.6	3.5	3.7	4.3
4.	:	:	:	20.4	11.8	21.1	15.9	16.8	:	13.2	7.5	9.9	4.0	5.3	7.7	4.3	5.6	7.9	7.9	7.5
Budgetary constraint based on the deficit																				
5.	:	:	:	:	:	:	:	:	:	3.1	2.4	5.0	3.6	3.7	5.9	6.8	11.7	3.0	4.5	4.0
6.	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	-0.9	-1.1	-0.6	-0.8	-1.3	-1.1	-1.8	-2.8	-2.7	-2.5
7.	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	-2.0	-1.5	-2.1	-0.6	4.4	-2.2	-2.4	-1.2	-2.7	-0.9
Budgetary constraint based on the primary deficit																				
8.	:	:	:	:	:	:	:	:	:	1.9	1.2	3.8	2.6	2.8	4.8	5.2	10.3	1.8	3.2	2.6
9.	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	0.3	0.1	0.4	0.1	-0.2	0.4	-0.3	-1.5	-1.5	-1.1
10.	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	-2.0	-1.5	-2.1	-0.6	4.4	-2.2	-2.4	-1.2	-2.7	-0.9
11.	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	-0.4	2.3	1.0	2.3	9.0	3.4	7.7	-0.9	-1.0	0.6
12.	:	:	:	:	:	:	:	:	:	13.1	12.7	15.0	16.0	18.2	27.2	30.7	38.3	37.4	36.4	37.0
Denmark																				
1.	3.2	2.0	1.0	2.4	2.2	2.6	2.6	2.2	1.0	-0.4	-1.1	-3.2	-2.6	-3.2	-1.7	-1.2	-2.6	-2.1	-2.2	
2.	3.7	9.3	7.3	7.3	6.6	7.3	6.7	6.4	5.7	5.0	4.6	4.0	3.5	3.2	2.8	2.5	2.3	2.2	2.0	
3.	13.7	13.9	13.2	13.1	11.0	11.1	9.2	9.1	8.1	7.6	7.1	6.8	6.5	6.3	6.0	5.5	5.3	5.3	5.2	
4.	8.0	8.8	4.7	3.9	3.5	1.4	7.3	4.6	5.1	5.2	3.5	4.5	5.9	3.6	2.7	2.6	3.7	4.0	3.9	
Budgetary constraint based on the deficit																				
5.	3.2	2.0	1.0	2.4	2.2	2.6	2.6	2.2	1.0	-0.4	-1.1	-3.2	-2.6	-3.2	-1.7	-1.2	-2.6	-2.1	-2.2	
6.	-2.2	-5.8	-2.6	-2.2	-2.1	-0.9	-5.3	-3.2	-3.5	-3.5	-2.2	-2.7	-3.2	-1.8	-1.2	-1.2	-1.6	-1.7	-1.5	
7.	6.0	0.9	1.4	4.4	3.9	9.8	-1.8	-3.2	-0.9	-0.2	-1.1	2.3	0.5	0.4	2.4	-0.1	2.3	1.6	1.4	
Budgetary constraint based on the primary deficit																				
8.	-0.7	-7.6	-6.3	-4.9	-4.4	-4.5	-4.1	-4.2	-4.7	-5.4	-5.7	-7.2	-6.2	-6.3	-4.5	-3.8	-5.1	-4.3	-4.2	
9.	1.6	3.5	4.7	5.1	4.5	6.4	1.4	3.2	2.1	1.5	2.3	1.3	0.3	1.3	1.5	1.3	0.7	0.5	0.5	
10.	6.0	0.9	1.4	4.4	3.9	9.8	-1.8	-3.2	-0.9	-0.2	-1.1	2.3	0.5	0.4	2.4	-0.1	2.3	1.6	1.4	
11.	7.6	-3.2	-0.2	0.9	5.4	11.7	-3.7	-4.2	-3.4	-4.0	-4.5	-3.6	-5.4	-4.5	-0.5	-2.5	-2.0	-2.2	-2.3	
12.	39.8	76.4	63.1	64.0	69.4	81.1	77.4	73.2	69.7	65.7	61.2	57.7	52.3	47.8	47.2	44.7	42.7	40.5	38.2	

1) Line 1 = line 5, a minus sign means a surplus

2) Actual interest payments as a percentage of gross debt at the end of t-1

3) Line 7 = line 10;

4) Net borrowing excluding interest payments, line 8 = line 1 - line 2. A minus sign means a primary surplus

5) Line 11 = total of lines 5, 6 and 7 or 8, 9 and 10

Source: Commission services

Zdroj: Public finances in EMU 2005.

Příloha číslo 11: Průměr stock-flow adjustment za období 2002 až 2005 podle jeho jednotlivých složek (v % HDP).

	Net borrowing (+)/lending of general government	Change in government consolidated gross debt	Stock-flow adjustment	Net acquisition (+) of financial assets	Currency and deposits	Securities other than shares	Loans
Belgie	-0,6	0,2	-0,3	-0,7	0,0	-0,1	-0,6
ČR	-5,0	3,0	-2,0	-1,4	1,7	-0,1	-0,8
Dánsko	2,5	-1,2	1,2	1,1	0,3	2,3	0,5
Irsko	0,6	0,5	1,1	1,3	-1,1	0,3	0,2
	Shares and other equity	Other financial assets	Adjustments	Net incurrence (-) of liabilities in financial derivatives	Net incurrence (-) of other liabilities	Issuances above (-)/below (+) par	Difference between interest accrued (-) and paid (+)
Belgie	0,0	-0,1	0,3	0,0	0,0	0,1	0,3
ČR	-2,1	0,0	-0,6	0,0	-0,8	0,0	0,0
Dánsko	-1,0	-1,0	0,1	0,0	0,2	0,2	-0,1
Irsko	1,6	0,3	-0,2	-0,1	-0,2	-0,2	0,0
	Redemptions of debt above (+)/below (-) par	Appreciation (+)/depreciation (-) of foreign-currency debt	Changes in sector classification	Other volume changes in financial liabilities	Statistical discrepancies	Difference between financial and capital accounts	Other statistical discrepancies
Belgie	0,1	0,0	-0,1	0,0	0,1	0,1	0,0
ČR	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Dánsko	0,0	-0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Irsko	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Zdroj: Stock-flow adjustment in government accounts. Statistics in focus.